

Elias Lönnrot

KALEWALA

KANTELETAR

MEHILÄINEN

SANAKIRJA

Elias Lönnrot.

* 18°/iv 02 † 18¹⁹/iii 84.

Elias Lönnrot

Elämä-kerrallisia piirteitä

kirjoittanut

Aug. Ahlgvist.

Muotokuwan, käsialan-muokauksen ja 4 puupiirroksen kanssa.

Helsingissä, 1884.

G. W. Edlundin kustannuksella.

Uuden Aikojen

Uuden Aikojen

Uuden Aikojen

Uuden Aikojen

Uuden Aikojen

Helsingissä,

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapaino,

1884.

Lukijalle.

Tämä elämäkerran tekele on saanut runkonsa muistopuheesta, jonka tekijä piti finä surujuhlassa, jonka Suomen Opiopisto 13:na p. toukok. w. 1884 wietti suuren kansalaisen muistoa kunnioittaakseen. Se, minkä puhuja tässä tilassa juhlaokouksen kuullen puhui, löytyy kaikki tässä kirjasssa, ja sen lisäksi on siihen tullut vielä toinen mokoma ennen ja jälkeen juhlaa kirjoitettua. Muutamia tietoja on tähän myöskin saatu professori S. G. Elmgrenin muistopuheesta, jonka hän piti ruotsiksi Suomen Tiedeseuran vuosijuhlassa huhtikuun 29:nä p. ja sitten myöhemmin on painattanut.

Lamempaa elämäkertaa odottaessaan pitääköön Suomen yleisö nämät piirteet ainoastaan wäliaikaisena kertomuksena Elias Lönnrotin töistä ja miehestä.

Helsingissä, kesäkuulla w. 1884.

Tammatista 1 huhtik. 1869.

Murheenalainen Veljeni!

Kylläpä vaan otiki odottamaton, kova
kohtaus, kun kadotit kaksi poikaasi,
ja ne vielä yhtenä päivänä. Herra
tietää, mikä täällä paras on, elääkö
vai kuolla, mutta jos olkoenki jät-
kimäinen parempi, lieatenki viatto-
muutansa tilassa, niin se ei kuiten-
kaan paljon autta murheen lievityk-
seksi. Olen kokenut itseki sitä surua,
kun vanhin lapseni, ainoa poikani,
kuoli, mutta ei auttaneet ei omat

eikä syrjäisten lohdutukset. Mutta mitä
ne si väineet, sen teki aika, ja nyt
taidan jo Jumalaa kiittää siitä, että
hän korjasi lapsen luokseensa ja pe-
lasti minun kaikesta siitä surusta,
kun minulle hänestä ehkä olisi
tullut. Parasta kyllä olisi semmois-
sissa tapauksissa, kohta voida tytyä
Jumalan kaikkiväisäsen hallintoon,
mutta koskapa me sen kylliksi opimme?

Lamanlasku-teokseesi kääntymen lue-
lisin parhaaksi asettaa selitykset
erikseen kirjan loppuun, kylläkän
liikijän ne sieltäki on helppo löy-
tää. Kirjavalta ja epätaraiselta
tulisi kirja näyttämään, jos ne san-

maan lehteen, vaikka viivanki alle nootit
pantaisiin, sillä laittaisi välistä melkein
koko lehti tulla olemaan sealaisia sanan-
laskuja, jotka ei paljon selitystä tarvitse,
ja toisen kerran pari, kolme sananlaskua
vaatia niinki lauseita selityksiä, että täyty-
täisivät koko sivun.

Lano hartaita tervehdyksiä puolisoillesi
ja koe lohduttaa häntä ja itseäs keiin
parhain voit ja taidat!

Koistittyy ilman ristittä^{ns}
Ki ole vielä luotto;
Se, minkä tulkit kärsimään,
On hyväksesi suotto;
Jos Isäsi Saa lyöpiksi,
Ki lyö hän nurjuneista,
Waan äivan rukkaudesta.

Veljesi
Elias Lönnrot.

Elias Lönnrotin muistoksi.

Elias Lönnrotin elinpäivä on päätynyt. Se oli pitkä, mutta vaikka se olisi ollut kuinkaakin pitkä, olisimme me kuitenkin suoneet sen kestävän kauemmin: niin rakas oli hän meille, niin vaikea oli meidän ajatella eroa hänestä. Mutta hänen ikänsä pituus ei ollut meidän määrättävänämme, ja me nöhyryhämme Korkeimman päätöksen edessä. Me kaipaamme, mutta emme walita. Me kaihofsumme, mutta emme sure. Me nureksimme, mutta emme napise. Me kiitämme Jumalata siitä, että hän antoi niin lahjakkaan, niin jalon ja niin lempeän miehen syntyä Suomen kansan lapsena ja salli hänen pitkän elinajan tehdä työtä meidän eteemme. Kansa ei elä, enemmän kuin yksityhinenkään ihminen, paljaaltaan leiwästä. Jo nuorukainen kuningas Salomo rukoili ennen muinoin, että Herra antaisi hänelle, ei rikkautta ja maallisia etuja, vaan „hummartäväisen sydämen“. Ymmärrys ja äly ovat meidän aikoina yhtä tarpeelliset kuin Salomon päiwinä, ja myöskin yhtä harwinaiset; ne ovat suurin lahja, minkä yksityhinen ja hänen kauttansa koko kansa woipi saada. Onnellinen se kansa, jonka tietäjinä ja taitajina on ollut sellaisia miehiä kuin Runeberg ja Lönnrot!

Vönnrotin elämäkerta on, samoin kuin Runeberginkin, ulkonaisesti warsin seikatoin ja yksinkertainen. Hän syntyy köyhässä kodissa*), tulee pannukki oppikouluun, kärsii puutetta waan edistyy opinnoissa, pääsee ylioppilaaksi, elättelee henkeänsä kotiopettajana, suorittaa tutkinnot tyhdyttävästi, waikka ei loistawasti, saapi wiran ja hoitaa sen nuhteettomasti. Siinä melkein kaikki. Kansan suurimman miehen elämäkerraksi olisi tämä, hämmästyttäviä tapauksia, uhkarohkeita yrityksiä, myrskyhäviä mielenliikunnoita puuttuwa elämänjuoksu mil't'ei köyhäksi sanottawa, ell'eiwät tämän sanfarin urostyöt olisikin henkistä laatua, laatua semmoista, joka waatii muistontekijän etjimmään wiehätystä esityksellensä kokonaan toisenlaisista asioista kuin nuo mainitsemani.

Vönnrotin ilmautuessa kotimaallisen kirjallisuuden alalle, s. o. noin vuoden 1830 paikoilla tahi paria vuotta ennen, oli Suomen kieli niin vähän wilyettyä, että nykyisen miespolwen tuskin on mahdollinen käsittää sen kirjallista köyhyyttä ja yhteiskunnallista ala-arwoisuutta. Päitse raamatun käännöstä oli suomalaisena kirjallisuutena silloin wirsikirja, pari postillaa, „Sionin wirret“, Hunajan pisarat“, „Hilolaulu Jesuksesta“ ja muutamia muita tämänlaisia kirjoja. Muuta kuin uskonopillista kirjallisuutta löytyi tuskin nimeksikään. Niin esim. ei ollut muuta matkakertomusta kuin Bunyanin „Kristityn waellus“, ei muuta waltiolista teosta kuin „Europan walbakundain tasawoiman waarasta“, ei muuta luonnontieteellistä kuin Frosteruksen „Hyödyllinen huwitus luomisen töistä“, ei muuta dramallista kuin „Korkia Weisu“, eikä muuta nykyaikaisen runoelman koetta kuin Arkkiveisut. Lakikirja tosin oli käännetty, waikka hywin ruotsinwoittoisesti, ja sen lisäksi käännettiin myös joku osa asetuksia; mutta wirallisesti ei suomea käytetty muissa asiakirjoissa kuin werokuiteissa ja kreikanuskoisten pappien antamisssa papin- kirjoissa. Ei minikäänlaisessa muussa koulussa annettu opetusta Suomen

*) Elias Vönnrot oli syntynyt 9 p. huhtik. w. 1802, Paikkarin torpassa Haarjärwen kylää ja Sammatin kappelia Karja-Lohjan pitäjässä. Hänen wanhempansa olivat pitäjän-räätäli Fredrik Johan Vönnrot ja rusthollarin-tytär Ulrika Antintytär. Kristinämimensä kerrotaan hänen saaneen siten, että se wieras henkilö, joka wei lapsen kirkolle kastettawaksi, oli matkalla unhottanut ne kaksi komeampaa nimeä, jotka oli käsketty lapselle antaa, ja pappi pani sille sen päivän (17:n huhtik.) nimen Eliaksen, jolloin kastaminen tapahtui.

Paikkarin torppa.

kielellä kuin hylänluwuisja ja rippikouluksja, eikä koulufirjojakaan ollut muita kuin aapinen ja katekismus. Ainoana johtona luwunlaskusja oli aapisesja löytywä kertotaulu, ja wasta vuonna 1839 antoi juuri Vönnrot Mehiläisesjänsä ensimmäisen säännöllisen oswiitan „neljästä tavallisimmasta lastukeinosta“. Maantieteen alkeita julkasi von Becker ensimmäisesjä vuosikerrassa Turun Wiikkosanomiansa, ja ensimmäinen kartta Suomen kielellä oli se pieni ja törkeästi tehty, Tukholmasja painettu Europan kartta, joka seurasi näiden sanomain toista vuosikertaa. Sanomalehtiä täällä kielellä ei kukaan ollut uskaltanut ruweta ulosantamaan Kizeliuksen „Tietosanomain“ jälkeen, jotka eliwät waan puoli vuotta (w. 1776), ennetkuin v. Becker w. 1820 alkoi ulosantaa mainittua wiikkolehteä. Wasta kolmannen vuosikymmenen lopulla, nim. w. 1829, alkoivat Dulun Wiikkosanomat, ja wasta w. 1833 ilmestyi Sanansaattaja Wiipurista.

Näin oli Suomen kieli Vönnrotin esiytyessä ikäänkuin wiljelemättöin erämaa kaitilla muilla aloilla kuin uskonopillisella, ja niinkin innokasta nuorukaista kuin hän oli, taissi, haaweksesja jotakin toimintoa äitinkielen hywäksi, kaiffialla wallitsewa äänettömyys ja näennäinen paremman henkisyhden tarpeettomuus kyllä arweluttaa. Äänettömyys ei kuitenkaan ollut kuoleman waiti-olo. Yhteisen kansan eli rahwan tiedottomuus ja tietoon pääsemättömyys muuten kuin ruotsin kielen kautta alkoi kuitenkin vähitellen tulla kansalle itselleen tukalaksi ja sen kielen ala-arwoisuus tuntua siitä halwentawalta ja luonnottomalta. Paremmat talonpojistikin tunsiwat nämät epäkohdat kipeästi. Tämä nähty esim. Paawo Korhosen runosta „Suomen kielestä“, joka on kirjoitettu kolmannen vuosikymmenen loppupuolella ja jossa hän waatii tämän kielen wiljelemistä sekä käyttämistä wirta- ja oikeuskielenä.

Kansa ei siis vielä ollut henkisesti kuollut. Muitakin enteitä ja yrttyksiä tapahtui vähää ennen Vönnrotin esiytymistä taikka juuri sen ajalla, jotka toiselta puolen woivat elähdyttää nuorukaisen toiveita äitinkielen tutkimisesta ja siwistämisestä. Arwidsson oli puhunut pontewat sanansa suomalaisen kansallisuuden puoleen; v. Becker toimittanut suomensielistä wiikkosanomata menestyksellä, jonka wertaa ei millään tällaisella sanomalehdellä vielä ole ollut; Gottlund oli Upsalassa (w. 1818)

julaisut suomalaisia sananlaskuja latinaisen käännöksen kanssa, ja sitten seuraavina vuosina Ruotsissa rehmänyt siellä olevien Suomalai-
sten kansallisuuden eteen; v. Schröter niin ihastunut meidän runoihin, että hän niitä ulosantoi ja käänsi Saksan kielelle koko joukon. Edelleen oli-
wat Zudén ja Kenwall (jälkimmäinen ensin Mnemosynesä) kerinneet
tutkia Suomen kielen runomuodollisia seikkoja, ja Ignatius, Frosterus
ja Hellenius ulosantaneet, eri kirjana kufin, hengellisten wirtten kokeita,
joissa näiden tutkimusten tuloksia oli enemmän tahi vähemmän onnistu-
neesti pantu käytäntöön. Tämän lisäksi oli v. Becker Lönnrotin ylioppi-
lasna ollessa julaisut kauan tekeillä olleen kielioppinsa, jossa Suomen
kielen tutkiminen otti jättiläis-asteleen (Lönnrotin mukaan „7 peninkul-
man pituisen“) eteenpäin, ja Kenwall kahta vuotta myöhemmin sana-
kirjansa, joka alallansa oli yhtäläinen edistymys kuin v. Beckerin kieli-
oppi alallansa. Myöskin oli Sjögren täällä ajalla lähtenyt pitkälle
tutkimus-matkallensa, josta silloin tällöin saatiin tietoja ja jota Lönnrot
ja jotkut muut mahtoivat uteliaisuudella seurata. Mutta ennen kaikkea
oli Topelius kansan suusta keräämillänsä runoilla osoittanut, mistä
nurkkakivet ja perustus olivat saatavat ei ainoastaan runoudelle, waan
myöskin koko kirjallisuudelle tämän sanan oikeassa merkityksessä.

Näin oli kirjallisisa oloisamme toki lohduttawaisiakin ja suoras-
taan kehoittawia puolia. Becker, Kenwall, Sjögren, eivätkö ne olleet
sellaisia tutkijoita ja kirjoittajia, joiden jälkiä nuorukaisen, joka tunsi
itsesfään olevan kyhyä, teki mieli astumaan? Ja nuo wirrensepät, ei-
wätkö heidänkin teelmänsä kiihoittaneet häntä, joka pienestä pahasta
oli kuullut laulua ja lkenut satoja arkkiweisuja, koettamaan woimiansa
heidän rinnallaan, ehkäpä woittamaankin heidät? Että Lönnrot oli näi-
den miesten toiminnoista saanut täänkaltaiset liikutukset, on sitä war-
mempi, kuin hän sitten miehenä, waikka osittain puolta vuosifataa myö-
hemmin, niin juurenluontoisella tawalla sekä sanakirjan-tekijänä että
wirrenseppänä toteutti nuoruutensa halut ja toiwot, ja kielen-
tutkijanakin niin hywin kotikielen kuin likeisten sukukielen aloilla kohosi v. Beckerin
ja Sjögrenin wertaiseksi.

Mutta likimmästi ja ensiksi wiehättivät häntä Topeliuksen jäljet,
ja tälle retkelle kiihoitti häntä v. Becker. „Ilman näittä kahdetta mie-

hettä", sanoo hän itse, „Kalevalan runot ehkä vieläkin olisivat entisessä piilosanssa; sillä kenpä ilman Topeliuksen johdotta olisi arwannut niitä Wenäjän Karjalasta etsimään lähteä, ja kenenkä päähän olisi juuri äkisti taitanut tulla niiden yhteen kutomisen ajatus, jos v. Beckerin yritys ei olisi ajanut siihen?" Tällä yrityksellä tarkoitaa Lönnrot (Kalevalan toisen laitoksen esipuheessa, siv. II) v. Beckerin pitkää kirjoitusta Turun Wiikkosanomain 1:stä vuosikerrassa „Wäinämöisestä", jossa tämä itsensä ja muiden keräämistä runoista koettaa saada kokoon jonkunlaisen elämäkerran tästä epillisten runojemme pääsankarista. Nähtävästi on tämä kirjoitus ollut Lönnrotilla, kirjoittaessaan ensimmäistä teostansa „De Wäinämöine" (1827), jonka hän sanoo (Kalevalan ensimmäisen laitoksen esipuheessa, siv. III) tehneensä „von Beckerin avulla" ei ainoastaan esikuwana vaan myöskin pohjallisena ja isoksi osaksi lähteenäkin. Beckerin ajatus saapuvilla olevista runoista kokoon panna Wäinämöisen elämäkerta on siis pidettävä alkuituna Kalevalan aatteelle, johon aatteen Lönnrot näyttää tulleen vasta myöhemmin ja sitten kuin hän jo kauan oli hantunut sitä mielipidettä, että eikö runoja „Wäinämöisestä, Ulmarisesta, Lemminkäisestä ja muista muisteltamista esiwanhemmistämme mahtaisi siksikin löytyä, että heistä saisi pitempiäkin kertoelmia". Hajallansa olevien epillisten runojen pienemmiksi sankari-epoksiksi järjestäminen oli täten ajatuksessa syntynyt asia, ja siitä oli sitten vaan askel, ehkä kyllä rohkea ja suuri, siihen aatteen, että nämät vähäisepokset olisivat pidettävät osina eli episodeina suurta kokonaista kansaneposta.

Mutta näin olen joutunut liiaksi edelle, tahtoessani osoittaa, mikä osa Topeliuksella oli Lönnrotin johtamiseen kansanrunouden alalle, ja v. Beckerillä hänen menestystapaansa epillisten runojen järjestämisessä. Palatkaamme siis takaisin alummaksi.

Se aate, että ne laulut, jotka olivat syntyneet yhteisen kansan sydäimestä ja elivät sen huulilla — n. k. kansanrunous — olisivat korjattavat ja ilmi saatettavat, ei siihenkään aikaan, jolloin Lönnrot ilmautui, ollut uusi, olletikaan ei se ollut uusi täällä Suomessa. Jo puolta vuosijataa ennen olivat Porthan ja hänen miehensä, joista etewin tällä alalla oli Ganander, alkaneet kerätä kansanrunoutta. He näyttävät

kuitenkin enimmästi ottaneen huomionsa waan loitsurunot, joita Ganander, woidaksensa saada aikaan semmoisenkaan teoksen kuin hänen Mythologiansa on, olikin mahtanut tuntea paljon. Mutta epilliset runot olivat niin sekaisin loitsurunojen kanssa, ett'eivät nekään woineet jäädä näiltä tutkijoilta tuntemattomiksi, waikka he eivät aamistaneet niiden suurta merkitystä. Lauluille sitä vastaan eli hyrrillisille runoilille eivät he näh antaneen juuri mitään arwoa. Mutta heidän jälkeläisensä tämän woosifadan alussa eivät hylkineet näitäkään, waan korjasivat kaikki, mitä kansan suusta kuuliwat.

Kansanrunouden arwo oli näet nyt paljon nousnut. Ganander ja Porthan olivat pitäneet sitä waan lähteenä tiedolle esi-ikäin pakanallista uskomuksista. Nyt ruwettiin sitä katsomaan heräävän kansallisuus-aatteen kannalta. Muissa kansoissa oli tehty ja tehtiin paraita samanlaista keräystyötä. Macpherson oli gaelilaisilla kansanlauluillaan saawuttanut liiankin suuren huomion, Wuk Stepanowitschin keräämiä serwialaisia lauluja ei woitu kylliksi ihailta, sitten kuin ne saksalaisessa käännöksessä oliwat tulleet Europassa tutuiksi, ja Afzeliusen julkaisemat ruotsalaiset kansanlaulut wiehättiwät mieliä ja lämmittiwät sydämiä tälläkin puolen Itämeren. Tämän lisäksi ruwettiin kansanrunoudelle antamaan suurempi esteettillinenkin arwo. Nuo mainitut ja muut kansanrunous-kokoelmat todistiwat — se huomattiin nyt — sen ylistyksen todenperäiseksi, jonka Herder kirjassaan „*Stimmen der Völker in Liedern*“ oli antanut kansanlaululle. Metsän peitossa ja pellon pientareella kaswawalla kukkasella, sanoi monikin nyt, on useasti ihanampi karwa, somemmat juonteet ja suloisempi haju kuin puutarhurin kaswattamalla, waikka tämä onkin loistawampi, reheämpi ja muhkeampi.

Astian näin ollen ei se ole kumma, jos niin kärkeä ja lämmin mieli kuin Bönnrotin pian kokonansa wiehthi ja wietthi kansanrunouden puolelle. Kandidaatti-tutkinnon suorittetuansa otti hän laulun selkään ja läksi jalan syten runonkeruusen. Hän kulki sinne, jonne Topelius oli newonut, ja me tiedämme, mitä hän sieltä löysi. Ensi kerralla (w. 1828) käweli hän Kuopion läänin kuuluwan Karjalan läpi; toisella (w. 1831) kohosi hän pohjemmaksi, Rajaaniin tienoihin. Näiden matkojen tulokset tekewät „Kantele“-nimisen kokouksen neljä pientä

wihkoista, joissa erilajiset runot, epilliset-myhtilliset ja lyhylliset, vielä ovat sekaisin *). Kolmannella matkallansa (w. 1832) ulotutti hän keräämisen Suomen Karjalasta rajan taakse Repolaan. Sillä välin piti hän myöskin huolen lääketieteellisistä opinnoistansa, niin että hän jo w. 1830 suoritti lääketieteen kandidaatti-tutkinnon ja w. 1832 liseniaatti-tutkinnon, jonka viimeksi mainitun vuoden juhlallisissa wihkiäisissä hän sai lääketieteen-tohtorin arvon. Samana vuonna sattui niin onnellisesti, että piirilääkärin virka Kajaanissa tuli awonaiseksi. Lönnrotin onnistui päästä sinne, ensin wirtaa toimittawaksi, ja seuraavana vuonna sen piirikunnan wakinaiseksi lääkäriksi. Näin oli hän saapunut milt'ei toiwettensa perille: hän oli nyt itsessä runowaltakunnassa, ja juuri wirta waati hänen liikkumaan kansan seassa. Tätä tekikin hän ahkerasti, wiran puolesta tyllä, mutta myöskin runojen wuoksi. Näitä warten sa-noo hän ennen Kalewalan ensimmäisen laitoksen ulosantoa näinä wuosi-na käyneensä neljä kertaa rajantakaissessa Karjalassakin.

Täten tuli Kalewala pian walmiiksi. Sen esipuhe on annettu 28 p. helmik. w. 1835.

Siihen wauhtiin nähden, jolla Lönnrot näyttää näinä aikoina tehneen työtä, ja kuin tiedämme, että lyhylliset runot oliwat werrattomasti keweämmät järjestää kuin epilliset oliwat olleet, kummastuttaa se meitä ensi katseella, että Kanteletar ei kohta seurannut Kalewalata, sillä laulurunoja oli mahtanut keräytyä monta wertaa enemmän kuin epillisiä ja loitsurunoja, joita runonkerääjä sai waan harwassa olewilta tietäjiltä, silloin kuin hywisä runopaihoissa melkein joka toinen nainen osasi laulaa hänelle tunnelauluja. Kummastuksemme häwneee kumminkin, kuin muistamme, että Lönnrot jo seuraavana vuonna rupefi aiwan

*) Tämän kirjusen ulosantaminen oli tawallansa syynä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran perustamiseen. Se rahawahinko, joka L:lle tuli „Kanteleen“ painattamisesta, saattoi näet hänen kaksi ystäwätänsä tohtori Martti Lindforsin ja lehtori Beckmanin ajattelemaan sitä, että tämmöisten kirjojen kustantamiseen olisi warat otettawat, ei köyhän kirjantekijän tukkaroista, waan useammilta asioa harrastawilta kansalaisilta, jotka yhdistyisiwät seuraksi. Täten päättiwät nämät kolme miestä perustaa semmoisen seuran; heihin yhtyi pian muitakin nuorempia tieteenharjoittajia, niin että Seuran ensi kokouksessa 16 p. Helmik. w. 1831 jo oli 12 jäsentä; pian lisäytyi tämä määrä ja Seuran perustajina pidettiin 31 sen ensimmäistä jäsentä, joista tällä hetkellä (kesäkuun alkupuolella vuotta 1884) 4 vielä on elossa.

toisenlaiseen kirjalliseen toimeen, nim. kuukauslehden toimittamiseen. „Mehiläistä“, se oli tämän lehden nimi, ei tosin tullut ulos muuta kuin yksi painoarppi kuukaudesta, mutta wirassa olevalle toimittajalle, ilman minkäänlaisetta avutusta muilta, oli senkin valmiiksi saamisesta työtä, varsinkin kuin painaminen ja ulosanto tapahtuivat Oulussa, jonne posti kulki waan kerran viikossa. Tämän lisäksi tulee, että Lönnrotin loppupuolella vuotta 1836 ja alussa vuotta 1837 teki tavallista pitemmän matkustuksenkin, joka ulottui Lappiin asti ja jolla lauseampi kielentutkimuksen näyttää wiehättäneen hänen mieltänsä pois yksistään runonkeruusta. Näistä syistä ilmestyi Kanteletar vasta wiittä vuotta myöhemmin kuin Kalewala, eli w. 1840, mutta silloin kaikki kolme osaa yhtenä vuonna, ensimmäinen osa siki suureksi juhlaiksi, jonka yliopisto kaikkisatawuotisen olemisensa riemusta tällöin wietti ja jossa Lönnrotin oli läsnä*).

Syrjä eli lisäsaaliina runoja kerättäessä saadaan sananlaskuja ja arwoituksia, ja näitäkin oli Lönnrotille kertynyt mahdollittoman paljo. Eri kirjoina antoi hän nämätkin ulos, Sananlaskut w. 1842 ja Arwoitukset w. 1844.

Tähän päättyy edellinen ja tärkein puolisko Lönnrotin elämätä ja toimintoa, tärkein noiden meille werrattoman kallisten runo-aarteiden tähden, jotka hän tässä ajalla onnellisesti oli saattanut ilmoille.

Kallistenko? ja vieläpä: werrattoman kallisten? Onko kansanrunoudella tosiaankin niin suuri arwo kuin hoetaan? On ihan warmaan, ainakin meidän kansamme kohdassa. Meidän tunteitamme ei ollut kukaan saattanut ilmi, ei kukaan ollut laulanut meidän surujamme,

*) Kantelettaren 1:seen osaan liitti L. myöskin wiidettä kymmentä runojen ja muiden kansanlaulujen laulantoa. Nämät olivat ensimmäiset laulannot Suomen kansan huulilta, jotka siwistynyt maailma tuli tuutemaan, jos emme ota lukuun niitä paria kymmentä „paimenlaulua“ (laulantoa), jotka Gottlund sitä ennen oli julaisjut Diawasansa. Laulantojen ylösottamiseen tarwitaan taitoa soitannossa, ja onneksi oli se siis, että L. nuorena joltakulta musiikki-paturilta oli oppinut puhaltamaan huilua, jonka avulla hän otti laulannot kirjaan. Myöhemmin oppi hän soittamaan kantelettakin, jonka hän alkuperäisensä wiisikielisenä laajensi moni-ottawiseksi.

Kullervo viimeisenä hetkenänsä.

Sjöstrandin veistokuvan mukaan.

murheitamme, ilojamme, riemujamme; ei kukaan ollut hyrittänyt kuvamaan meidän ihanteitamme miehestä, naisesta, sotasanfariista, äitistä, perhe-elämästä j. m. s.; eikä kellenkään ollut vielä onnistunut runopuvussa, millisessä hyvänsä, käyttää Suomen kieltä edes wälttävällä, saatiwa wihättävällä, taidolla. Tällöin ilmestyivät kansanrunomme, ja niissä olivat kaikki nämät tehtävät tehdyt, ja tehdyt ihanimmasa muodossa sekä runsaimmäsa määräsä. Nyt wasta woi Suomen kansa ruweta tunnustelemaan henkistä itseänsä, nyt wasta oikein rakastamaan kieltänsä, tätä kieltä, jota oli sanottu niin törkeäksi, ett'ei sillä woisi mitään ylewämpää lausua, ja niin kömpeläksi, ett'ei sitä woisi minkäänlaisessa runopuvussa käyttää, mutta joka nyt kansan runossa esiytyi mitä korkeimpana, mitä säännöllisimpänä, mitä soinnullisimpana runonwerhona. Tuskin yhdenkään muun kansan kirjallisuudessa on kansanrunous tehnyt sitä vaikutusta kuin meidän kirjallisuudessamme. Muualla on kansaneposten kieli wanhentunut, semmoinen, jota waan oppineet hymmärtävät, ja niistä ei siis olekaan muille nautintoa kuin oppineille; ja lyhylliset eli tunnerunot taas owat useinkin murteellisia, muodossa wailinaisia tahi siällähylfettään vähäpätöisiä. Meidän, Kalewalassa ja Kantelettaressa ilmehtynyt, runoutemme sitä wastaan on niinkuin tänään tekijänsä kädestä lähtenyt, kaikki on siinä selwää, kaikki jokaisen hymmärrettävää, kaikki jokaista wihättävää. Kalewala ja Kanteletar eiwät ole ainoastaan meidän runoutemme wanhanaikuiset nurkkakivet, waan ne owat meidän warsinaista, meidän nykyistä kirjallisuuttamme ja tähän asti sekä luultawasti kauan edeskin päin sen parahimmat kappaleet.

Tässä kohdin lienee sopiwin koskettaa erästä seikkaa, jolla on suuri tarkeys, silloin kuin runot ja Lönnrot owat puheina. Se on runojen ja Lönnrotin keskinäinen suhde.

Onko Lönnrot muuntanut runoja ja pannut niihin omiansa, tahi mitä muuta tehnyt sitä warten, että ne saivat sen muodon ja asun, jossa hän antoi ne ulos? Ne kielelliset seikat, joissa hän niitä toimittaessaan on poikennut niiden äitinkielestä s. o. itä-Suomen murteesta, owat niin tunnetut, ett'ei niitä tarwinne tässä mainitakaan. Hänen kielelliset muunnoksensa owat waan äänteellisiä tahi pikemmin waan oikokirjoituskellisia, ja niillä on hän ainoastaan tarfoittanut likentää runo-

jen ulkoasua meidän kirjakielemme puoleen, jonka tarkoituksen onkin hyvin onnellisesti saavuttanut. Tästä asiasta ei siis ole sen enempää puhumista. Samoin ei siitäkään, mitä Lönnrot on tehnyt lyhyrikkisten runojen asuun, sillä päivän selvä on, ett'ei toimittaja niitä warten tarwinnut tehdä mitään muuta kuin ne ainetensa mukaan järjestää. Toista on Lönnrotin suhde epillisiin runoihin eli Kalewalaan, ja kysymys kuuluu, selvään ja suoraan lausuttuna: mikä on Kalewalassa alkuperäistä, mikä Lönnrotin tekemää? Alkuperäistä ovat kaikki säkeet. Ne säkeet — paitsi alkujä sellaisia kuin: „Sanoi wanha Wäinämöinen“, „Siitä lieto Lemminkäinen“ j. m. s. — jotka Lönnrot tahoi jo ehkä joku runonkerääjä on runoihin pannut omatekoista, woipi tuntija heti erottaa oikeiden runonlaulajien laulamista. Säkeet siis ovat kansan laulamia; muu kaikki on Lönnrotin tekoa, s. o. se järjestys, jossa säkeet nyt ovat, on hänen päästänsä lähtenyt. Tämä lausuma hymmärrettävään kumminkin oikein. Kalewalassa on pitkiä jonoja runoa, joista toimittaja on päässyt sillä waiwalla waan, että on monilukuisista toisinoista yhteenasettanut parhaimmat paikat. Tämöisiä ovat kaikki loitsurunot, häälaulut ja lyhyrikkiset kohdat. Suurempi ja waikeampi sitä vastaan oli työ itse kertomarunoissa. Niissä piti kertomus useinkin „kutoa yhteen“ lukemattomista pienistä laulunsuikaleista, ja sen juonne, eri laulajien toinen toisestansa eroavia, monesti ristiriitaisuudessa olewia ilmiantoja punniten, asettaa siihen suuntaan, joka kokonaisen suhteen toimittajasta nähtyi parhaalta. Täten syntyiwät ne suuren epoksen osat, joita me kutsumme epifodeiksi, eli ne wähäis-epokset joissa ainoastaan yksi tapaus tahi yksi sankari on kertomalaulun esineenä. Tällaisesta oikeastaan ei ne syntyneet, waan syntyiwät uudestaan, s. o. tuliwat lukemattominta palasinta liitetyiksi yhteen siksi kokonaiseksi, jona kansa ne oli sekä käsittänyt että laulanutkin, ennenkuin se aikojen kulussa oli hajonnut. Lönnrotin toimesta runojen entiselleen kokoonpanemisessa sallitakoon minun käyttää wertausta toisen taiteen alalta. Lönnrot menetteli siinä niinkuin taideniikka, joka on löytänyt kalliita muinais-aikaisia mosaiikki-teoksia, jotka waan paikka paikoin ovat eheänä, mutta enimmältään maaawat rikkilöyhöihinä pirstaleina tahi alkuperäisinä napukoimansa hänen jalkainsa edessä. Taideniikka tuntee itsensään halun ja

kympin näiden taideteosten entisellensä laittamiseen; hän keskii itselunkin alkuperäisen luonnoksen sekä piirteet; ja nyt rupee hän palasista ja napukoista ehäätä, kokonaista tekemään eikä herkeä tästä yrityksestä, ennenkuin kuwa on valmis.

Tällaisia uudesta-tekhtyjä yksityhisiä mosaiikki-teoksia ovat nyhyisen Kalevalan epifodit. Ja nämät eli vähäis-epokset ovat ne ainoat lauletookset, joita paraimmat runonlaulajat näyttävät pitäneen yksinä kokonaisina. Tämän suurenmasta kokonaisuudesta ei heillä näy mitään aawistusta olleen. Vähäis-eposten kokoonpaneminen suuremmaksi kokonaiseksi s. o. nyhyiseksi Kalevalaksi on yksistään ja kokonansa Vönnrotin tekoa. Tässä ei ole tilaisuutta ruweta punnitsemaan sitä, oliko tämä kokoonpano tarpeellinen ja epilliselle runoudelle eduksi, wai ei. Minä puolestani pitäisin vähäis-epokista semmoisinansa yhtä paljon kuin Kalevalastakin, mutta tiedän myös, ett'ei tämä ole enemmistön mielihyde. Eikä voitanekaan kieltää, ett'ei Kalewala nyhyisesä muodossaan olisi yhtä yhtenäinen epos kuin moni muu tämän nimellinen tuote, ja meidän täytyy ihmetellä sitä paljasta taiteellista waistoa, jonka johdolla Vönnrot on liittänyt vähäis-epokset yhteen. Sillä kaikeksi onneksi olivat esteetilliset teoriat hänelle ihan tuntemattomat.

Tämä viimeksi mainittu seikka on suuresta arwosta, silloin kuin tulee wastata kysymykseen: millä oikeudella ryhtyi Vönnrot ensinkin yksityhisten runojen sekä vähäis-eposten yhteenkutomiseen ja sitten vielä tuohon paljoo rohkeampaan näiden kansan haaweksimien eposten sowitzemiseen yhdeksi, suureksi epos-teokseksi?

Tämän kysymyksen edessä on moni Kalevalan ja Vönnrotin ystävää wawisfut, mutta ei koskaan Vönnrot itse. Ujutuksensa tästä asiasta on hän lausunut eräässä ruotsinkielisessä kirjoituksessa (1849 vuoden Litteraturbladissa, s. 16) Kalevalan toifesta laitoksesta, josta tähän suomennan pääkohdan. „Sitä järjestystä“, sanoo hän, „jossa runonlaulajat itse laulawat runojansa, ei woi jättää aivan huomioon ottamatta, waikka minä sille en anna kowin suurta arwoa, koska he siinä niin paljon poikkeawat toinen toisestansa. Suuri tämä eroawaisuus, että runojen järjestyks eri laulajilla oli erilainen, ja kuin monikertainen samain runojen kirjaanpano eri laulajilta osoitti, että he useimmiten lauloiwat

niitä kaikki tahi useampiakin jonkunlaisessa järjestyksessä, mikä missäkin, wahwisti minusa sen jo ennen saamani mielipiteen, että kaikki tämänlaatuiset runot ehkä voitaisiin panna yhteyteen keskenänsä. Minä en woinut pitää enemmän toisen kuin toisenkaan laulajan järjestystä alkuperäisenä; selitin waan järjestyksen tulewan ihmisen synnyynnäisestä halusta saattaa tietonsa jonkunlaiseen reilaan, ja eroawaisuudet laulajain kesken riippuwaksi heidän erilaisista luonteistansa. Wihdoin kuin ei yksikään yksityhinen laulaja runontiedossa enää wetänyt wertoja minulle, arwelin minä itselläni olewan saman oikeuden, jonka luullakseni usein laulaja omistaa itsellensä, nim. saada järjestää runot sen mukaan, kuin ne parhaiten sopiwat toinen toisensa kanssa yhteen, taikka runon sanoilla

Itse loime loitsiaksi,

Kaikahtime laulajaksi

f. o. minä pidin itseäni yhtä hyvänä laulajana kuin hekin *)."

Tässä on yhtä selwä kuin ratkaisewa wastaus kysymykseen, millä oikeudella Lönnrot kutoi Kalevalan osat yhteen ja sitten liitti nämät osat kokoon. Hän asettui tawallisten runonlaulajien rinnalle; ja tämä oli warsin oikein. Hän oli mielen yksinkertaisuudessa tahi, niin sanoakseni, henkisesä wiattomuudessa heidän wertaisensa; esteetilliset edellyttämukset eiwät haitanneet häntä enemmän kuin heitäkään. Hän tosin ei ollut tuottelias runonteossa. Mutta tämäkin oli hyväksi, sillä näin hän ei joutunut kiusaukseen panna omatekoista runoihin eikä tullut epäluulon alaiseksi tämmöisestä panemisesta. Mutta toisannepäin oli hänellä runojen suhteen yhtä herkkä nautintotunne ja yhtä hieno kauneudenaisti kuin parhimmilla runonlaulajilla. Ja tämän lisäksi oli hänellä halusansa, ja wieläpä kirjoitettuna, paljoa enämpi runoja kuin yhdelläkään muulla runontuntijalla. Täydellä oikeudella otti hän siis, hänkin, asettaaksensa runoja jonkinlaiseen järjestykseen, ja tämän yrityksen tuote on Kalewala! Meillä kaikilla on sama oikeus. Me woimme hajoittaa Kalevalan vähäis-epoksisiksi ja purkaa mielin määrin sen yksityisiä paik-

*) Harmennukset ovat A. A:n tekemiä.

koja. Ainoastaan Marshaan ja Zoilon haamut voivat meitä tämmöisestä yrityksestä varoittaa!

Kalevalan ilmentyminen ei alussa näytä vaikuttaneen mitään innostusta tahi suurempaa henkistä liikahdusta. Maamme sivistyneessä kansanluokassa oli silloin vielä warsin vähä semmoisia, jotka olisivat hyvästi osanneet Suomen kieltä, ja ainoastaan tällaiset voivat Kalewalata lukea nautinnolla. Että meidän sivistyneissä oli niitäkin, jotka pitivät runojen koonpanemista yhdeksi epokseksi tihmäänrohkeana ja naurattavana yrityksenä, on tietty. Wasta sitten kuin Castrénin, aikuisel-
fensa hyvästi onnistunut, ruotsalainen käännös w. 1841 tuli ulos, tykenivät useimmat täällä kotona ja uteliaat ulkopuolellakin Suomea sitä lufemaan. Tämän käännöksen nojassa teki Rob. Tengström täällä kotona ensimmäisen kokeen Kalevalan aatteelliseen käsitykseen ja lausui kirjoituskopsansa „Kalewalasta“ (Fosterl. Album I, w. 1845) aatteita, joilla nytkin vielä on arwonsa, muun muassa jo senkin, että taistelu Sammosta on se sankariryö, jota tässä epoksessa lauletaan ja joka sen oikea keskus on. Castrénin käännöksestä tuli J. Grimm'inkin sen tuntemaan. Hän kirjoitti siitä pitkän esityksen ja arwostelun (Hoefser'in ulosantamassa „Zeitschrift für die Wissenschaft der Sprache“ B. I, w. 1846), joka täällä meillä sitten käännettiin ruotsiksi (Fosterl. Album II). Hännen mahtawa lausumansa asetti Kalevalan sille sijalle muiden parasten kansaneposten joukossa, jolla sen asema sittemmin on waan wahvistunut. Sama jalo tietäjä on myös ensimmäinen oppinut, joka meidän Sananlaskuille antoi oikean arwon.

Hönnrot oli silloin, kuin hän sai Arwoitukset s. o. viimeisen noita suuria kansan suusta korjaamiansa kirjallisuus-kappaleita ulos, wasta 42 vuoden wanha. Hän olisi tällöin jo woinut kuolla, tahi olisi hän woinut panna kätensä ristiin ja heittäytyä lepäämään, ja olisi kumminkin ollut anfiotyön suorittanut, jonkalaista ei yksikään Suomen mies vielä ole tehnyt. Kaikkei onneksi ei hän kuollut, eikä myöskään pannut käsiänsä ristiin. Hänelle oli vielä suotu werrattoman pitkä työaika sii-

hen asti eletyn iän lisäksi, ja sitäkin työstä, jonka hän suoritti tällä elämänsä toisella puoliskolla, olisi kyllä tavallisen kirjoittajan koko elinajallansa tekemäksi.

Onnellista oli se Vönnrotille, mutta vielä onnellisempaa suomalaiselle kirjallisuudelle, että hän tähän aikaan eli vuoden 1844 alusta sai Wirkawapauden, ei vähemmäksi kuin viideksi vuodeksi, ja vieläpä semmoisen Wirkawapauden, jonka ajalla hän sai nauttia koko palkkansa ja sijaisen palkkio maksettiin erittäin waltionwaroista. Hallituskin oli siis huomainnut hänen toimintonsa vähintäänkin „hyödylliseksi“.

Nytös hän työhön ja matkoille! Jo wv. 1836—1837 oli hän ensi kerran koskettanut Lapin kielen alaa. Wv. 1841—1842 matkusteli hän Castrénin kanssa yhdessä kaikki lapit läpi aina Arkangeliin asti, jossa hän erosi matkakumppaliansa, eikä sitten sen kowemmin näillä ilmoilla enää nähnyt häntä *). Vönnrot poikkesi sieltä eteläänpäin ja oleskeli viimeksi mainitun vuoden kesän Wepsäläisten maassa Nunuksen läänissä. Nyt tuon pitkän Wirkawapauden saatuaan läksi hän Zunkeriin, Wiroon ja Siwinmaalle, jolla matkalla hänen tietonsa ja näköpiirinsä arwaten suuresti laajeni. Näiden matkojen hedelminä antoi hän ulos

*) Heidän olinajaltansa Arkangelissa kertoi Castrén useinki tapausten, joka ta-wallansa myöskin antaa waloa Vönnrotista. Sinne tultuansa pitivät he ensimmäisenä tehtävänänensä käydä kunnioitus-tervehdyksellä kuwernöörin luona. Tänne menessänsä näkiwät he muun muassa torilla wasun, jossa oli wanhoja kirjoja myötäwinä, mutta jota sillä hetkellä ei ollut muita kuin iso koira wartioimassa. L. oli aina kirkas katselemaan kirjoja, eikä tässäkään kohdin woinut olla tyydyttämättä uteliaisuuttaan; hän läheni wasua ja rupefi siitä ottamaan yhtä kirjaa käteensä, kuin koira yhtäkkiä tarrafi hänen pohkeesensa ja repäsi hänen mustiin housuihinja suuren reijän. Arwattawasti jäi kuwernöörin luona käyminen sillä kertaa tekemättä. Se tapahtui kuitenkin seuraawana aamuna, sillä sitfi oli L. omatäijesti korjannut housunsa, ja työ oli ollut kuin parhaan räätälin tekemää. Jo pienenä oli hän isfältänsä oppinut ompelijan työtä tekemään, ja matkoillansa piti hän aina tarpeellisimmat tämän työn neuwot kanssaan. Renkäsepän työtä osafi hän myöskin tehdä hätätיליםsa. Rajaanisja ollessaan harjoitti hän kirjannitojanakin ammattia. Niikwaroimisessa oli hän samoin taitawa. Tämän ohessa oli hänellä taipumus tekemään kaikenlaisia kelsinöitä, jotka jotenkuten kewentäisiwät hänen työntekoansa tahi edistäisiwät mukawuutta. Tämöinen oli hänen kelsimänjä kirjoituslauta, jonka avulla woi kirjoittaa pitkäläänkin ollen; piipunkannatin, joka wapautti käden tupakkapiipun pitelemisestä; eräs erittäin näppärä laitos, joka oli yhdistetty tavallisen Schwarzwalдин-seinäkellon kanssa yhteen ja jonka kautta yöllä, walkeata ottamatta, kellon luotiwitjoista woi käsitopella saada tietää ajan kulun; j. m. f.

eri ajoilla Wepfän kielestä ja Inarin Lapin murteesta arwoittaita tutkimuksia, joita tässä ei ole tilaisuus enemmältä arwostella. Sitä ennen oli hän Suomi-kirjassa julaisnut pitkän ja sywällisen tutkimuksen meidän omasta kielestä, jossa hän sekä äänneopin alalta että sanojen taituudesta tuopi esiin joukon uusia havainnoita, jotka heti tulivat kirjakielle eduksi ja sittemmin owat joutuneet kielioppi-kirjoihin. Lönnrotin muut ansiot owat ikään kuin häijäisheet hänen ansioitansa kielimiehenä. Muiden suomalaisten kielentutkijain rinnalla, ennen Castrénia, on hänen paikkansa niin korkealla, ett'eivät nämät likimaillekaan wedä hänelle wertoja. Hänen kielitietonsa perustuiwat wanhoille latinan ja kreikan kieliopeille, jotka kielet hän tunsi perusteellisesti. Wanhempänä tuli hän tuntemaan yleisen kielitieteenkin mietelmiä saksalaisen Beckerin kirjoittamasta, yhteen aikaan suuresa arwossa olleesta „Organism der Sprache“ ja Diefenbachin teokista. Tämän lisäksi tulivat nuo wastamainitut länsisuomalaiset sukukielet, jotka hän tunsi kaikki warsin hywästi. Saksaa ja wenäjätä sekä puhui että kirjoitti hän keski-ijällensä, waikka ei wirheettömästi. Hänen edellistensä Suomen kielen tutkijain näköpiiri oli paljoo supeampi.

Lönnrotin kielitieteellisyhden puheina ollessa maininnen myöskin yhdellä tielläni hänen Sanakirjansa, joka tosin tuli ulos paljoo myöhemmin, mutta johon hän teki työtä luultawasti aina Kajaaniin muuttamisestansa asti. Runojen, koillis-Suomen ja Wenäjän Karjalan sanasto, joka muulle Suomelle suureksi osaksi oli outoa ja jota siis ei Kenwallin muuten kyllä oiwallisessa sanakirjassa löytnyt, lienee sekä kehoittanut että kiirehtänyt häntä tähän työhön. Sanakirja olikin niin aikaiseen kuin w. 1849 jo niin walmis, että hän silloin aikoi ruweta sitä painattamaan (kirje Kabbelle 1849 24/3). Wahinko olisi ollut suuri, jos tämä aikomus olisi toteutunut, sillä epäilemättä lisäytyi sanoja sitä enemmän, kuta kauemmin teos oli hänellä kätten alla. Ei hän sitä kuitenkaan koskaan saanut mieltensä mukaiseksi. Sanawarojen paljous pakotti hänet sen teosfa käyttämään syrjäisten apua, ja näillä arwattawasti ei ollut sitä tietoa ja taitoa, jota tämmöiseen työhön tarwitaan. Lönnrot itse ei pitänytäkään tätä teosta muuna kuin ainekokoukseksi, josta wastainen tekijä woiji muodostaa oikean ja säännöllisen sanakirjan.

Kalevalan uudesta-laittamisen aate oli luultavasti jo alussa 5:tä vuosikymmentä syntynyt Väinöroin mielessä. Uusia epillisten runojen katkelmia oli vähän wälitä ilmautunut, ja sitten kuin ylioppilas D. E. D. Europaeus wuodelta 1845 Kajaanista käsin rupefi matkustelemaan runon-keruulla ja ulottutti matkansa aina Väinöjärwelle ja Wienanlahteen asti, tuli kokonaisia aarteita wielä ilmi, muun muassa myöskin koko Kullerwo-epos. Muutakin runonkerääjiä oli liikkeessä, joiden matkat, samoin kuin Europaeuksenkin, Suom. Kirjallisuuden Seura, nyt warakkaammaksi tultuansa, enimmäksi osaksi kustansi. Ei näidenkään saaliit olleet vähäiset. Väinörot itse woi rauhasa istua Kajaanissa ja kutoa ja järjestää kokoon, mitä hänelle nuoremmat lähettiwät. Kewäällä w. 1849 sai hän kaikki walmiiksi ja samana wuonna tuli uudennettu Kalewala ulos. Sen edut wanhan laitoksen rinnalla owat niin tunnetut, ett'ei niistä tarwitisi tässä puhua, jos aikakin ja tilaisuus sen sallisiwät.

Yhdesä Kalevalan kansa mainitsen Voitsurumokkin. Tämmeisiä oli kokoutunut niin paljo, ett'eiwät ne kaikki mahtuneet Kalewalaan. Ne oliwat erittäin toimitettawat, ja kaikkei onneksi kerkesi Väinörot senkin tehdä, waikka wasta wanhoilla päiwillänsä. Voitsemisesta ja sillä parantamisesta oli hän jo kauan sitä ennen lausunut ajatuksensa; sen teki hän lääketieteen-tohtorin wäitöksesjensä „Om Finnernes magiska medicin“ („Suomalaisten loitsu-lääkityksestä“) w. 1832, jonka hän uudestaan tehtynä kymmentä wuotta myöhemmin julkasi Suomen Lääkäriseyran kirjoissa. Voitseminen wanhempaan aikaan, ja wielä noin 40 wuotta takaperin Wenäjän Karjalassa, ei ollut sitä turhanpäiwäistä sopotusta ja taitantekoa, jolla kuljeksiwät puoskarit, salwajat ja mustalaiset nyt pettävät herkkänskoista kansaa. Voitsija oli „tietäjä“, oikea shamani, paikkakunnan älykkäimpiä miehiä ja siweellisesti korkealla kannalla seisowa. Tunnettu on, että arwossa pidetyn lääkärin samoin kuin sielunpaimenenkin paljas mies henkisesti, fairaan mielen kautta, waikuttaa hänen ruumiilliseen tautiinsakin. Voitsija oli sekä lääkäri että papintapainen. Jo olennollansa waikutti hän edullisesti fairaasen, joka hänessä näki itsejensä jalomman ihmisen. Kun tämän lisäksi tuli „haltioissa“ lausutut sanat, jotka runouden innostuksella ja runopuwullisesti wiehättäwässä muodossa paljastiwat taudin syht eli „shynyn“ ja sitten häätiwät

fitä fairaasta pois, niin on arwattawa, että tämä henkisesti rauhoittui, ja se taas woi monestikin vähentää ruumiinkin kipua, esim. kuumeessa. Silminnähtävästi on monesfakin loitsurunossa tämä juuri tarkoituksena. Kuin esim. „tulen sanoissa“ pitkä säesarja läpeensä puhutaan hyyistä ja jäästä, niin löyhähäteele niistä ikäänkuin kylmää fairaan päälle ja tämän, ehkä waan henkisesti, tunteminen jäähdyttää ruumistakin. — Tähän suuntaan on Lönnrotin mielipide loitsulla parantamisesta, ja jokainen, joka waan on nähnyt oikean tietäjän loitsewan, myöntää mielellään, että Lönnrotin ajatus on oikea.

Wirkawapauden ihanat päiwät päättyiwät joulukuun viimeiseen päiwään w. 1848. Tällä ajalla oli hän saanut Kalevalan toisen laitoksen melkein ihan valmiiksi ja sanakirjan likelle painokuntoista asua, tutkinut sukukieliä Suomen lahden eteläpuolella sekä ulosantanut Paawo Korhosen runot ja erään ruotsalais-suomalais-saksalaisen kielikirjan (tulkin). Käsitirjoituksena oli myöskin valmiina „Lukemisto“ niminen teos, joka oli olewa jonkunlainen antologia suomalaisesta kirjallisuudesta, waan jonka painattamispuuhat sitten keskeytyiwät. Mutta täten Lönnrot ei vielä ollut likimaillensa tehnyt kaikkea, mitä oli aikonut; hän toivoi vielä woivansa, suomalais-ruotsalaisen sanakirjan valmiiksi saatunsa, tehdä ruotsalais-suomalaisen sanakirjan, tähdellisen suomalaisen mytologian, wertailewan kielopin Suomen, Wiron, Wepsän ja Lapin kielistä y. m. Samalla oli hän wierautunut lääkärin wirkaan kuuluwista toimista. Asian näin ollen otti hän rohkean askeleen. Hän lähetti asianomaiseen paikkaan hakemuksen, jossa hän pyytää, että hänelle annettaisiin ero wirasta ja samalla myöskin sellainen elinkautinen eläkeraha, että hän häiriytymättä woisi teeskellä noita wastamainittuja teoksia. Tälle hakemukselle antoi lääkintö-laitoksen päällikkö lämpimän puoltamuksen ja keisarillinen senaatti ehdotteli myöskin sen myöntämistä, mutta korkeimmasta paikasta tuli kieltävä wastaus, joka näkyy perustuneen kenraali-kubernöörin esitykseen asiasta*).

*) Sekä lääkintö-laitoksen päällikkö (wastioneuwos C. D. von Saarman) että Senaatti ehdottelivat, että L:lle annettaisiin joko ero wirasta ja 400 ruplan wuotuinen eläkeraha taikka wirkawapauden jatko vielä neljäksi wuodeksi. Kenraali-kubernöörinä oli silloin ruhtinas Aleksander Menschikoff.

Tämä vastoinkäyminen mahtoi kyllä aluksi karwastella Lönnrotin mieltä, mutta pian lienee hän kuitenkin lohtunut, olletikin kuin lääkintö-laitoksen päällikkö näyttää omin neuvoinsa antaneen hänelle lyhemmän wirtawapauden, sillä muuten ei hän tällöin olisi voinut olla Raufosja, josja hän päätti Kalewala-työn ja josta lähetti käsikirjoituksen tänne. Saatuaan tämän suuren teoksen käsistänsä, hengähti hän wähän, ajatteli wähän omaakin tilaansa ja huomasi, kuinka yffitoikkoinen ja sulotoin hänen elämänsä oli, hänen näin yksinänsä eläesfään. Sanalla sanoen, hän päätti naida ja jo heinäkuussa samana vuonna toi hän nuorikon Dufusta kotoonsa*). Muutenkin wahwisti hän itsellensä wakawamman kodon sillä tawoin, että osti Rajaanisja talonpaikan, johon rakensi pulskat huoneukset. Seuraawana kewäänä syntyi hänelle Eliaksen päiwänä poika, jolle tietysti annettiin tämä nimi, mutta josta isän suureksi suruksi ei tullut pitkä-ikäistä.

Uudessa ja mukawassa kodossansa Rajaanisja ei hän kuitenkaan saanut olla kuin muutamia vuosia. Siihen aikaan totentui näet viimeinkin se kauan eleillä ollut toiwomus, että Miopistoon saataisiin Suomen kieltä warten erityinen professorinwirta. Se päiwä, jolloin Keisarin Majesteetti antoi suostumuksensa tämmöisen wiran säätämiseen, oli 22 p. Maalisk. w. 1850. Syht tähän olivat enemmän käytännöllisiä kuin tieteen edistystä puoltawia. Wuoden 1841 kouluasetus oli nim. määrännyt kouluisja opittawien aineiden joukkoon suomenkin, mutta heti nousi walitus siitä, ett'ei löytnyht opettajia, jotka olisjwat tieteellisesti khyenneet opettamaan tätä kieltä. Sen ohessa oli kirkollisenskin hallinnon puolelta hallituskfelle tullut walituksja siitä, eitä papistoon tuli paljo suomen osaamattomia nuoria miehiä, joista ei voinut olla opettajiksi kansalle. Hallitus halusi auttaa nämät puutteet siten, että määrättäisjin useampia stipendiumeja Suomen kielen oppimisen kehoittamiseksi, ja kääntyi tällä mielellä Miopiston konsistorin puoleen. Tämä katsoi (w. 1847) professorinwiran säätämisen parhaaksi keinoksi mainittujen puutteiden poistamiseen, ja tästä seurasi tuo edellämainittu keisarillinen päätös. Kohta sen tietykfi tultua kysyi ystäwä Rabbe Lönnrotilta, aikoiko hän

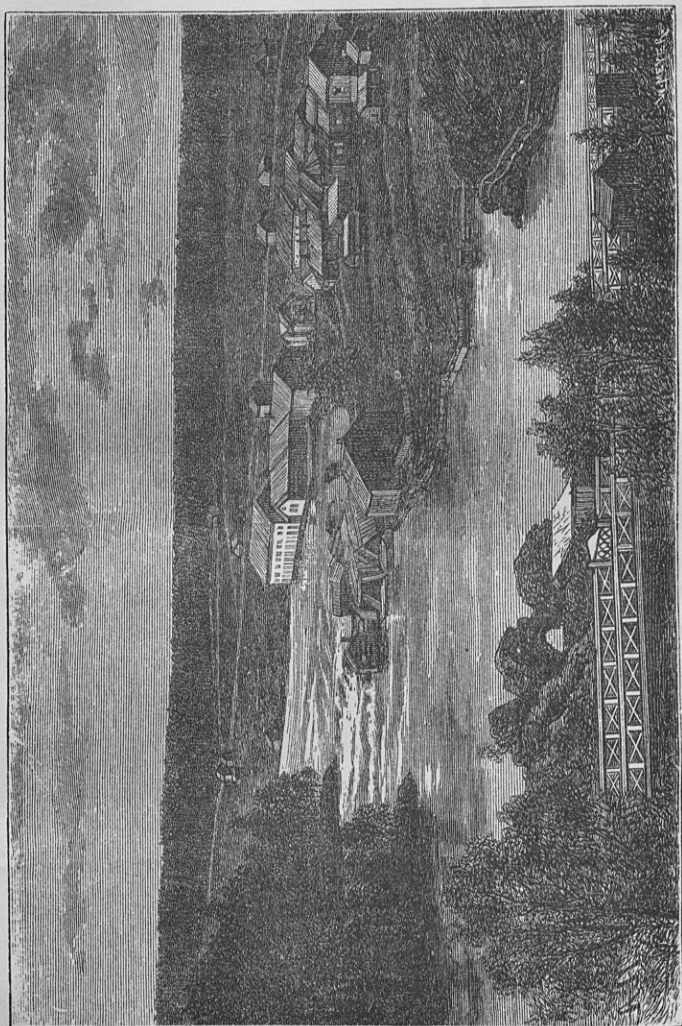
*) Hänen puolisonja oli Maria Pionius, wärjälän Elias Pioniuksen tytär.

hakea kohta amonaiselksi ilmoitettawata Suomen kielen professorin wir-
kaa. Hän wastaa kieltävästi ja sanoo kehoittaneensa Castrénia hake-
maan tätä wirkaa, lisäten että hän pitää siihen itseänsä sopiwampina
Castrénia, v. Beckeriä, Aleff. Jugmania, Afianderia ja Kellgreniä, ja
sitten wasta, jos ei yksikään näistä tahtoisi wirkaan ruweta, suostuifi
hän sitä hakemaan. Eräässä toisessa kirjeessä lausuu hän tämän sa-
maisien asian johdosta muun muassa: crede mihi, bene qui latuit,
bene vixit (usko minua, joka on hyvästi pöyhynyt alhaisessa tilassa,
on onnellisesti elänyt). Castrén haki ja sai wiran, ja tästä ei ollut ku-
kaan iloisempi kuin Vönnrot, joka näin sai jäädä Kajaanin Tusculanu-
miinsa entiselleen. Mutta tämä hänen ilonsa ei kestänyt kauan. Hä-
nen ja koko Suomen suureksi suruksi kuoli Castrén, yhden ainokaisen
vuoden oltuansa professorina. Nyt kääntyiwät kaikkein filmät Vönnro-
tin puoleen. Hän taas toivoi v. Beckerin tahi jonkun muun hakewan
wirkaa, mutta kuin tätä ei tapahtunut ja kuin muiden kehoitusten oheessa
ylioppilaatkin Vönnrotille tehdyssä adressissa, jonka edusmiehet kaikista
osakunnista oliwat allekirjoittaneet — o niitä hyvän sown aikoja! —
anomalla anoiwat hänen muuttamaan tänne, painui waaka tieteen edukki
ja Vönnrot lähetti hakemuksen sisään. Wasta kewäällä w. 1854 asetet-
tiin hän säännöllisesti wirkaan, joka sitten oli hänen hallusfansa 8 vuotta.
Tärkeimpänä luento-aineenansa piti hän, niinkuin luonnollista olikin Ka-
lewalan, jota hän esitti kahdella luentotunnilla wiikossa, kaiken aikaa,
jotka hän oli wirassa. Hän käänsi tekstin ruotsiksi ja antoi tämän li-
säksi niin laweita selityksiä, ett'ei kerinnyt enemmän kuin 10 runoa luku-
vuodessa. Toisilla kahdella tunnilla oli hänellä aineina eräsna vuonna
suomen kielioppi, toisena taas suomalaisen mytologia; ensi vuonna käänsi
hän näillä tunnilla muutamia epistolia alkufielestä suomeksi. Eninmin
kuitenkin esitti hän luentojensa toisena aineena uusien oppisanojen sepi-
tämistä eri tieteissä. Tällöin syntyiwät tuo mestarillinen terminologia
kaswiopissa, hänen kääntäessään Hartmanin Floraa, tällöin monilukui-
set oppisanat oikeustieteen, kieliopin ja muilla aloilla. Tätä ennen oli
hän tehnyt oppisanoja runousoppia ja luvunlaskua warten; wanhem-
pana auttoi hän tässä katjannossa myöskin metsätiedettä. — Tutkinon-
pitäjänä oli hän lempeä ja wähän waatiwa, ehkä liiakfikin. Konfisto-

rin jäsenhyys ei häntä huwittanut, waikka hän ei laiminlyönyt tämän wi-
 rakston kokouksia.

Lönnrotin työnteon-voima ja hänen teostensa sekä paljous että
 laajuus owat kyllä ihmettelyn arwoiset, waikka ne kuitenkin woipi selit-
 tää, ken tuntee ne ehdot ja olot, joilla ja joissa hän sai tehdä työtänsä.
 Vuontaisesti oli hänellä erinomaisen terve ruumis. Vuoteen omana hän
 tuskin lienee ollut koskaan muulloin kuin neljätoista vuotta takaperin,
 jolloin hän taittoi jalkansa*), ja viimein kuolinvuoteellansa. Tätä raitista
 ruumista koki hän harjoittamallakin pitää hywässä kunnossa. Nuorena
 ja keski-ikäällensä oli hän hywin ahkera kylmän veden kylpijä; talwella
 hän hiihteli paljon, kesällä taas teki jalkamatkoja ja söuti mielellään.
 Tanne muutettuaan oli hän ahkera voimistelija ja saawutti tässä sem-
 moisen taidon, että hän vielä viimeisenä vuonnaan professorina tan-
 koa myöten kapusi ylös meidän voimistelusalin korkean kumun lakeen.
 Tämän ohessa oli hän kohtuullinen ruumisja ja juomisja, waikka ei suin-
 kaan hywän aterian ja hywän lasin wihaaja. Ainoa nautintoaine, jota
 hän rakasti tawallista enemmän, oli kahwi; sitä woi hän juoda koska
 hywänsä ja milt'ei kuinka paljon tahansa; ei missään tarjottu parempaa
 kahwia kuin hänen kodissansa. Ruumiin puolesta oli hän siis mitä pa-
 rahimmin warustettu työntekijäksi. Edullinen oli hänen wirkansaakin työn-
 teolle. Siihen aikaan, jolloin hän oli piirilääkärinä Rajaanissa, eliwät
 ja kuoliwat ihmiset, ainakin siinä seudussa, enimmästi ilman lääkäriin
 awutta. Sitä hänkään erittäin kehoittanut heitä sitä häneltänsä hake-
 maan, waikka hän kyllä oli walmis lähtemään sairaan luokse, kuin pyh-
 dettiin. Ainoastaan wiralliset matkat ottiwat aikaa, olletikin niin teit-
 tömässä maassa kuin Rajaanin piiri siihen aikaan oli. Mutta vapaa-
 takin aikaa jäi kuitenkin paljo, tehdä sitä työtä, jota hän enimmäin ra-

*) Tämä tapahtui 22 p. tammik. w. 1870 Norkalan festikiewarisja Perttu-
 lan kappelisja, hänen reestä noustessansa. Seurakunnan lulkari fitoi jalan miten-
 kuten ja Lönnrotin piti nyt maata liilahtamattomana, ilman mitäkään mukawuufitta,
 kolme wiikkoa festikiewarisja, ennenkuin hänet saatettiin muuttaa Loimaan pappilaan,
 jonne menemässä hän olikin ollut. Siellä sai hän vielä maata muutaman aikaa.
 Vuoteen omana ollessansa oli hän kaiken aikaa yhtä hywällä mielellä, kuin jos ei mitään
 olisi tapahtunut, ja kaiken aikaa kirjoitti hän pitkäällensä wirsiä. Waikka hän tällöin
 jo oli 68 vuoden wanha, parani jalka ihan terweeksi. Oli se luonne, oli se mies!

Kajaani.

fasti. Tämän lisäksi tulivat monet pienemmät wirtawapaudet, joita lääkitö-laitoksen päällikkö ei wäsynyt hänelle antamasta, ja se pitkä wii-
den vuoden wirtawapaus ww. 1844—1848, jolla hallitus niu tuntu-
wasti edisti Kalevalan toisen laitoksen ja muidenkin hänen teostensa
joutumista. Hänen pitkä ikänsä on myös otettava lukuun, kuin on ky-
shmys hänen tekemänsä työn paljoudesta, sillä sen kautta tuli hänen työ-
kautensa melkein toista wertaa pitemmäksi kuin tawallisen ijän eläneiden
kirjoittajain. Mutta oli hänellä itsellänsäkin paljo ansiota paljosta ker-
keämistensä. Itse sanoi hän tämän syhyksi sitä, ett'ei hän sekautunut
päivän kshymyksiin eikä ryhtynyt mihinkään hänen työstänsä syrjässä
olewiin toimiin tahi puuhiin. Ujasta otti hän myös tarkan waarin.
Piirilääkärinä ollesansa piti hän matkoillansakin aina jonkun työn kans-
ansa. Jos festifikewarisia tuli odottaa hewoista, tahi soutajia wene-
matka-paikoilla ei ollut saapuwilla, tahi jos paha ilma keskeytti matkan-
teon, aukasi hän laukkunsa ja rupeji kirjoittamaan. Näin ei keskeytys
tullut ikäväksi, työkin edistyi aina jonkun askeleen eteenpäin ja lausuma
nulla dies sine linea (ei yhtään päivää piirtoa tekemättä), jota hän
koki noudattaa, tuli toteutetuksi. Tämmöistä matkathyötä on esim. Kan-
telettaren 3:n osan esipuhe, joka on annettu „Matkalla Sotkamon pitä-
jässä“ silloin ja silloin.

Hönnrotin ansiot Suomen kielen edesauttamisesta owat useinkin tulleet
wäärin hymmäretyiksi, taikka, toisin sanoen, hänelle owat muuta-
mat lukeneet ansioita wääriltä kohdin, samalla kuin hänen oikeita ansioi-
tansa ei ole kyllin korkeiksi arwattu. Suurin hänen ansionsa on Kale-
valan luominen (jos minäkin kerran rohjennen käyttää tätä sanaa inhi-
millisistä toimista). Sitä ikinnä on muiden runojen ja sananlaskujen
ilmijaattaminen. Näihin teoksiin, Kalevalaan ja wanhoihin runoihin yli-
pään, perustuu Suomen nykynen ja wastainen taiderunous; ja wielä enem-
mänkin: niihin ja sananlaskuihin perustuu kaikki korkeampi kirjallisuus
tällä kielessä. Runoista ja sananlaskuista rikastui näet kirjakieli tuhan-
silla usfilla sanoilla ja lauseenparfilla, jotka useinkin owat korkeamman
siwehden ja jalompien tunteiden onnistuneita lausuimia kuin mitä olisi

saattanut aavistaakaan tällä kielellä voitawan lausua. Tämmöisiä sanoja ja lauseenparia, jotka vanhemmalle kirjallisuudelle olivat tuntemattomat, on nyt jokaisen sivistyneen Suomalaisen huulilla ja kynänsä, olkoonpa hän sitten syntyjäänkin minkä murteen alalta tahansa. Runoista ja sananlaskuista rikastui kirjakieli myöskin siihen asti tuntemattomilla taitutusmuodoilla, joiden käyttäminen on meille tullut niin tarpeeksi, että me pitäisimme niiden katoamista, jos tämä olisi mahdollinen, suurimpana kansallisena vahinkona. Tämmöisten, n. k. itäsuomalaisen, muotojen käytännön joudutti se seikka yleiseksi, että Lönnrot kielitieteellisissä tutkimuksissa järjesti ja selitti kieliopillisesti kielen taitutusmuodot, niiden seassa nämät oudotkin (Suomi-nimisessä kirjassa ruotsin kielellä). Suuren avun teki hän myöskin tämän kielen käyttämiseksi tieteellisissä esityksissä niillä oppijanoilla, joita sepitsemään hän, olletikin vanhemmalla iällänsä, oli mestari *). Tämä kaikki on kieleemme wiljelhyksen kohdasja Lönnrotin ansiota. Mutta suomalaisen proosan „isäksi“ en minä häntä kuitenkaan tahtoisi sanoa. Sillä kielen suorastaan käyttämisessä ajatusten ja tunteiden pukuna, olipa tämä sitten proosaa tahti runoa, ei Lönnrot — paitse wirrenseppyydessä, josta jäljempänä enemmän — jättänyt jälkeensä käsialoja, joita woisi sanoa esikuvalliseksi. Tämä ei woinut tapahtua jo waan siitä syystä, että hänellä runolliseen tuotteliasuuteen (paitse wirrentekoon) ei ollut kylliksi taipumusta, ja että hän proosallistakin itsenäisesti tuotti warsin vähän, vähän ainakin semmoista, jossa esityksen ylhäisyys, alkuperäisyys ja wiehättäwäisyys olisimat enemmälti tulleet ksyhmykseen. Kuitenkin on Lönnrotin ansioksi proosan suhteen vielä sanottawa sekin, että hän rohkeasti ryhtyi puhdistamaan kirjakieltä ruotsinmukaisesta lauserakennuksesta, työ, jonka kumminkin v. Becker oli alottanut ja jota Gottlundikin oikeastaan tarfoitti, Sawon murteen tavoin, mutta waan liian sawolaisesti, kirjoittaesansa kirjakieltä. Tässä oli Lönnrot kuitenkin joutua toisesta muukalaisuudesta toiseen. Suomen kielen monilukuiset participi- ja infinitiwi-muodot wiehättiwät häntä näet wanhain klasillisten kielten (ol-

*) Alusja menetteli hän liian wapaasti oppijanojen sepitsemisessä. Näten tehtyjä ovat esim. tiedoitsema filosofia, tähtiödimä tähtitiede, maidelma maantiede j. m.

letikin kreikan) lauserakennusta mukailemaan. Tämä pistää filmään jo Kalevalan esipuheessa, mutta esiytyy enimmin hänen Mehiläisen lausua antamassansa suomennoksessa saksalaisen Beckerin maailman-historian 1:tä osaa (nimellä „Muistelmia ihmisen elosta kaikkina aikoina“). Osoittaakseni, mitä tällä kreikanvoittoisella lauserakennuksella Vönnrotin aikaisemmassa proosassa tarkoitan, panen tähän muutamia lauseita „Muistelmista“. Niin kuuluvat sanat erääsfäkin paikassa näin.

Tätä (Sanheribin sotajoukon häviämistä) kuvasivat he (Egyptiläiset) jouken jänttä poikki kaluavalla hiirellä. Asia sillä tyllä tuliki jälkimuisteltawiin, waan toisella tavalla: rukouksen Niggypton senaikuisen kuninkaan jumalilta apua ja näiden, rukouksen kuultua, lähettäneen hiirilauaman wihollisten sota'aseita muutamana yönä rikki järsimään (s. 4).

Eräässä toisessa paikassa on taas kirjoitettu seuraavalla tavalla. Tyttärensä pojan puolesta eli Kyron, kuni nimellänsä häntä tästälähin sanomma, kysy uudelleen tietäjiä Astyagi, kertoen heille, jo hänen kisasu wähä aika kuninkaana olleeki. Wastasivat tietäjät, jos niin lienee kuninkaaksi sattunut, ei peljättävän, toiste tulewan. Sillä ennenki olisi monta heidän ennustelmista pian mitättömään mennyt ja unet tienneet kaikenlaisia joutawia. Niin hänestäki näyttävän, lausu kuningas, tiedustellen jos mitä onnensa ja waltansa wakundeksi wielä olisi tehtävättä. Heillääki itsellä hänen onnensa ja waltansa pyshyväisyys huolena olewan, wastasivat tietäjät, eikä toiwomansa tätä Persialaisesta isästä syntynyttä nuorukaisista konna jälkeenkän kuninkaaksi pääsevän, josta sekä heille että muille Meidialaisille olisi orjuus ja ylenkatse silminnähtävänä seuruna. Ei heidän sentähden neuowan, josta kuninkaan wallalle olisi pienintään waaraa pelkona (s. 58).

Muöhemmin, jo Kantelettaren esipuheessa, tulee hänen kirjoitustapansa luonnollisemmaksi, ja muuntuu wielä muöhemmin jiksi waati mattomaksi ja yksinkertaiseksi, waikka wähän jäykänpuoliseksi proosaksi, jota hän lopunmalla ikäänsä kirjoitti; mutta kirjoitustawan rikkaudessa ja kauneudessa on moni nuoremmissa kirjoittajista jo ammoiden mennyt hänestä edelle. Toimenkin omituisuus kuin tuo kreikkalaisuus haittasi alussa Vönnrotin proosaa, mutta katosi siitä hänen muöhemmissä teoksissansa. Se oli, ei karjalaisuuden tavoittelemine, niinkuin nykyäänkin wielä sanottiin siitä, sillä liiallista karjalaisuutta ei hänen kirjoitus-

fisiansa kostaan ole ollut, waan pohjolaisuus eli, likemmin määräten, oululaisuus, joka ilmoittihen osaksi siinä, että hän jätti t:n pehmen-nyksen d:ksi merkittsemättä (Kalewalan esipuheessa), osaksi siinä, että hän liiaksi hylki itä sanan sisästä ja lopusta, niinkuin sanoissa: sillou, julkasta, tilasuuden, jommojetki, pyhy (pyhyi), tapahtu (tapahtui). „Muistelmien“ lopulla tulee vielä tuokin oululaisuus esiin, että kirjoitetaan inessiivi yksi-ässäisenä, esim. oikiasa päässä, mutta loppupuoli tätä kirjaa ei olekaan Lönnrotin suomentama.

Waikka Lönnrot näin muodoin ei ollut mitään erinomainen ja loistawa proosan kirjoittaja, on hän, niinkuin edellä-sanotusta näkyy, wä-
lillisesti koko joukon auttanut suomen proosaa sille kannalle, jolla se tätä nyhyä on. Sama on sanottawa hänen toiminnostansa nyhyis-muotoi-
sen runoudenkin eteen, ehkä waan tässäkin enemmän muodon kuin sisäl-
lyksen suhteen. Suomenkielinen taiderunous ennen Lönnrotia liikkui joko
wanhan runon muodossa taikka siinä wailinaisessa uudempi-aikaisessa,
joka wirsikirjassa ilmautuu. Onnistunein teos edellistä laatua on Sa-
lamniuksen tunnettu „Kolaulu Jeesuksesta“; itä- ja pohjais-Suomessa
oli runoileminen wanhan runon tapaan tämän vuosijadan enji woosi-
kymmenillä vielä jommoisesäkin kukoistuksessa kansan seassa; Paawo
Korhonen Nautalammiilla († w. 1840) oli talonpoikaisten taiderunoilijain
etewimpiä. Taiderunous wirsikirjan tawoin taas kukoisti enimmästi
länsi-Suomessa ja ilmentui painosta n. k. arkkiveisuina, jotta muodon
puolesta enimmäkseen owat yhtä huonoja kuin wirsikirjankin runous.
Uudempi-aikaisessa muodossa onnistui ainoastaan joku tuottamaan jo-
tain miellyttävämpää, niinkuin esim. Jaakko Juteini († w. 1855) ja
Abraham Poppius († w. 1866). Mutta ylipään wallitfi siinä wä-
hästä, mitä täten runoiltiin, taidottomuus. Poistaakseen tätä jälkim-
mäistä oletikin julkasi Lönnrot 1845 vuoden Suomi-kirjassa 15 kää-
nöstä, enimmäst Runebergin runoelmista ja enimmäst ne näistä, joita
Chrströmin laulannoilla yhteen aikaan niin hartaasti laulettiin meidän
sivistyneemmissä kansanluokissa. Näitä käännöksiä seurasi, paitse runous-
opillinen sanasto, niiden runomitallinen selitys, joka on ensimmäinen
metriikin yritys Suomen kielellä. Arkkiveisujen runoudesta poikkeawat
nämät käännökset yrkästi siten, että sanat eiwät ole tyypistetyt, että lop-

pufoinnut ovat jokseenkin hyvät ja että runomitta perustuu laajuudelle. Viimeksi=mainittu seikka olletikin oli uutta ja outoa. Runomitan laajuudelle perustaminen oli kuitenkin Vönnrotille aivan luonnollista; laajuushan runoisfakin ja laajuushan klasfillisten kieltenkin runouudessa oli mitan perustuksena. Vielä ankarammin kuin näissä oli Vönnrot jo ennen tätä wiljellyt laajuutta niissä kuusimittaisissa runonpalasissa, joita hän Homeeruksen teokista käänsi „Muistelmien“ kunnistukseksi. Niissä oli laajuuden käyttämiseen kuitenkin ehkä enemmän syhtä alkuperäisen laajuudellisesta runomuodosta. Mutta laulurunossa! „Laulusfa kuin korfo poljetaan“, sanoivat laajuuden wastustajat, „saawat sanat kokonaan luonnottoman äänen ja tulewat hymmärtämättömiksi.“ „Niinpähän vanhassa runosfakin“, sanoivat Vönnrotin puolelaiset, joita ilmantui paljokin, „koron polkeminen ei ole wika, waan päin wastoin wälttämätöin waatimus, ja näiden runojen sekä laulajille että kuulijoille on se antanut suuren nautinnon.“ Tämä oli kieltämätöintä, mutta kieltämätöintä oli sekin, että kaikkien nykhyisten kansojen runomitta perustuu korolle, ei laajuudelle, ja että suomalainenkin korwa tuntui, ainakin nykhis=muotoisissa runoissa, rupeawan waatimaan korolle edes rauhoituksen, jospa ei tähttä yksinwaltaakaan. Laajuuden puolustaminen waikei ja koron polkeminen katosi runoelma=hyrityksistä; siinä runolajissa, jota Vönnrot hartaimmin, ja loppupuolella ikäänsä yksinomaisesti, wiljeli, nim. wirsisssä, ei hänkään polje korfoa muualla kuin säkeen alussa, jonkalainen koron polkeminen ikään kuin sowinnaisesti runoilijain kesken on tullut luwallisefki.

Vönnrotin wirrensöpphyhteen oli ulkonaisena syhnä se, että hallitus w. 1863 asetti uuden komitean tekemään suomalaisen wirsitirjan ehdotusta, ja Vönnrotkin tuli tämän komitean jäsenefki. Pian oli hän, waikka ijältänsä jo seitsemännellä hymmenellä, kaikista wirein komitean töissä. Uusien, omien wirsien teosta kieltäyhi komitea jo alussa, ja piti korkeinna toiwomuksenansa niistä kallisarwoisista wirsiaarteista, joita jumalisempina ja uskowaisempina aikoina kuin meidän on syntynyt ruotfin, tanskan ja saksan runoutten alalla, onnellisesti walita ja taitawasti kääntää Suomen seurakunnalle sopiwia wirsiä. Tämmöiseen työhön olifin Vönnrot ihan omanfa. Hänessä eli uskonnollinen hartaus, jumalanpal=

weluksessa kävi hän mielellään, toimittipa sitä itsekin oikein tuomiokapitulien luvalla monta vuotta Sammatin silloin papittomassa kirkossa, ja tunsi kirkollisen ja raamatun-kielen hyvin. Tämän lisäksi tuli, että hän paremmin kuin kukaan muu tunsi suomalaisen runoudenkin kielen hlipäänsä. Ei siis kumma, että komitean tehtävä enimmäkseen joutui Lönnrotin hartioille. Sen muut jäsenet kyllä suorittivat myöskin osansa alkutyöstä. Mutta yhteis-istunnoissa sai hän usein tehdä niihinkin korjauksia, ehkä hekin toisinaan tekivät semmoisia Lönnrotin wirsiin. Komitean olinakaa kesti yhteensä kahdeksan vuotta, ja tällä ajalla kiihtyi waan Lönnrotin wirrentuottamisen into, niin että hän komitean toisesta ehdotuksesta, jota hän ei kaikin paikoin hyväksynyt, w. 1872 antoi oman laitoksensa, nimellä „Suomalainen wirsikirja wäliaikaiseksi tarpeeksi“, joka sisältää 413 wirttä, saman määrän kuin wanhakin wirsikirja, jonka sijaan se oli aiottu. Hänen tuotteliaisuutensa tällä alalla ei tauonnut vielä tähänkään. Jhä korjaeli hän entisiä wirsiänsä ja laittoi uusia. Vielä kuolinwuoteellansaakin harrasti hän tätä työtä; viimeiset rivit, walitettawasti niin wapijewalla kädellä kirjoitetut, ett'ei niitä woi lukea, on hän piirtänyt paria kolmea päiwää ennen kuolematansa. Wuotta ennen tätä sai hän tilaisuuden antaa 1872 wuoden wirsikirjastansa uudenetun laitoksen, nimellä „Wäliaikainen Suomalainen Wirsikirja“, johon hän otti 500 wirttä; tämän komean painoksen warusti sen kustantaja herra kirjankauppias G. W. Edlund myöskin nuoteilla. Tähän laitokseen on Lönnrot tehnyt tarvan luettelon wirsien alkuperäisistä, muukalaiskielisistä kirjoittajista, ja toisessa luettelossa osoittaa hän, mikä komitean jäsen minkin wirren on laittanut suomenkieliseen asuun. Tämän mukaan on kirjan 500 wirrestä 136 Lönnrotin käsialaa. Näistä ilmoittaa hän saaneensa noin pari kymmentä arkkiveisuista eli „arkkiwirsistä“, joiksi hän kutsuu arkkiveisuja hengellisestä sisälluksestä; noin puolikymmentä on hän warustanut kshymysmerkillä, joka tietää, että Lönnrot ei ole muistanut niiden lähdetä eli alkuperäistä; ja 6 wirttä seisoo ilman muutta osoituksetta kuin hänen nimimerkinsä; ne owat siis Lönnrotin itsensä tekemiä. Luku 136 ei kuitenkaan ilmoita hänen laittamiensa wirsien oikeata määrää. Se on lisättävä ainakin puolella niitä likemmäksi 70 wirttä, jotka owat merkityt E:llä, professori von Eszen'in

merkillä, sillä enimmäkseen näistä ovat syntyneet Lönnrotin ja von Esen'in yhteistyöllä edellisen luona Sammatissa. Ja näinkin saatu lukumäärä on vielä lisättävä jolla-kulla satajella semmoisia wirsiä, jotka jäivät käyttämättömiksi niihin sanomalehtiin tahi wirsiwihkoihin, joissa hän ne ensin julkasi. Lönnrotin kynän kautta kulkeneita wirsiä on siis lähemmäksi 300. Hänen omatekoisista wirsistäänä ovat n:o 139 ja n:o 140 kaksi kaunista loppiaiswirttä, n:o 200 ja n:o 210 proosallisia ewankeliumi-wirsiä, n:o 376 wälttämä ehtoowirsi, ja n:o 492 on, merkkillistä kyllä, waltiopäiwä-wirsi.

Waikka Lönnrot siis ei itfestänsä tuottanut ja keksinyt tämänkään runolajin alalla paljon, niin ansaitsee hän Suomen kansalta ikuiset kiitokset siitä utteruudesta ja taidosta, jolla hän saattoi muiden tekemiä wirsiä Suomen kielen pukuum. Edellisistä uudemmissa wirrenteon-yrityksistä eroawat ne siten, että niissä on tuota cantabile, joka kaikessa-kin laulurunoudessa, mutta enimmäkseen wirsissä, on wälttämätöntä, tahi, toisin sanoen, että ne owat helpot laulaa ja täyjisäkeiset, olematta kuitenkaan pitkäpiimäiset niinkuin „Mudet Wirret“. Niistä eroawat ne siinäkin, että maallinen kansanrunous on kielessä ja runopuvussa tehnyt niihin edullisen vaikutuksen; täältä tullutta on esim. alkusointu, jonka käyttämisestä wirsissä Lönnrot ei ollenkaan ole kamoksunut, misä se helposti tarjoutui. Wanhan wirsikirjan tyypistetyt ja pahoin ruhjotut sanat eiwät woineet muuta kuin kauhistaa häntäkin, jonka korwa oli tottunut wanhan runon tähteläisyyteen; häntä ei siis minikäänlainen runomitan ahtaus woinut saada käyttämään muita lyhennyksiä kuin luwallisia. Runojen muistamisen ei hän antanut wiehättää itseensä yleisen hengellisen kielen alalta, ja sanojen käyttämisessä oli hän niin warowa, että monta monituisia kertaa eri ajoilla muunteli jotakuta waikempaa paikkaa, kunnes se täydellisesti wastasi hänen arkatuntoisuutensa vaatimukset. Mitä Lönnrotin wirsien sisällhykseen tulee, jätän minä sen muiden arwosteltawaksi, jotka tämän hymnärtävät paremmin tehdä kuin minä, huomauttaen näille waan sen, että sisällhyksensä saivat hänen wirtensä enimmäkseen osaksi semmoisista wirsiteoksista, jotka hän tapasi yleisesti hywäksytyissä ulkomaisissa wirsikirjoissa, ja että Lönnrot ei suinkaan pilannut alkuperäisiä teoksia antaessaan niille suomalaisen puwun. Osoittaakseni, kuinka

ihanalta wirsi woipi kuulua Suomen kielessä otan tähän lopuksi alkupuolen wirttä 168 („Kristuksen taiwaasen-astumisesta“), käyttäen sekä 1872 että 1883 painosta, siitä syystä, että Yönnrot jälkimmäisessä on tähän wirteen tehnyt muutoksia, joista muutamat ovat parannuksia, mutta toiset minusta tuntuvat huononnuksilta. Täten kuuluvat tämän wirren neljä ensimmäistä wärsyä näin:

Jo, Jesus, Jäs kunniaan

Sä olet meiltä mennyt,

Ja tänne wähäks ajaks waan

Mä olen jälkees jäänyt

Waeltamahan wieraana

Wiel' isän' maasta kaulana.

Se isänmaa on yhäällä,

On taiwahassa aina,

Ei siellä suru sydäntä,

Ei murhe mieltä paina,

Ja Herran kirkkaus ainiaan

Sen tähttää ihmewalollaan.

Oh! eiwät sinne ilmäni

Nyt kannatakaan vielä,

Niin kuitenkin mun ääneni

Jo nytkin kuullaan siellä;

Ja usein, kuin mä huolaan waan,

Jo wastauksen sieltä saan.

Mhös usein uskon silmillä

Saan sinne tähtäellä,

Ja toiste toiwon siivillä

Kikemmä liidätellä;

Mut sitten taasen katoaa

Pois edestän' se riemun maa.

Mutta mitäpä töistä ja teoista olisi, ell'ei niiden takana olisi kelmollinen tekijä. Schiller ei sano teosten, loistawintenkaan, maksawan mitään, ell'ei niiden tekijä ole siweellisesti kelmollinen. Suomen uudemman kirjallisuuden perustaja sai tässäkin suhteessa niin runsaan osan, että hän ihmisenäkin täyttää suurinten vaatimusten määrän, ja oli niin sikellä tähdellisyhyttä, kuin kuolewaisen on mahdollista. Ilman töitänsä tekemättäkin olisi Bönrot ollut suuri mies. Hän oli henkistä aatellisäähtyä, sitä, jolla tosi-ihmisyhyden ihanteet owat kilwenmerkkeinä. Tämä aateli kasvaa harvoin waakunoitetuissa kehdoissa. Jalosukuisuus ei aina ole yhtä kuin jalomielisyhyys. Vuonnotar ei walitse lemmikkejensä säätyyn katsoen, waan pistää monesti aatelikirjansa, oikean jalouden lahjakirjan, senkin lapsen kapaloihin, joka ensi uniansa matalasfa mökissä, karstaisen kirkkhirren alla. Tämän aateliston etewin tunnusmerkki on rakkaus, se oikea rakkaus, josta apostoli antaa niin miellyttävän ja tähdellisen kuwan, alkaen näillä ihanoilla sanoilla: „jos minä ihmisten ja enkelien äänillä puhuisin, ja ei minulla olisi rakkautta, niin minä olisin kuin helisevä waski ja kilisevä kulkuihin“. Rakkauden kanssa owat yhdistettyinä nöyryhyys ja tyhytwäisyhyys. Ne harwat joilla nämät omaisuudet owat siinä määrin kuin ne oliwat Bönrotilla, owat ihmiskunnan etewimpiä, waikkapa eiwät tekijäkään mitään uros- tahi ansiotöitä. He owat kansan suola. He pitävät henkisten ja siweellisten ihanteiden lippua lähällä, silloin kuin enimmäkseen muut ihmiset mellastawat elämän turhuuden-marffinoilla. Näitä walituita oli Bönrotkin.

Se puute, jota Bönrot opintonsa alussa sai kärsiä, ei nähtä olleen pitkälinen sitten kuin hän pääsi ylioppilaaksi w. 1822. Jo seuraawana vuonna sai hän n. k. akademillisen konditionin *) silloisen kirurgian-professorin Börngrenin perheessä, joka muuttui hänelle toiseksi kodiksi ja jonka jäsenet tuliwat niin hänen ystäwiksensä, että hän vielä keski-ikällänsäkin, silloin kuin hänellä oli wirkawapautta ja siksi kuin hän nai (w. 1849), talwilla aina oleskeli kuukausmäärät iäkästen wanhusten luona heidän

*) Kotiopettajan paikan yliopisto-kaupungissa. Semmoinen on helppo arwattawista syistä ylioppilaille paljoa edullisempi kuin kotiopettajana-olo maalla tahi muissa kaupungissa.

Kartanosfansa Laukosfa Wesilahden pitäjää, josta muun muasfa Kalewalan toisen laitoksen esipuhekin on annettu kewäällä w. 1849. Sieneckö Törngren häntä erittäin auttanut raha=awuillakin, ja minkämuotoisilla, en woi sanoa, mutta warsin huonot eiwät hänen raha=asiansa hänen kotiopettajan=wirasta erotessaan nähtyä olleen, koska hän tällöin juuri omalla kustannuksellansa läksi ensimmäiselle runoretkelleen ja sitten kohta omilla waroillansa painatti 1:sen wihkon Kanteletta. Ei ainakaan ollut puute jättänyt hänen mieleensä niitä pahoja jälkiä, jotka monenkin lapsena ja nuorukaisena köyhyyden kurjuutta kärjineen mielessä tawataan sattuuden ja ahneudentkin muodossa heidän wanhemmillä päiwillänsä. Lönnrotin jalo luonne ei woinut joutua tämän wamman alaiseksi. Päin wastoin oli hänellä aukis mieli ja awullinen käsi elämänsä loppuun saakka, ja monta on niitä, joita hän tawalla tahi toisella on auttanut omista waroistansa. Samalla piti hän huolen wanhemmistansa, eikä jättänyt awutta niitä siskoistansakaan tahi heidän lapsistansa, jotka sitä tarwitfiwat. Wanhempansa otti hän luokseen Rajaaniin, sitten kuin wanhuuden woimattomuus alkoi haitata heitä Paikkarin torpan hoidossa, joka tällöin jäi heidän wanhimmalle pojallensa. Läheltä Rajaania, muutamain wirstojen päästä, oli Lönnrot miten kuten tullut ostaneeksi pienen kruununtilan, ja tänne asetti hän wanhuksset elämään. Polwila, se oli tämän paikan nimi, on sen weskistön rannalla, jota myöten yläwedet Koivukosken ja Ummän kautta laskewat Dulujärween. Rajaaniin kaupunki on näiden kahden kosken wälillä. Lönnrot asui kaupungissa, mutta käwi joka päiwä, kuin ilma salli, päiwällisen syöthänsä Polwilassa. Talwella hiihti hän tämän matkan suksilla. Kesällä kulki hän sinne jalkaisin ja tuli illalla, wirtaa myöten Koivukosken niskaan laskien, takaisin. Joku myötäseuraawa henkilö palautti wenheen Polwilaan, tahi kulki Lönnrotilla seuraawana päiwänä itse wasten wirtaa sinne. Wanhempainsa näkeminen ei hänellä ollut ainoana syynä tähän matkustamiseen. Se antoi hänelle samalla hywää ruumiin liikettä, mutta pääasia oli, että hänellä Polwilassa iltapäiwäkki oli tehtäwänä toinen työ, toinen kaupungissa aamupuolella. W. 1847, jolloin minä parin ylioppilas=kumppalin kanssa käwin Rajaanisfa, oli Lönnrotilla työnä kaupungissa sanakirjain ainesten kokoaminen, ja Polwilan hiljaisessa yksinäisyydessä muodosti

hän par'aikaa Kalevalan toista laitosta. Tänne kuolikin hänen isänsä syksyllä w. 1851, 86 vuoden vanhana. Äiti, joka oli 8 vuotta nuorempi miestänsä, seurasi poikaansa ja hänen perhettänsä, 81 vuoden vanhana, silloin kuin Lönnrot tammikuussa w. 1854, nimitettyä professorina, muutti tänne Helsinkiin, ja eli sitten vielä muutamia vuosia Paikkarin torpassa.

Siskoillensa koki Lönnrot myöskin olla avullinen. Niitä oli hänellä neljä veljeä ja kaksi sisarta; hän itse oli vanhempiensa neljäs lapsi. Vanhin weli, joka oli ruvennut räätälikksi niinkuin isäkin, oli jo Etiaksen kouluun lähtiessä ollut omintakeinen miehenensä eikä warsin waratoin, ja auttanut nuorempaa veljeänsä tämän ensi askeleilla opin tietä. Tämän awunteon palkitsi Lönnrot hänelle ja hänen kuoltuansa hänen perheellensä monin werroin. Hän otti nim. hänen vanhinman poikaansa kaswattaaksensa, ja sittemmin toisen nuoremman pojana. Vanhempi näistä pojista oli jo ylioppilaaksi pääsemässä, kuin tapaturmainen kuolema tempasi hänet pois; nuoremman koulutti ja kustansi Lönnrot tähdellisesti papiksi. Erään toisen veljensä toimitti hän rokonpanijaksi. Toisesta sisarestansa näkyy hän myöskin pitäneen huolta; w. 1849 kirjoittaa hän nim. ystäwällensä Rabbelle tänne Helsinkiin, että Rabbe laittaisi hänen täällä (luultavasti palveluksessa) olewan sisarensa kätölimen oppiin. Tämä sisar taisi olla se, joka sitten muutti Pietariin, siellä meni miehelle ja joutui hywiin waroihin.

Hywäsydämisyys ja hywänsuopuus olivat Lönnrotin mielenlaadussa pääainekset, ja ne ilmestyiwät kaikissa hänen oloisiansa. Hän woi ehkä silmänräpäyksiksi wihostua, mutta lieneekö kukaan kuullut kowia sanoja hänen suustansa? Raikki riita oli hänen kauhunsa. Ei kirjallistakaan riitelemistä suwainnut hän itse kohdassansa. Jolloin-kulloin yritti joku hänen kanssansa kirjallisesti kinaamaan, mutta kuin hän ei wastannut, piti toisenkin pian tufeta suunsa. Seuraus tämmöisestä menetyksestä oli se, että tuskin yksikään niin paljon kirjallisilla aloilla liikfunut on saanut niin olla rauhassa kriticaktereilta (arwottomilta arwostelijoilta) kuin hän. Tämän edun saawuttamiseen auttoi häntä ehkä hänen silminnähtävä waatimattomuutenjakin. Toistänsä ja niiden menestyksestä kantoi hän kiitoksen kaiken hywän lahjan antajalle, mutta ei

ylpeillyt niillä sijällänsäkään. Kuinka vähän hän teokillansa tahtoi saada kuuluisata nimeä, näkyy siitäkin, ett'ei hän niihin pannut nimeänsä. Esipuheiden alla waan tavataan hänen kirjoisjansa yksinkertainen nimi-merkki E. V. Ainoastaan Sanakirjassa on tästä poikkeus; sen nimilehdellä seisoo koko nimi. Kaikki kertaa on hän, ikäänkuin salaisesti ja luultavasti puoleksi leikillä, hywittänyt mieltänsä teostensa antopäivillä; Ranteletar on näet annettu 9 p. huhtikuuta ja Kalevalan toinen laitos saman kuun 17 päivänä, joista edellinen oli hänen synty- ja jälkimmäinen hänen nimipäivänsä. Että kansalaisten rakkaus ja ulkomaan hywäsyminen olivat hänestä mieleen, ei liene moitittava*). Mutta prameata ylistystä ja loisteliasta juhlimista pelkäsi hän ja koki karttaa. Se wiikko juhlia, joilla me kaikki vuotta takaperin (kewäällä w. 1882) emme woineet olla wiettämättä sitä hetkeä, jolloin hän tuli 80 vuoden wanhaaksi, oli hänelle oikea piinawiikko.

Lönnrotin hywäsämisyshyden lähteenä ei ollut ainoastaan se harwiainen tasapaino, joka walitsi hänen hengesjensä. Hänen vanhempansa olivat olleet jumalijet ja kokeneet yksinkertaisen hymnärrhjesensä mukaan kaswattaa lapsiansakin jumalanpeltoon. Rapsuuden-uskoansa ei hän koskaan liene kadottanut peräti, ja vanhemmilla päiwillänsä sai hän sen kaikissa tapauksissa selwempänä takaisin. Uskonnollisesta hartaudesta oli tehokas apu hänen luontaiselle hywäsämisyshyhdellensä. Röyhryhs Korkeiman päätösten edessä teki hänelle myöskin keweämmäksi kowan onnen kohaustukset, jonkalaisia kärjimättä ei hänenkään ollut määrää päästä elämästä.

*) Ulkomaalla huomaittiin hänen arwonsa jo aikaiseen. Niin kutsuttiin hän jo w. 1850 Berlinin tiede-akatemiaan kirjeenwaihataja-jäseneksi, kunnia, jota kukaan muu Suomalainen tuskin lienee saanut. Sitten kutsuttiin hän samanlaiseksi jäseneksi w. 1859 Unkarin tiede-akatemiaan ja w. 1876 Pietarin samanlaiseen akatemiaan. Kuotfista annettiin hänelle Pohjantähden ritarinristi w. 1865. Erinomaisen kunnian-osoituksen sai hän w. 1872 Preussista, kuin hän kutsuttiin Pour-le-mérite-ritarikunnan jäseneksi. Arwataksemme oikein tämän kunnioituksen arwon tulee meidän tuntea tämän ritarikunnan omituinen laitos. Siinä ei saa yhden ajoin olla useampia kuin 55 jäsentä, joista 30 saksalaista ja 25 ulkomaalaista, ja siihen otetaan sekä tiedemiehiä että taideniekkoja. Kuin joku ritari kuolee, määrää kuningas, kummaastako luokasta, tiedemiestenkö vai taideniekkojen, uusi ritari on walittawa. Jokainen ritari lähettää tällöin sen miehen nimen, jonka hän katsoo ansainneimmaksi, ritarikunnan kanslerille, ja tämä sitten lähettää kaikki waaliliput kuninkaalle, joka nimittää enimmäkseen ritariiksi.

Ensimmäinen tällöinen kohtaus, ja se kamalinta laatua, oli, kuin hänen edellämainittu vanhempi kasvattinsa hukkui. Kamalaksi tuli tämä surkea tapaus sen kautta, että Lönnrot itse piti perää, kuin wenhe hänen wirtaa lastiessaan törmäsi wedenalaiselle kivellet ja kaatui. Tämä tapah-
tui eräänä Juhannus-aamuna, luultawasti w. 1839. Hän oli silloin ollut yötä Polwilassa ja lähtenyt tapanja mukaan wenheellä kaupunkiin päin, jonne häntä olivat seuranneet, kirkossa lähäkseenä, tuo nuorukai-
nen ja eräs palvelustyttö. Nämät molemmat hukkuiwat, ja ainoastaan wäkiwoimauksilla oli Lönnrot itse päässyt hengissä maalle, turhaan pon-
nisteltuaan koettaessaan pelastaa toisia. — Monta vuotta myöhemmin kohtasi häntä täällä se surkea tapaus, että eräs hänen puolisonsa likei-
nen sukulainen, joka oli ylioppilas ja hywillä luonnonlahjoillansa sekä wakarilla opinnoillaan herätti paljonkin toiweita itsestänsä, onnettoman rakkauden houreissa surmasi itsensä. — Rasainta lienee hänen kuitenkin ollut kantaa niitä häwityksiä, joita Surma teki hänen perheessänsä, ottaen pois ensin hänen rakkaan puolionsa *) ja sitten, pitemmillä ja lyhemmillä wäliajoilla, kolme tytärtä **). Kauan ennen näitä kuoleman-
tapauksia oli Tuoni temmannut hänen esikoisensa vuoden wanhana pois.

Winkälaiset hänen mielipiteensä tällöisten kohtausten suhteen olivat, näkhy parahiten eräästä kirjeestä, jonka hän kirjoitti huhtikuussa w. 1869; kirje oli eräälle isälle, jolta silloin oli kuollut kaksi lasta. „Olen kokenut itseksi“, sanoo hän muun muassa tässä kirjeessä, „sitä surua, kun wanhin lapseni, ainoa poikani, kuoli, mutta ei auttanut ei omat eikä sryjäisten lohdutukset. Mutta mitä ne ei woineet, sen teki aika, ja nyt taidan jo Jumalaa kiittää siitä, että hän korjasi lapsen luoksensa ja pelasti minun kaikesta siitä surusta, kun minulle hänestä ehkä olisi tullut. Pa-
rasta kyllä ehkä olisi semmoisissa tapauksissa, kohta woida tyhytä Juma-
lan kaikkiiwifasen hallintoon, mutta koskapa me sen kylliksi opimme?“ ***)

*) Hän kuoli 21 p. heinäk. w. 1868.

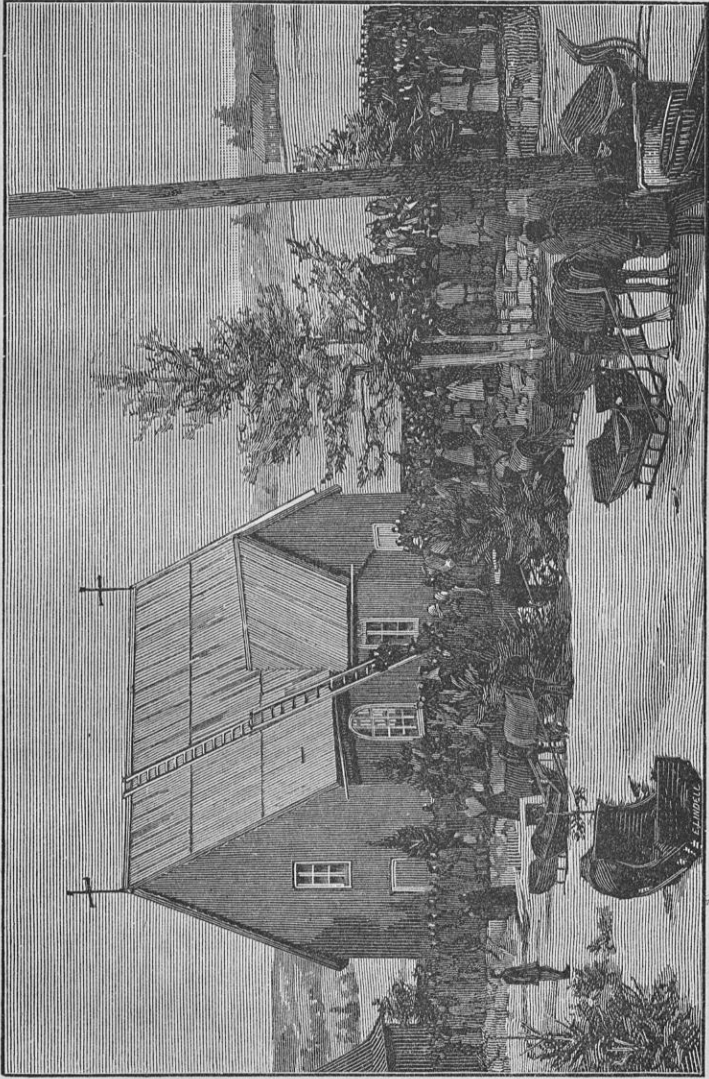
***) Heidän nimensä olivat Maria, Elina ja Thelja. Ainoastaan yksi tytär, wanhimman jälkimmäinen, Ida jäi wanhukselle hänen elämänsä lopun iloksi ja suloksi.

****) Kun herra G. W. Edlund otti tämän kirjoituksen kustantaaksensa eri kir-
jasena, päätti hän paitse kuvia teettää siihen myöskin mukausen Lönnrotin käsialasta. Täksi walittiin juuri se kirje kokonaisuudessaan, josta ylläolewa ote on otettu. Mu-
kauksen näkee lukijan tähän wiikoseen liitetynä.

Tämän ohessa ei hän kuitenkaan ollut mitään „Kopfhänger“ (jumalifesti suruisen näköinen), niinkuin saksalainen sanoo. Hän oli melkein aina tyhneesti iloinen, ja humori (leikkilisyys) pulppusi hänen mielestänsä kiihumattomina suihtuina. Hauskempata seurakumppalia kuin hän oli ei suinkaan tavata usein. Monilla matkoillaan oli hän ollut jos joidenkin kansa yhdesjä, eri säätyluokissa, eri kansoissa, eri siwistysportailta, eri uskontojen alalla. Hänellä oli terävä silmä leksimään asiain ja ihmisten koomilliset (naurunalaiset) puolet, ja tämänpuolisja, waikka ei sapenselkaija, olivat ne kertomukset, joita hän muilla nautitutti niistä tapauksista tahi ihmijistä, joita hän oli nähnyt. Ei hän jättänyt unhotuksiin omiakaan seikkailujaan, joihin hän, olletikin ensimmäisillä runomattoillaan oli useinkin joutunut, kuin häntä halwan ulkoasunsa tähden pidettiin milloin minäkin maanpulkijana. Ulkoasun halpuus oli sekä runonkerääjän matkustustawan, että itse asian ja myöskin warojen wähyhyden waatima. Mutta huwittaneen näyttää häntä myöskin se incognito (tunteamattomuus), jossa hän esihtyi, ja ne qui-pro-quo't (erhetykset), jotka siitä seurasiwat.

Tällainen oli meidän rakas opetus-isämme.

Hänen poislähtönsä täältä tapahtui 19 p. maalisk. w. 1884. Hänen terweytensä oli jo pitkin talwea heikonnut heikkonemistaan, jonka tähden kuolema sitten oli helppo ja hiljainen, ikäänkuin uneen nukahtus. Huhtikuun 3:na päivänä laslettiin ruumis Sammatin kirkkomaahan, lepäämään samassa paikassa, johon wainaja eläessään oli saattanut rakaitansa, puolijonsa ja kolme tyttärtänsä. Hautajaiset olivat niin juhalliset, että niiden wertoja Suomessa sitä ennen tuskin oli nähty. Baitse maakanjaa, jota kappelin seurakunnasta ja ympärillä olewista pitäjistä oli kokoutunut suuri paljous, oli sinne tullut lähetyksuntia ja edusmiehiä melkein kaikista maamme kaupungeista ja monesta paikkakunnasta maaltakin. Näiden tuomia laakeri- ja kulkais-seppeleitä oli lähes satakunta; näistä oli kolme hopeaistakin, nim. Kuopion kaupunkilaisilta, Sawokarjalaiselta Osakunnalta yliopistossa ja Pietarin suomalaisilta. Wiimeksi nimitettyhu seppeleeseen olivat wainajan sen sisaren lapsetkin,

Sammatin kirkko ja ruumiinsaatto kansakouluhuoneelta.

josta tässä edellä (s. 35) on mainittu, saaneet tilaisuuden ottaa osaa. Nuumiinsaatossa kansankoululta kirkkoon (katso tähän liitettyä kuvaa) nähtiin lähetyshunttien etunenässä edusmiehiä Kenraali-Kuvernöörin, Suomen Senaatin, Yliopiston, Turun Tuomiokapitulin, Suomen Sotawäen, Ylioppilaskunnan ja sen eri Osakuntien, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Suomen Tiedeseuran kuin myös monien muiden seurain puolesta. Tämä juhlallinen loisto yhdesä tyhvenen kauniin maiseman kanssa, jonka jo ohennutta lumipeittoa keväinen lämmin aurinko vielä enemmän ohensi, pienen kellon ääni vähäisen kirkon tapulista, itse tämä köyhä kirkko, joka nyt kuitenkin oli kaunistettu kuusilla ja köynnöksillä, maahanpanijan wakawat ja lämpimät sanat, kaikki nämät yhdesä tekivät läsnäolijain mieleen syvän vaikutuksen. Tilaisuuden ulkoasukin tuntui toimittawan sitä, että tässä pantiin maan poween Suomen suurinta miestä, joka oli syntyessään ollut Suomen köyhimpiä lapsia!

Rauhaan läksit Sä pois, tuhkasi Kalma sai,
 Kanssa laakerin kuin maahan se laskettiin:
 Waan Sun henkesi heelmät
 Meille ainainen aarre on.

Wierkööt vuos'jadat waan toinen toisensa taa',
 Wanhat unhotutkoot, undetki muuttukoot:
 Ei sun muistosi muutu,
 Eikä unhotu ansiothös'.

Peittyipä Hellaankin kirkka'us peittoon yön,
 Kaune'us karkkosi pois, raakuus wallan sai,
 Mut' ei laulut Homeeron
 Unhotuksihin jääneet, ei.

Näinpä Wäinämön myös wirret ja wiisaus suur',
 Ummarin ihmetyöt, Kullerwon kauhea tie,
 Lemmin sankarin uljaus
 Unhoon Suomesa eiwät jää.

Aina, ain' yhä vaan nuoriso niistä juur'

Urhoon voimoa juo, intoa laulun saa,

Aitin-rakkauden töitä,

Tiedon tenhoa ihmehtii.

Aikain aikojen taa', tietäjä, kalliit työs'

Kansoas' kirkastaa; itse Sä loistat myös

Kiinkuin Alppien huippu

Loistaa laajojen maiden taa'.

G. W. EDLUND'IN kustannuksella on ilmestynyt ja löytyy myytävänä kaikilla maamme kirjakauppiaille seuraavia kirjoja:

ELIAS LÖNNROTIN
VIIMEISET KORJAUKSET
VÄLIAIKAISEEN
SUOMALAISEEN VIRSIKIRJAAN.

Hänen kuolemansa jälkeen painetut. 75 penniä.

ELIAS LÖNNROT,
VÄLIAIKAINEN SUOMALAINEN VIRSIKIRJA.

Uudestaan korjattu ja neliäänisillä nuoteilla varustettu laitos.

Nid. 3 Markkaa 50 penniä. Sid. 4 Markkaa.

AUG. AHLQVIST,
UUSI SUOMALAISEN VIRSIKIRJAN EHDOTUS

kielelliseltä ja runolliselta kannalta tarkastettuna.

1 Markka 50 penniä.

GUSTAF JOHANSSON,
MUISTUTUKSIA
SUOMALAISEN VIRSIKIRJAKOMITEAN
EHDOITUKSEEN.

2 Markkaa 50 penniä.

KORAALIKIRJA
EVANKELIS-LUTHERILAISILLE SEURAKUNNILLE
SUOMESSA.

Virsi kirjakomitean käskystä kokoonpannut E. Lagi ja hänen kuolemansa jälkeen päättänyt ja täydentänyt F. E. Faltin.

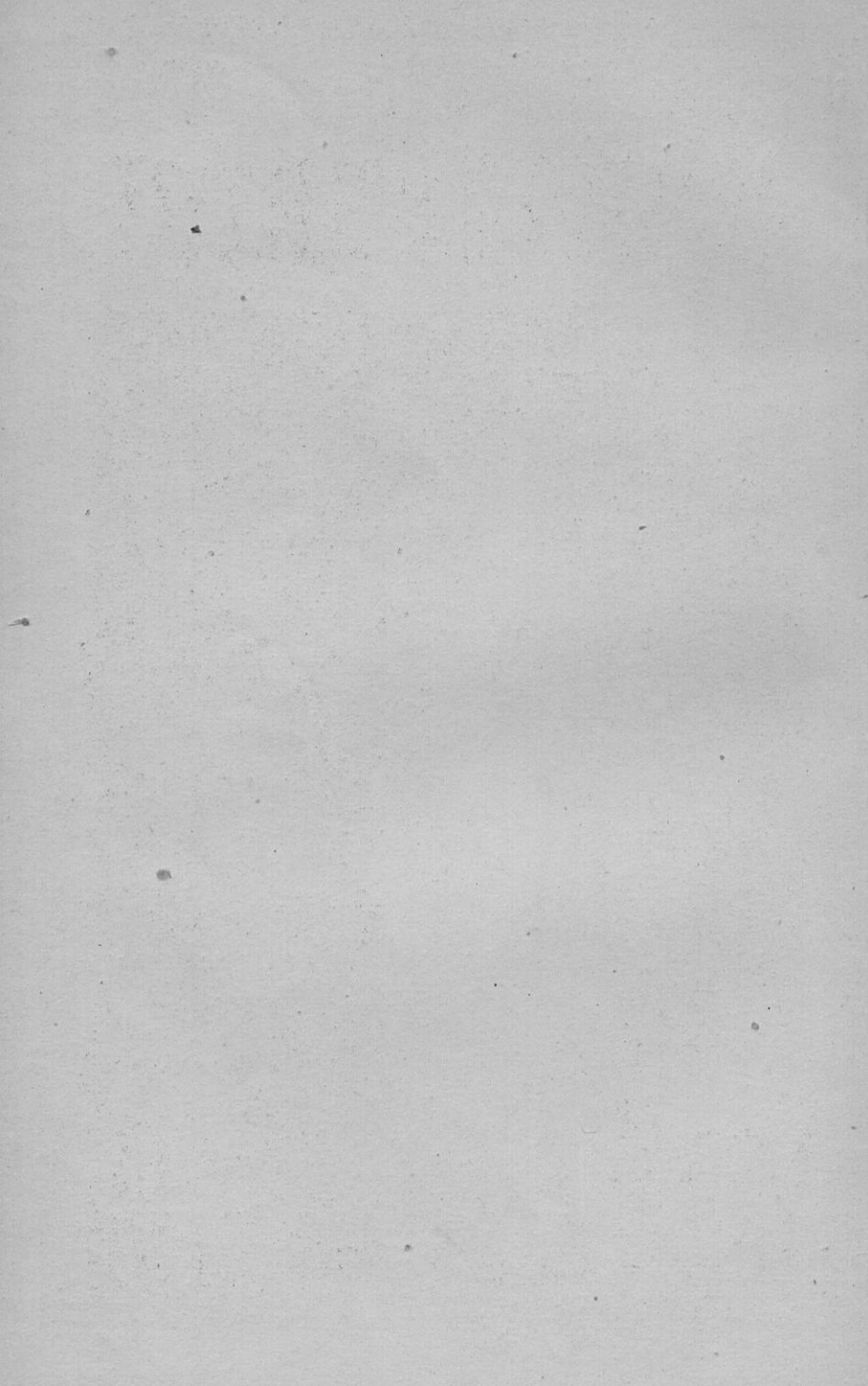
Toinen parannettu, enännetty ja soinnun suhteen yksinkertaisemmaksi tehty laitos. 8 Markkaa.

← →
Hinta: 75 penniä.

257

Elias Lönnrot

Elias Lönnrot.

* 18⁹/IV 02 † 18¹⁰/III 84.

ELIAS LÖNNROT

BIOGRAFISKT UTKAST

AF

AUG. AHLQVIST.

MED ETT PORTRÄTT, ETT FACSIMILE OCH 4 TRÄSNITT.

Öfversättning från Finskan.

HELSINGFORS 1884.

G. W. EDLUND

FÖRLÄGGARE.

ELIAS LÖNNROT

BIOGRAFISKT BOKFÖRLAG

ÅRG. XXXV

HELSINGFORS,

Finska Litteratur-sällskapets tryckeri,

1884.

Till läsaren.

Detta utkast till en lefnadsteckning har uppstått af det minnestal, förf. höll vid den sorgf. fest, hvilken det finska universitetet d. 13 maj 1884 firade för att hedra den store hädangångnes minne. Allt, hvad talaren vid detta tillfälle yttrade, återfinnes i detta häfte och derutöfver har tillkommit åtskilligt, nästan lika mycket som festtalet, af sådant, som skrifvits både före och efter festen. Några mindre betydande uppgifter hafva dessutom hemtats ur det minnestal af prof. S. G. Elmgren, hvilket denne på svenska höll vid Finska Vetenskaps societetens årshögtid d. 29 april och senare utgifvit af trycket.

I förväntan på en mera omfattande lefnadsskildring torde den finska allmänheten låta denna konturteckning få gälla för hvad hon också endast är, en första, blott för den närmaste framtiden gjord flyktig framställning af Elias Lönnrots verk och personlighet.

Helsingfors i juni 1884.

Kära Bröder!

Tack för tången och böckerna, som jag med sista post erhöle. Redan förrän jag erhöle ditt bref hade jag svarat på din fråga, om jag skulle ansöka det blifvande Finska professoratet, derigenom, att jag uppmanat Castrén att göra det. Jag befinnet mig för väl, der jag är, för att hafva någon lust för sådana äfventyr, som det vore att blifva en professor utan några andra talanger dertill än en smula Finska. Antingen Castrén, von Becker, Alex. Tugman, Ahlander

eller Kellgren ansöker och erhåller professortit,
så är jag förvisad derom, att det blir
bättre skola, än som jag det kunde, och
hvad jag såsom frunt härstämning kan göra
för Fincken är allerede på köpet. Nu
har jag dock ej mycket kunnit med alie-
nis rebus, emedan sjukligheten i vintro
or var varit större, än på 15 före-
gående. Den bäst finnal Smittekoppen
i sjelfva Kajans or folket springen
för hvarje litet hufvudvärk till mig
för att få veta, om det är början
hiss koppor.

Min byggnad står om några veckor
under vattenhållet. För jag nästa gång
tid, så skall jag skicka mig en ritning
derpå; nu vill jag blott nämna att den
blifver 11 fannar lång, 6 1/2 bred, för
på undra botten 8 rum ut på vinden

tvänne kamrar. I vår får du nog vänta
på din fordran hos mig, emedan alla pennin-
gar, som komma, gå med de stramma på
byggquaden, och vilja äro och knoppit väcka till.
Men kan du efter kongärdede dokumenter
komma dig till mig, så behåll det
der till skande lipid. I Meurmanke
räkningar, har jag ej utsett nummer, eme-
dan jag ej i höfkommer, huru mycket
jag kunde löfte på. Det erisvar kan
sig väl själv, ut för de givensreda
arkei borde jag få ungefär de stramma,
men för korrekter läsning vanligen be-
lales eller och något mindre.

Hos Elmgren har jag en hel hop exempl.
of skatvala hie gods. Vilde någon
vokhandlare de städer vilja kafa dem
med kontant betalning för 75°, så
slumpen bort alle stramma.

Det bästa har jag sparat till sist, som är, att
min hustru den 17 dennes gaf mig en
djupig pojke till namns dags gafra, men
icke vet jag, om hon bvarje följande namns-
dag skall kunna göra mig dyg. presenten.
Väde hon sjelf och gifra må' efter önskas-
våt. Gifra må'ke nödvändigt på heta
Elias ej blott efter födelsedagen och
underbeständ, men äfven efter sin mor-
far och morbröder, hvilka bägge hafva
 samma namn.

Köp för mig derstädes Berlins Commen-
tarius in Pharmacopoeam Suevicam ut
skicka hit, när Du skriver; jag fick den
ej i Kuopio.

Tusen defacit hälsningar!

Kaja den
21 april 1848.

Två
Elias Lönnrot.

Till Elias Lönnrots minne.

Elias Lönnrots lefnadsdag är avslutad. Den var lång, men hade den varit än aldrig så lång, skulle vi likväl önskat, att den räckt ännu längre: så kär var han oss, så svårt hade vi att tänka oss skilsmessan från honom. Men det tillkom ej oss att bestämma hans lifslängd, och vi mottaga med ödmjukhet den Allsmäktiges domslut. Vi sakna honom, men klaga ej. Vi äro nedstämda, men sörja ej. Vi äro bedröfvade, men knota ej. Vi tacka Gud, som låtit en så rikt begåfvad, så ädel och så kärleksfull man födas till ett barn af det finska folket och unnat honom ett så långt, verksamt lif till vårt bästa. Lika litet som den enskilde individen, lefver ett folk af bröd allena. Redan den unge konung Salomo bad i forntiden, att Herren ville förläna honom icke rikedom och verldsliga egodelar, utan „ett förståndigt hjerta“. Förstånd och snille äro i vår tid likaså nödvändiga som i Salomos dagar och äfven likaså sällsynta; de äro den största gåfva, den enskilde och genom honom hela hans folk kan erhålla. Lyckligt det folk, som till siare och skalder egt män, sådane som Runeberg och Lönnrot!

Liksom Runebergs, så var Lönnrots lefnadslopp i yttre afseende föga skiftesrikt. Han föddes i ett torftigt hem*), sattes i skola, led brist men vann kunskaper, blef student, lifnärde sig med konditionerande, aflade sina lärdomsprof på ett tillfredsställande, om också icke lysande sätt, fick tjänst och skötte den otadeligt. Se der nästan alltsammans! För att vara ett lif, tillhörigt folkets störste man, vore väl detta på förvånande händelser, halsbrytande företag och stormiga själskakningar blottade lefnadslopp att anses temligen fattigt, såvida ej denne hjeltes bragder varit af andlig art, af den art som manar minnestecknaren att för sin framställning söka det intresseväckande på helt andra områden än de nyssomnämnda.

Vid tidpunkten för Lönnrots första uppträdande på den fosterländska litteraturens mark, d. v. s. år 1830 eller ett par år tidigare, var finska språket så föga uppodladt, att det nuvarande släktet väl knappast förmår göra sig någon föreställning om dess literära armod och dess ringa betydelse för samhällslifvet. Bibelöfversättningen oberäknad, bestod den finska literaturen då för tiden af psalmboken, ett par predikosamlingar, „Sionin virret“ („Zionssånger“), „Hunajan pisarat“ („Honungsdroppar“), „Ilolaulu Jesuksesta“ („Glädjesång om Jesus“) och några andra skrifter af samma slag. Något annat än andlig litteratur fans knapt till namnet. Sålunda existerade icke något historiskt arbete utom „Ajantiedot“ (den korta krönikan främst i psalmboken), icke någon resebeskrifning utom Bunyans „Kristityn vaellus“ („En kristens resa“), icke något arbete af politiskt innehåll utom „Europan valdakundain tasa-voiman vaarasta“**), icke något naturvetenskapligt arbete utom Frosteri „Hyödyllinen huvitus luomisen töistä“ („Nyttigt tidsfördrif om skapelsens verk“), icke något dramatiskt verk

*) Elias Lönnrot föddes d. 9 april 1802 i Paikkari torp, beläget i Sammatti kapell och Karis-Lojo socken. Hans föräldrar voro sockenskräddaren Fredrik Johan Lönnrot och rusthållardottern Ulrika Andersdotter. Sitt dopnamn berättas han ha fått sålunda, att den främmande person, som bar barnet till dopet, på vägen glömde de två vackrare namn, som varit det ta tillämnade och presten gaf det namnet för dagen (17 april), då dopet inträffade, neml. *Elias*.

**) En 1790 utkommen öfversättning af *Péril de la balance politique de l'Europe*, en mot Ryssland riktad politisk brochyr, hvars författare var en fransk diplomat vid nam *Peyssonel*. Den finske öfversättaren var *E. Polon*, finsk translator i Stocholm, sedermera rådman i Helsingfors.

Paikkari torp.

utom „Höga visan“ och intet modernt skaldförsök utom „Arkki-veisut“ (godtköpsvisor). Lagboken var visserligen öfversatt till finskan, om också mycket otillfredsställande, och derutöfver öfversattes väl äfven en del författningar; men i embetsväg användes finskan endast i debetsedlarna och de grekisk-ortodoxe presternas prestbetyg. Undervisning på finska meddelades endast vid läsförhör och i skriftskolan, och af läroböcker funnos endast abc-boken och katekesen. Den enda ledningen i räkenkonsten erbjöd den i abc-boken intagna multiplikations-tabellen, och först år 1839 utgaf just Lönnrot i sin „Mehiläinen“ den första metodiskt uppställda anvisning för „de fyra vanligaste räkneseätten“. Geografins första grunder offentliggjorde v. Becker i sin veckotidning „Turun Wiikkosanomat“, och den första karta med ortnamn på finska var en liten, plumpt gjord, i Stockholm tryckt sådan öfver Europa, som utdelades med andra årgången af detta blad. Tidningar hade ingen dristat sig att utgifva, allt sedan Lizelius år 1776 misslyckats med sitt blad „Tietosanomat“, hvilket lefde endast ett halft år, tills v. Becker år 1820 begynte utgifva ofvannämnda veckoblad. Först så sent som år 1829 började „Oulun Wiikkosanomia“, och år 1833 „Sanansaattaja Wiipurista“ utkomma.

Sålunda var finska språket vid Lönnrots första upp-trädande lik en ouppbruten vildmark på alla andra områden än det andliga, och till och med en så entusiastisk yngling som han utan tvifvel var torde i sina drömmar om att kunna uträtta någonting för modersmålet intagits af ej ringa betänkligheter; så djup var den öfverallt rådande tystnaden och så stor bristen på högre ideella sträfvanden. Denna tystnad var likväl ej dödens. De djupa ledens brist på bildning och omöjligheten för dem att komma sig till den på annat sätt än genom svenska språkets förmedling begynte likväl småningom kännas tryckande för folket sjelft och det egna språkets tillbakasatta ställning förekomma detsamma förnedrande och onaturligt. Äfven hos de mera framstående af allmogeklassen väckte dessa missförhållanden bittra känslor. Detta synes t. ex. af Paavo Korhonens sång „Om finska språket“, skrifven mot slutet af tretioalet, i hvilken han yrkar på detta språks uppodling och användning säsom embets- och domstolsspråk.

Folket i sin helhet var således ännu ej andligen dött. Äfven andra förebud och försök förekommo kort innan Lönn-

rots uppträdande eller samtidigt med detta, hvilka å andra sidan voro egnade att upplifva ynglingens förhoppningar med afseende å modersmålets studerande och odling. Arvidsson hade gjort sina kraftiga uttalanden till förmån för den finska nationaliteten, v. Becker utgifvit ett finskt veckoblad med större framgång än någon före honom, Gottlund i Upsala (år 1818) offentliggjort en samling finska ordspråk jemte latinsk öfversättning och sedermera under de derpå följande åren inför den svenska allmänheten tagit i Sverige (Vermland) bosatte finnars nationalitet i försvar, v. Schröter blifvit så intagen af våra runor, att han till tyskan öfversatt en hel del af dem. Vidare hade Judén och Renvall (den senare till en början i Mnemosyne) redan hunnit undersöka finska språkets prosodiska egenskaper, och Ignatius, Frosterus och Helenius utgifva hvar sin särskilda samling psalmförsök, i hvilka nämnda undersökningars resultat på ett mer eller mindre lyckadt sätt tillämpats. Dessutom hade v. Becker, på den tiden Lönnrot var student, till trycket befordrat sin länge under arbete vordna finska grammatik, genom hvilken forskningen i det finska språket tog ett jättesteg (enligt Lönnrots yttrande „ett sjumila steg“) framåt, och Renvall två år senare utgifvit sin ordbok, hvilken i sitt slag utgjorde ett lika stort framsteg som v. Beckers språklära i sitt. Äfven hade Sjögren vid denna tid begifvit sig på sin långa forskningsresa, om hvilken då och då anlände underrättelser och som Lönnrot och några andra torde hafva följt med intresse. Men i främsta rummet hade Topelius d. ä. med sina från folkets läppar upptecknade runor visat, hvarifrån hörnstenarne och grunden borde tagas icke endast för poesin, utan för hela literaturen i detta ords rätta betydelse.

Sålunda erbjödo då våra literära förhållanden äfven några hugneliga och direkt uppmuntrande sidor. Voro ej v. Becker, Renvall och Sjögren sådane forskare och skriftställare, i hvilkas fotspår en yngling, som kände sig vara i besittning af förmåga, fann sig manad att träda? Och de der psalmdiktarne, uppeggade ej också deras arbeten honom, som allt ifrån sin späda barndom hört sjungas och läst hundratals godtköpsvisor, att pröfva sina krafter i jemnbredd med dem eller att kanske öfverträffa dem? Att Lönnrot af desse mäns verksamhet mottagit sådana väckelser är så mycket säkrare som han sedan i sina mannaår, om ock delvis ett halft århundrade

senare, på ett så storslaget sätt både såsom ordboks- och psalmförfattare, förverkligade sina ungdomsplaner och förhoppningar och äfven såsom språkforskare både på det inhemska språkets och på de dermed beslägtade språkens områden svingade sig upp till v. Beckers och Sjögrens jemnlige.

Men närmast och främst lockade honom Topelii spår, och det var i dem v. Becker ifrigt uppmanade honom att träda. „Utom desse två män“, yttrar han sjelf, „låge kanske Kalevala-runorna ännu fördolda, ty hvem hade väl utan Topelii anvisning hittat på att ge sig af och uppleta dem i ryska Karelen, eller hvem kunnat komma på tanken att hoppofoga dem till ett helt, såvida ej v. Beckers försök ledt honom på tråden?“ Härmed syftar Lönnrot (i företalet till 2:a uppl. af Kalevala, pag. II) på en längre uppsats af v. Becker i andra årgången af „Turun Wiikkosanomat“ med titeln: „Om Wäinämöinen“, i hvilken denne af de runor, han sjelf och andra upptecknat, söker sammanställa denne hufvudhjeltes i våra episka sånger lefnadssaga. Synbarligen har denna uppsats för Lönnrot, när han skref sin första afhandling „De Väinämöine“ (1827), hvilken han uppger sig (i 1:a uppl. af Kalevala, pag. III) hafva utarbetat „med ledning af v. Becker“, tjenat ej allenast som förebild, utan äfven till en stor del såsom densammas källa. Beckers tanke att af de redan tillgängliga sångerna sammanställa Wäinämöinens lefnadssaga bör således anses vara embryot till Kalevala-idéen, en idé, som först senare tyckes ha upprunnit för Lönnrot, sedan han redan länge förut hyst den åsigt, „att af sångerna om Wäinämöinen, Ilmarinen och Lemminkäinen samt våra andra minnesvärda förfäder kanske funnes så rikligt, att till och med längre berättelser om deras hjeltebragder kunde af dem sammansättas“. De spridda episka sångernas ordnande till smärre hjeltedikter var sålunda ett till sin tanke färdigt faktum, och härifrån var sedan endast ett enda, om också nog djerft och stort steg till idéen, att dessa små-epos vore att anses för delar eller episoder af ett stort helt folkepos.

Men jag har ju, under det jag velat påvisa hvilken andel Topelius hade i att leda Lönnrot in på folkdiktningens område och v. Becker i hans förfaringssätt vid de episka sångernas ordnande, hunnit alltför långt i förväg. Låtom oss därför återgå till framställningens början.

Den tanken, att de sånger, som uppspirat ur allmogens hjertan och lefde på dess läppar — den s. k. folkdikten — borde tagas vara på och utgifvas, var icke ny ens vid tiden för Lönnrots framträdande. Redan femtio år tidigare hade Porthan och hans män, af hvilka Ganander var den främste, begynt uppsamla folkdikter. De tyckas likväl för det mesta fäst afseende endast vid trollsångerna, och att döma af den till sitt omfång icke obetydliga „Mytologi“, Ganander utgaf, synes han hafva känt ett stort antal sådana. Men de episka sångerna voro till den grad sammanblandade med trollsångerna, att ej heller de kunde bli dessa forskare obekanta, om ock de ej förutsågo deras stora betydelse. Folkvisorna eller de lyriska dikterna deremot tyckas de ej hafva tillagt något synnerligt värde. Men deras efterföljare i detta århundrades början försmådde ej heller dessa, utan togo till vara allt, hvad de hörde från folkets mun.

Folkdiktningsens värde hade nemligen nu betydligt stigit. Ganander och Porthan hade ansett henne endast för en källa till kännedom om förfädernas hedniska trosföreställningar. Nu begynte hon betraktas från den vaknande nationalitetsidéens synpunkt. Man hade begynt uppsöka och samla folkdiktens alster äfven hos andra folk. Macpherson hade med sina gaeliska sånger väckt en till och med alltför stor uppmärksamhet, de serbiska sånger, Vuk Stepanovitsch samlat, ansågos ej kunna nog beundras, och de svenska folkvisor, Afzelius utgifvit, förtjuste sinnen och uppvärmda hjertan äfven på denna sidan om Bottenhafvet. Härtill kom att man begynte tillägga folkdikten ett högre värde äfven i estetiskt hänseende. Såväl de omnämnda som andra samlingar af folkdikter bekräftade — man insåg det nu — det berättigade i de loford, Herder i sin bok „Stimmen der Völker in Liedern“ egnat folksången. Den blomma, som växer i skogens djup eller på åkerrenen, sade mången nu, är ofta till färg och form skönare och doftar härligare än den, som uppdrages af trädgårdsmästaren, om också den senare är mera prunkande, frodigare och fylligare.

Under dessa förhållanden kan det ej förvåna, att ett så mottagligt och varmt sinne som Lönnrots helt och hållet lät sig hänföras af folkdiktningen. Efter aflagd kandidatexamen tog han renseln på ryggen och begaf sig på en fotvandring,

afsedd enkom för samlandet af folksång. Han besökte de trakter, Topelius anvisat honom, och hvad han der fann, det veta vi. Första gången (år 1828) genomvandrade han det område af Karelen, som hör till Kuopio län; andra gången (år 1831) utsträckte han sin färd längre norrut, till trakterna af Kajana. Afkastningen af dessa färder utgjorde fyra smärre häften, utgifna under den gemensamma titeln „Kantele“, i hvilka de skilda diktslagen, de episkt-mytiska och de lyriska, ännu äro sammanblandade*). Under sin tredje färd (år 1832) utsträckte han sitt insamlingsarbete i finska Karelen till Repola, bortom finsk-ryska gränsen. Deremellan egnade han också sina medicinska studier en sådan omsorg, att han redan år 1830 kunde aflägga kandidat- och år 1832 licentiatexamen, vid hvilket sistnämnda års promotion han mottog doktors-hatten. Samma år ville det sig så lyckligt, att provincialläkartjensten i Kajana blef ledig. Lönnrot lyckades bli förordnad att till en början sköta denna tjänst som vikarie, och blef sedermera ett år derefter utnämnd till ordinarie provincialläkare i distriktet. Sålunda hade han då med ens så godt som nått målet för sina önsknigar: han befann sig nu midt uppe i sångens förlofvade land och just hans befattning ålade honom att lefva och röra sig bland allmogen. Detta gjorde han också träget, främst på tjänstens vägnar, men äfven för att samla sånger. För detta ändamål uppger han sig under åren före utgifvandet af Kalevala i dess första upplaga äfven hafva gjort fyra resor till ryska Karelen.

Sålunda kunde Kalevala snart se dagen. Företalet till denna nationaldikt är dagtecknad den 28 februari 1835.

Med hänsyn till den snabbhet, hvarmed Lönnrot på den tiden tyckes hafva arbetat, och då vi veta att de lyriska

*) Denna lilla skrifts utgifvande gaf på sätt och vis anledning till *Finska Literatursällskapets* stiftande. Den ekonomiska förlust, Lönnrot hade för Kanteles tryckning, ledde neml. två af hans vänner d:r Mårten Lindfors och lektor Keckman på den tanken, att medlen till dylika skrifter utgifvande ej borde tagas ur en obemedlad författares ficka, utan tillskjutas af ett större antal för saken nitälskande medborgare, förenade till ett sällskap. Sålunda beslöto desse tre män att bilda ett sådant sällskap; till dem anslöto sig snart äfven andra yngre vetenskapsmän, så att vid sällskapets första sammanträde d. 16 Februari 1831 redan funnos tolf medlemmar; snart tilltog detta antal, och såsom sällskapets stiftare ansågos de tretioen förste medlemmarne; af dem äro i detta ögonblick (i början af juni månad 1884) ännu fyra vid lif.

sångerna voro ojemförligt lättare att ordna än de episka hade varit, förefaller det oss till en början förvånande, att ej Kanteletar följde snarare på Kalevala, ty antalet upptecknade lyriska sånger torde hafva varit mångfaldigt större än de episka sångernas och trollsångernas, hvilka samlaren endast erhöill af sällsynte här och der boende runosångare, medan deremot i det närmaste hvarannan qvinna i goda sångtrakter kunde för honom sjunga lyriska sånger. Denna vår förvåning förskingras dock, när vi erinra oss, att Lönnrot redan året derpå vidtog med en literär verksamhet af helt annat slag, nemligen med utgifvandet af en månadsskrift. Af „Mehiläinen“ — detta var skriftens namn — utkom visserligen blott ett tryckark i månaden, men för en redaktör, som befann sig i statens tjänst och ej kunde påräkna biträde af andre, gaf äfven det lilla månadshäftets periodiska utgifvande rätt mycket arbete, så mycket mer som bladets trycknings- och utgifningsort var Uleåborg, dit postgång från Kajana fans blott en gång i veckan. Härtill kommer att Lönnrot från och med slutet af år 1836 företog en längre resa till Lappland, under hvilken en mera omfattande språkforskning tyckes ha afledt hans verksamhet från det uteslutande upptecknandet af sånger. Detta var skälet till att Kanteletar utkom först fem år senare än Kalevala eller år 1840, men då också fullständigt i tre delar inom ett år; första delen till Universitetets 200-åriga jubelfest, vid hvilken äfven Lönnrot var närvarande *).

Såsom en skörd vid sidan af de episka sångerna inhöstas vanligen ordspråk och gåtor, och af sådana hade en ofantlig mängd äfven hopats hos Lönnrot.

Här afslutas den förra och vigtigaste hälften af Lönnrots lif och verksamhet, betydelsefullast därför, att han under denna

*) Till 1:sta delen af Kanteletar fogade Lönnrot äfven några och 40 runo- och andra folksångsmelodier. Dessa voro de första melodier från finska folkets läppar, som den civiliserade verlden lärde att känna, om vi neml. icke taga i beräkning de par tiotal vallsånger, hvilka Gottlund dessförinnan publicerat i sin „Otava“. För melodiers upptecknande är någon färdighet i musiken nödvändig, och såsom en lycka kan det således anses, att Lönnrot i sin ungdom hade af någon landtlig artist lärt sig att blåsa flöjt. Sednare förvärfvade han sig äfven skicklighet i kantele-spelande.

Kullervo.

Efter C. Sjöstrands staty.

period lyckats i ljuset framdraga dessa oss så oändligt dyrbara runoskatter.

Så dyrbara? och ännu: så oändligt dyrbara? Har då folkdiktningen verkligen ett så högt värde som det ofta upprepas? Otvifvelaktigt, åtminstone så vidt det gäller vårt folk. Ingen hade för världen tolkat våra känslor, ingen sjungit om vår sorg och saknad, fröjd och gamman. Ingen hade sökt teckna våra ideal af mannen, qvinnan, krigets hjälte, modern, familjelifvet m. m. d. Ingen hade ännu lyckats i någon som helst metrisk form handhafva finska språket på ett tillfredsställande, än mindre på ett konstnärligt sätt. Nu uppdykte våra folkdikter, och i dem fans allt, som hittills saknats, och det i den skönaste form och det rikhaltigaste urval. Först nu begynte det finska folket kunna skåda sitt andliga jag, först nu älska sitt eget språk, detta språk, som man sagt vara så rätt, att intet upphöjdare kunde dermed bringas till uttryck, och så otympligt, att det ej kunde begagnas i något slags metrisk form, men som nu framträdde i folkdiktningen såsom det smidigaste, det mest regelbundna och det mest klangfulla uttryck för sången. Också har folkdiktningen knapt nog i något folks literatur haft en så stor betydelse som i vår. Hos de flesta andra folk är den episka folkdiktens språk föråldradt, och denna diktart är sålunda tillgänglig endast för de lärde, hvilka allena äro i stånd att njuta af densamma; de lyriska sångerna åter förekomma oftast i dialektklädnad och äro bristfälliga till formen eller obetydliga till innehållet. Vår folkdiktning, sådan hon uppträder i Kalevala och Kanteletar, är deremot såsom hade hon utgått ur sin diktares hand den dag som är; allt är i henne klart, allt tillgängligt för en och hvar, allt tjusar hög och låg. Kalevala och Kanteletar utgöra ej endast vår poesis uråldriga hörnstenar, de höra till vår egentliga, samtida literatur såsom dess hitintills och sannolikt för en lång framtid bästa alster.

Här torde rätta stället vara att beröra en omständighet, som är af stor vikt, när fråga är om runorna och Lönnrot. Vi mena Lönnrots ställning gent emot runorna.

Har Lönnrot omarbetat runorna och tillagt någonting eller med något som helst bidragit till att gifva dem den form och drägt, i hvilka de sågo dagen? De afvikelser, han vid redigeringen af dem tillät sig med afseende å det språk, d. v. s.

det ostfinska, på hvilket de ursprungligen voro affattade, äro så allmänt kända, att de väl ej behöfva här omnämnas. De voro nemligen endast fonetiska eller kanske hellre ortografiska, och dermed afsåg han endast att bringa runornas yttre drägt i närmare öfverensstämmelse med vårt skriftspråk, en uppgift som han också på ett särdeles lyckligt sätt löst. Härom lönar det således ej att vidare orda. Det samma gäller om hvad Lönnrot gjort vid de lyriska sångernas redaktion, ty det är klart, att utgifvaren endast behöft ordna dem efter innehållet. Annorlunda gestaltar sig Lönnrots förhållande till de episka sångerna eller Kalevala, och här blir frågan, tydligt och utan omsvep uttalad: hvad är i Kalevala ursprungligt, och hvad är Lönnrots verk? Ursprungliga äro alla eller nästan alla verser (versrader). De verser — oberäknadt sådana inledningsord som t. ex. „Sanoi vanha Wäinämöinen“, „Siitä lieto Lemminkäinen“ o. dyl. — hvilka Lönnrot eller kanske redan någon runsamlare bifogat runorna, har kännaren lätt att urskilja från dem, de verkliga runosångarne sjungit. Verserna äro således, på några få undantag när, i det skick folket sjungit dem; den ordning deremot, i hvilken verserna nu befinna sig, är Lönnrots verk. Man må dock ej missförstå detta uttalande. I Kalevala finnas långa runoserier, hvilka ej beredt utgifvaren någon vidare möda än att af talrika varianter sammanställa de bästa ställena. Af detta slag äro alla troll- och bröllops-sångerna samt de lyriska partierna. En betydligt större möda beredde honom de egentliga episka sångerna. I dem måste berättelsen rätt ofta „sammanväfvas“ (Lönnrots eget uttryck) af oräkneliga små sångfragment och den genomgående tråden deri, efter en sorgfällig pröfning af de skilde sångarnes sins emellan stridiga uppgifter, gifvas en riktning, som tycktes utgifvaren bäst med hänsyn till det hela. Sålunda uppstodo de delar af det stora epos, hvilka vi benämna episoder, eller de små epopeer, i hvilka antingen en enda händelse eller en ende hjelte utgör den episka sångens föremål. Eller rättare, de uppstodo icke, utan återuppstodo, d. v. s. de sammanfogades till den helhet, i hvilken de af folket uppfattats och sjungits innan de under tidernas lopp splittrats sönder. Må det tillåtas mig att för Lönnrots tillgörande i afseende på runornas sammanställning hemta en liknelse från ett annat konstområde. Lönnrot förfor härvid såsom en konstnär, hvilken

gjort ett rikt fynd af forntida mosaikarbeten, hvilka blott i vissa delar äro bibehållna, men för det mesta ligga för hans fötter, sönderslagna i bitar. Konstnären känner inom sig lusten och förmågan att försätta dessa konstalster i deras ursprungliga skick; han letar sig till den dem inneboende idéen och formen, och nu ger han sig till att af styckena sammanställa ett helt, och afstår ej från företaget, innan bild efter bild står der fullfärdig.

Dylika i sitt ursprungliga skick återställda enskilda mosaikarbeten äro episoderna i det nuvarande Kalevala. Och dessa eller de små epopeerna äro de enda episka skapelser, hvilka de bäste runosångarne tyckas hafva ansett för något enhetligt och helt för sig. Om en större enhet hade de ej någon aning. Episodernas sammanställning till ett större helt d. v. s. till vårt nuvarande Kalevala är ensamt och uteslutande Lönnrots verk. Här är ej rätta platsen att afgöra, huruvida denna sammanställning var nödig och om den episka dikten derpå vunnit eller ej. Jag för min del skulle tycka lika mycket om de ursprungliga små-epopeerna som om Kalevala, men att detta ej är flertalets smak, vet jag äfven. Och det lär väl ej heller kunna förnekas, att Kalevala i sin nuvarande form är ett likaså helgjutet epos som många andra dylika skapelser, och vi måste beundra den blotta konstnärliga instinkt, med hvilken Lönnrot fogat små-epopeerna (episoderna) tillsamman. Ty till all lycka voro de estetiska teorierna honom fullkomligt obekanta.

Denna sistnämnda omständighet erhåller stor vikt i och för besvarandet af frågan: var Lönnrot berättigad först och främst att sammanflicka de skilda sångerna och episoderna, och sedan till det ännu djerfvare steget, att sammanställa dessa af folket diktade mindre epopeer till ett enda stort epos?

Inför denna fråga har mången af Kalevalas och Lönnrots vänner bäfvat, men Lönnrot sjelf deremot aldrig. Sin tanke härom har han uttalat i en på svenska språket skriven uppsats (*Literaturbladet* 1849, s. 16) om andra redaktionen af Kalevala, ur hvilken jag här meddelar det väsendtligaste. „Den ordning“, säger han, „i hvilken runosångarene sjelfve sjunga sina runor, är väl ej alldeles att förbise, om jag ock ej vill fästa alltför stor vikt dervid, såvida de deruti mycket afvika från hvarandra. Just denna olikhet, hvarigenom ordningen mellan särskilda runor hos den ene sångaren ofta kom att

korsa den andres, och sedan efter mångfaldiga uppteckningar af samma runor hos särskilta sångare högst få återstodo, som ej af den ene eller den andre sjungits i något slags sammanhang med en eller flere andra, styrkte mig i den redan förut fattade meningen, att alla runor af detta slag möjligtvis kunde bringas i samband med hvarandra. Jag kunde ej anse den ene sångarens ordning mer än den andres för ursprunglig, utan förklarade så den ena som den andra ur det hos menniskan naturliga begäret att bringa sina kunskaper i någon ordning, hvilket efter sångarens individuella föreställningssätt skapat olikheten. *Slutligen, när ingen af sångarene enskilt mera kunde mäta sig med mig i anseende till massan af runor, dem jag samlat, trodde jag mig ega samma rätt, som jag var öfvertygad om att de fleste af sångarene tillerkände sig, att nemligen ordna runorna eftersom de bäst passade till hvarandra, eller med runans ord: itse loime loitsijaksi, aikahtime laulajaksi d. v. s. jag ansåg mig för en sångare, lika god som de sjelfva*).*“

Se der ett likaså klart som afgörande svar på frågan, med hvilken rättighet Lönnrot sammanväfde först episoderna af Kalevala och sedan förenade dessa till ett stort helt. Han stälde sig i bredd med runosångarne, och deri handlade han fullkomligt riktigt. Han var till sinnelagets enkelhet eller så att säga i andlig oskuld deras jemlike; estetiska förutsättningar besvärade honom lika litet som dem. Han var visserligen ingen alstrande skald. Men äfven detta var en fördel, ty sålunda undgick han såväl frestelsen att inlägga någonting eget i runorna som misstanken att hafva gjort detta. Men å andra sidan hade han ett fullt ut lika utbildadt gehör och ett lika fint skönhetssinne som de bästa runosångarne. Härtill kommer, att han var i besittning, och till ännu i skriftlig besittning, af en vida större samling runor än någon annan runokännare. Med full rätt kunde han således företaga sig, äfven han, att uppställa runorna i någon slags följd, och resultatet häraf är Kalevala! Vi ega alla samma rättighet. Vi kunna upplösa Kalevala i små epopeer och godtyckligt sönderdela dess skilda ställen. Endast Marsyas' och Zoilos' skuggor varna oss för ett sådant försök!

Kalevalas framträdande tyckes till en början ej hafva framkallat någon entusiasm eller förorsakat någon större väckelse

*) Kursiveringarne gjorda af A. A.

på det literära området. Inom den bildade klassen i vårt land funnos då ännu ytterst få fullt mäktige det finska språket, och endast sådana kunna njuta af Kalevalas läsning. Att bland våra bildade män äfven funnos dem, som ansågo runornas sammanställande till ett enda epos för ett dumdrigt och löjligt företag, är bekant. Först sedan Castréns för sin tid lyckade öfversättning af Kalevala år 1841 sett dagen, kunde en större läsarekrets här hemma och en och annan nyfiken forskare äfven i utlandet göra bekantskap med detta epos. Med stöd af denna öfversättning gjorde Robert Tengström ett första försök i hemlandet att tolka idéen i Kalevala, och uttalade i en afhandling derom (Fosterländskt Album I, 1845) åsigter, hvilka ännu ega värde, bland andra äfven den, att kampen om Sampo är den hjeltebragd, som besjunges i detta epos och hvilken utgör dess egentliga medelpunkt. Genom Castréns öfversättning lärde äfven J. Grimm känna Kalevala. Han skref deröfver en omfattande studie (i den af Hoefer utgifna „Zeitschrift für die Wissenschaft der Sprache“ B. I, 1846), som kort derefter här hos oss utkom i svensk öfversättning (Fosterl. Album II). Hans betydande uttalande anvisade Kalevala den plats bland andra de bästa folkepopéer, der denna dikt sedermera endast ytterligare befestats. Samme ädle vetenskapsman var äfven den förste, som tillerkände våra Ordspråk deras rätta värde.

Lönnot var vid den tiden, då han af trycket utgaf Gåtorna, d. v. s. det sista från folkets läppar uppsamlade större literära verket, endast fyrtio år gammal. Redan då hade han kunnat dö eller kunnat lägga armarna i kors, och hade likväl fullgjort ett verk, sådant som ännu ingen finsk man mäktat med. Till all lycka dog han ej och lade ej heller armarne i kors. Honom hade ännu förunnats en mycket lång arbetsdag till den tid han redan förlevat, och allena det arbete, han utförde under sitt lifs senare hälft, vore tillräckligt att utgöra en vanlig skriftställares hela lifsgerning.

Lyckligt var det för Lönnrot, men ännu lyckligare för den finska literaturen att han vid den tiden eller från och med början af år 1844 erhöll tjänstledighet för ej mindre än fem år och dertill en tjänstledighet, under hvilken han uppbar hela sin lön, och arvodet till vikarien erlades af statsmedel. Sålunda hade äfven styrelsen funnit hans verksamhet åtminstone „nyttig“.

Nu grep han sig också an med arbeten och resor. Redan åren 1836 och 1837 hade han för första gången berört det lappska språkområdet. Åren 1841 och 1842 genomreste han i sällskap med Castrén alla tre Lappmarkerna ända till Arkangelsk, der han skildes vid sin reskamrat för att ej mera någonsin här i lifvet återse honom *). Härifrån styrde Lönnrot sin kosa söder ut och tillbragte sistnämde års sommar uti Vepsernas land i Olonetska guvernementet. Nu, sedan han fått den långa tjänstledigheten, begaf han sig till Ingermanland, Estland och Livland, under hvilken resa hans insigter och synkrets naturligtvis betydligt vidgades. Såsom frukter af dessa resor utgaf han vid skilda tider värderika arbeten öfver Vepsernes språk och Enare-Lappska dialekten, för hvilka en redogörelse här dock ej kan få rum. Derförinnan hade han i

*) Från deras vistelse i Arkangelsk plägade Castrén berätta en anekdot som äfven på sitt vis är betecknande för Lönnrot. Strax vid ankomsten dit ansågo de för sin skyldighet att uppvakta guvernören. Under vägen till denne sågo de på ett torg bland annat en korg med gamla böcker till salu, hvilken för ögonblicket endast bevakades af en hund. L. var alltid begifven på böcker och kunde ej heller nu styra sin nyfikenhet i detta afseende; han närmade sig korgen och skulle just fatta i en bok, då hunden i detsamma högg honom i benet och ref ett stort hål i hans svarta benkläder. Begripligt nog kunde nu ej bli fråga om något besök hos guvernören. Detta aflades likväl redan följande morgon, ty till dess hade L. egenhändigt reparerat plagget och det lika utmärkt som den bästa skräddare. Redan såsom gosse hade han af sin fader lärt skrädaryrket, och under sina färder hade han alltid i sin rensel de nödvändigaste sytillbehören med. I nödfall kunde han äfven göra skomakararbete. Under vistelsen i Kajana sysselsatte han sig stundom med bokbinderi, af orsak att der den tiden ej fans någon yrkesmässig idkare af detta handverk. För snickrande hade han både lust och en öfvad hand. Han gjorde äfven allehanda små uppfinningar, som kunde underlätta hans arbete eller befordra bekvämligheten. En sådan var hans skrifbräde, med hvars tillhjälp han kunde skriva i liggande ställning; piphållaren som befriade honom från att hålla i pipan, när han under arbetet rökte; en särdeles sinnrik apparat, förbunden med ett vanligt Schwarzwalderur, medels hvilken man endast genom att fingra urets lodsnören om natten i mörkret kunde få veta tiden; m. fl.

tidskriften „Suomi“ offentliggjort en omfattande och grundlig undersökning af vårt eget språk, deri han såväl på ljud- som böjningslärans områden meddelar en mängd nya iakttagelser, hvilka omedelbart kommo skriftspråket till godo och senare tillämpats i språklärorna. Lönnrots öfriga förtjenster hafva på sätt och vis undanskymt hans förtjenster såsom språkforskare. Jemförd med andra finska språkforskare före Castrén står han så högt, att de ej på långt när kunna mäta sig med honom. Hans språkliga vetande grundade sig på de gamla latinska och grekiska språken, i hvilka han egde grundliga insigter. På äldre dagar lärde han äfven känna den allmänna filologins grundsatser ur tysken Beckers en tid högt uppskattade verk „Organism der Sprache“ och Diefenbachs arbeten. Härtill kommo de nyss nämnda vestfinska språken, hvilka han kände mycket väl. Tyska och ryska både talade och skref han, om också ej felfritt, i sin yngre mannaålder, men glömde dem sedan på gamla dagar. Hans föregångare bland finska språkforskare egde en långt mindre omfattande synkrets.

På tal om Lönnrot som språkforskare må jag med det samma äfven omnämna hans Lexikon, som visserligen såg dagen mycket senare, men på hvilken han arbetat troligen redan vid tiden för sin flyttning till Kajana. Det i runorna samt i nordöstra Finlands och ryska Karelen's dialekter förefunna ordförrådet, som till en icke ringa del var främmande för det öfriga Finland och sålunda ej ingått i Renvalls för öfrigt förträffliga ordbok, uppfordrade honom naturligtvis till detta arbete. Också var lexikonet redan så tidigt som år 1849 så långt hunnet, att han då ämnade begynna dess tryckning (se bref till Rabbe ²⁴/₃ 1849). Det hade varit stor skada, om denna afsigt satts i verket, ty otvifvelaktigt ökades ordförrådet allt mer ju längre tid ordboken var under arbete. Dock fick han ej någonsin detta verk sådant, att det hade tillfredsställt honom sjelf. Materialets rikhaltighet tvang honom att vid dess bearbetande anlita andras biträde, och dessa egde troligen ej fullt den för ett sådant arbete nödiga insigten och förmågan. Också ansåg Lönnrot sjelf sin finsk-svenska ordbok endast som en materialsamling, af hvilken i framtiden någon annan kunde utarbete ett verklig vetenskapligt lexikon.

Tanken på en omgestaltning af Kalevala hade sannolikt redan i början af fyrtiotalet gått upp för Lönnrot. Nya frag-

menter af de episka sångerna hade tid efter annan yppats, och när nu D. E. D. Europæus från och med år 1845 med Kajana till utgångspunkt i och för runosamling utsträckte sina färder ända till sjön Onega och Hvita hafvet, kommo stora skatter, bland annat hela Kullervo-episoden, ännu fram i dagen. Ute på runosamling voro äfven andre, hvilkas resor, i likhet med Europæi, Finska Literatursällskapet, som numera kommit i en bättre ekonomisk ställning, till största delen bekostade. Deras skörd var ej heller obetydlig. Lönnrot sjelf kunde nu sitta i lugn uti Kajana och sammanfoga och ordna, hvad de yngre tillsände honom. På våren 1849 fick han det svåra arbetet färdigt, och samma år utkom den nya redaktionen af Kalevala. Hennes företräden framom den äldre upplagan äro så kända, att om dem här ej behöfver ordas, äfven i fall tid och tillfälle medgåfve detta.

I sammanhang med Kalevala vill jag äfven taga Troll-sångerna till tals. Af dessa hade hopat sig en så stor mängd, att de ej alla fingo rum i Kalevala. De måste således utgifvas särskildt för sig, och till all lycka hann Lönnrot äfven dermed, ehuru först på sin ålderdom. Om den finska magin och sjukdomars botande medels trollord hade han redan långt tidigare uttalat sina åsikter; detta gjorde han i sin år 1832 för medicinedoktors grad utgifna afhandling „Om Finnarnes magiska medicin“, hvilken han tio år senare i omarbetad form ånyo offentliggjorde i Finska Läkaresällskapets tidskrift. Magin i äldre tider, och ännu för omkring fyrtio år sedan i ryska Karelen, bestod ej af detta meningslösa mumlande och dessa vidskepliga konster, med hvilka kringstrykande qvacksalvare, gällare och zigenare nu lura lättroget folk. Trollkarlen var en „siare“, en verklig schaman, en af traktens skarpsinnigaste män och som tillika stod högt i sedligt afseende. Det är bekant, att blotta personligheten såväl hos en aktad läkare som en själasörjare stundom inverkar genom den sjukes sinne tillika på dennes kroppsliga befinnande. Den finske schamanen var på en gång läkare och ett slags prest. Med sitt blotta väsen inverkade han förmånligt på den sjuke, som i honom såg en person ädlare än han sjelf. När härtill kommo de med öfvertygelsens kraft uttalade orden, hvilka med poetisk inspiration och i en språkligt anslående form blottade sjukdomens orsaker eller „ursprung“ och sedan bortbesvuro den från den sjuke, så är

det förklarligt, att denne rätt ofta blef lugnare till sinnes och att detta rätt ofta förmådde äfven stilla den kroppsliga smärtan. Påtagligen är just detta afsigten i mången trollsång. När det t. ex. i „eldens ord“ en hel lång versserie igenom talas om rimfrost, köld och is, så fläktar från orden likasom kyla på den sjuke och den, om ock endast andliga förnimmelsen häraf afsvalar äfven kroppen. — I denna riktning går Lönnrots åsigt om sjukdomars botande medels trollord, och en hvar, som sett en verklig schaman utöfva sin konst, medger gerna att Lönnrots tanke är riktig.

Tjenstledighetens sköna dagar togo slut den 31 december 1848. Under denna tid hade han fått andra editionen af Kalevala i det närmaste afslutad och lexikonet nära nog i tryckfärdigt skick, undersökt de beslägtade språken söder om Finska viken, äfvensom utgifvit Paavo Korhons dikter och en svensk-finsk-tysk tolk. I handskrift förefans äfven ett „Lukemisto“ („Läsebok“) benämndt arbete, som var afsedt att bli ett slags finsk antologi, men hvars tryckning sedan ej blef af. Men detta oaktadt hade Lönnrot dock ej på långt när gjort allt hvad han ämnat; han hoppades, sedan den finsk-svenska ordboken blifvid färdig, ännu hinna med en svensk-finsk ordbok, en fullständig finsk mytologi, en komparativ grammatik öfver de finska, estniska, vepsiska och lappska språken, m. m. Tillika hade han under den långa tjenstledigheten blifvit främmande för de till läkaryrket hörande åliggandena. I följd häraf tog han ett raskt steg. Han insände till vederbörlig ort en ansökan, i hvilken han anhöll, att honom måtte beviljas afsked från tjensten och med detsamma en sådan lifstidspension att han ostördt kunde egna sin tid åt de nyssnämnda arbetena. Till denna ansökan bifogade generaldirektören ett varmt förord och äfven kejsrerliga Senaten tillstyrkte bifall till ansökningen, men från högsta ort kom ett afslag, hvilket synes ha grundat sig på generalguvernörens framställning i frågan *).

Denna motgång kunde väl till en början gräma Lönnrot, men snart torde han likväl ha tröstat sig, i synnerhet som chefen för medicinalstyrelsen synes åter hafva medgifvit honom

*) Såväl medicinalstyrelsens chef (statsrådet C. D. von Haartman) som Senaten föreslog, att Lönnrot skulle beviljas antingen afsked från tjensten med en årlig pension af 400 rub. silfver eller en fortsatt tjenstledighet för fyra år framåt. Generalguvernör var då furst Alexander Menschikoff.

en kortare tjänstledighet, ty annars hade han väl föga kunnat vistas på Laukko gård, der han slutförde arbetet på Kalevala och derifrån han hitsände handskriften. Efter att hafva afslutat detta stora arbete, tog han sig en liten tids hvila, kom sig att äfven en smula tänka på sin egen ställning och erfor en känsla af hur enformigt och glädjetomt det var att lefva så ensam. Med ett ord, han beslöt att gifta sig och redan i juli månad samma år hemförde han från Uleåborg en ung maka*). Äfven i öfrigt lade han en fastare grund för sitt hem genom att i Kajana inlösa en byggnadstomt, på hvilken han uppförde ett präktigt hus. Följande vår föddes åt honom på Eliasdagen en son, hvilken sjelffallet i dopet uppkallades med detta namn, men till faderns stora sorg ej blef långlifvad. (Se om det nya huset och om sonens födelse det här bilagda facsimile af ett bref från Lönnrot till assessor F. J. Rabbe, dat. den 21 april 1850).

I sitt nya och beqväma hem i Kajana fick han likväl dröja endast några få år. Vid denna tid förverkligades nemligen ändtligen den länge närda förhoppningen att vid universitetet skulle inrättas en skild professur för finska språket. Det var den 22 mars 1850 H. M. Kejsaren gaf sitt samtycke till detta embetes inrättande. Anledningen härtill var snarare af praktisk natur än framkallad af nitälskan för vetenskapens befordran. Skolförordningen af år 1841 hade nemligen bland undervisningsämnena i skolorna upptagit äfven finska språket, men i och med detsamma begynte man klaga deröfver, att det ej fans lärare, mäktige att meddela vetenskaplig undervisning i detta språk. Derjemte hade styrelsen äfven från den kyrkliga administrationen fått sig meddelade klagomål deröfver, att åt prestkallet egnade sig ett stort antal unge män, hvilka voro okunnige i finska språket och af denne orsak ej lämpade sig till allmogens lärare. Styrelsen önskade afhjelpa dessa brister genom att stifta flera stipendier till uppmuntrande af finska språkets studium, och vände sig i denna afsigt till universitetets konsistorium. Detta ansåg (år 1847) en professurs inrättande för det bästa medlet att aflägsna nämnda brister, och resultatet häraf blef Kejsarens ofvannämnda beslut. Kort efter sedan detta blifvit bekant, förfrågade sig Lönnrots vän

*) Detta var Maria Piponius, dotter af färgaremästaren Elias Piponius.

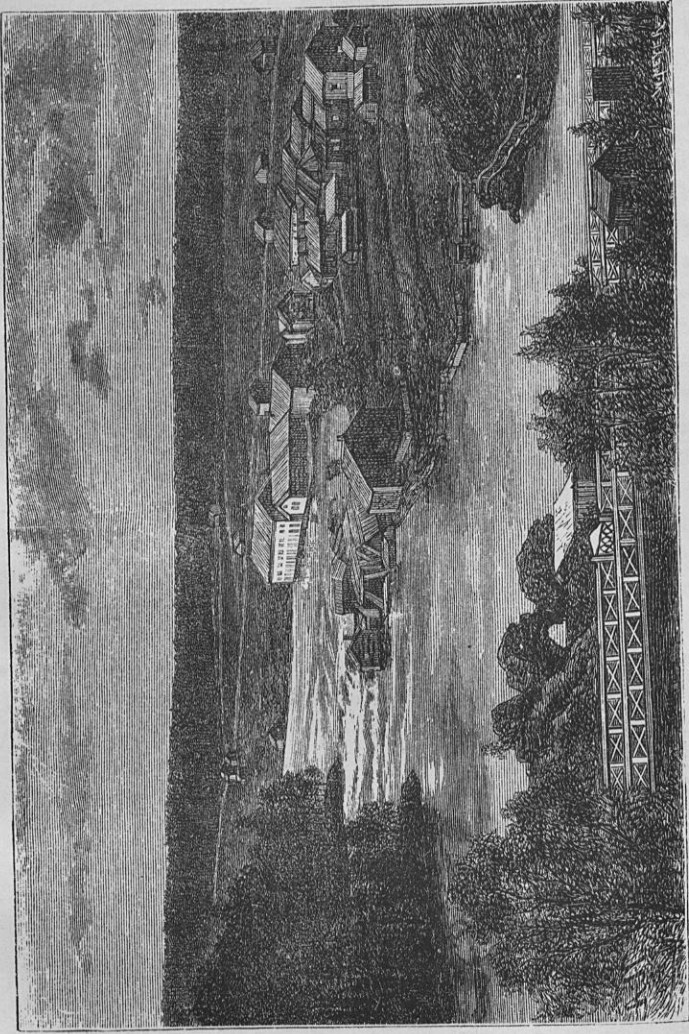
Rabbe hos honom, huruvida han hade för afsigt att ansöka professuren i finska språket, som snart skulle anslås ledig. Han svarade nekande och uppgaf sig ha uppmanat Castrén att söka platsen och tillade att han ansåg Castrén, v. Becker, Alex. Ingman, Akiander och Kellgren dertill lämpligare än sig sjelf (se det facsimilerade brefvet här framom). Endast i den händelse, att ej någon af dem ville mottaga platsen, kunde han gå in på att söka den. I ett annat bref yttrade han af samma anledning bland annat: „crede mihi, bene qui latuit, bene vixit (tro mig, den som lefvat väl i en undanskymd ställning, har lefvat lycklig)“. Castrén ansökte tjensten och fick den, och deröfver var ingen gladare än Lönnrot, som sålunda fick stanna qvar i sitt Tusculum i Kajana. Men denna hans glädje skulle ej blifva långvarig. Till sorg för honom och hela Finland dog Castrén, efter att ha innehaft katedern endast ett år. Nu riktades allas blickar på Lönnrot. Han för sin del hoppades, att v. Becker eller någon annan skulle ansöka tjensten, men då ej detta skedde och då jemte andra uppmaningar äfven studenterna i en adress, underskrifven af representanter för alla afdelningarna — o, hvilka tider af sänja! — till Lönnrot uttalade sin innerliga önskan att han ville komma hit, sänktes vågen till vetenskapens fördel och Lönnrot insände sin ansökan. Först på våren 1854 blef han installerad i embetet, och innehade det sedan i åtta år.

Som sitt viktigaste föreläsningssämne ansåg han — och detta var ju helt naturligt — Kalevala, hvaröfver han, hela den tid han beklädde embetet, höll två föreläsningar i veckan. Han öfversatte texten till svenskan och meddelade derjemte så omfattande förklaringar, att han ej hann med flera än tio sånger under ett helt läseår. Under de två öfriga timmarne föreläste han än finsk grammatik än mythologi; första året öfversatte han under dessa timmar äfven några epistlar ur Nya testamentet från grundspråket till finskan. För det mesta föredrog han likväl som sitt andra föreläsningssämne nydaningen af termer i särskilda vetenskaper. Härunder uppstodo den mästerliga terminologin i botanik, medan han öfversatte Hartmans Flora, och de talrika termerna på lagkunskapens, grammatikens och andra områden. Tidigare hade han bildat termer för metriken och räkneläran; på äldre dagar bidrog han med sådana äfven till forstvetenskapen. Som examinator

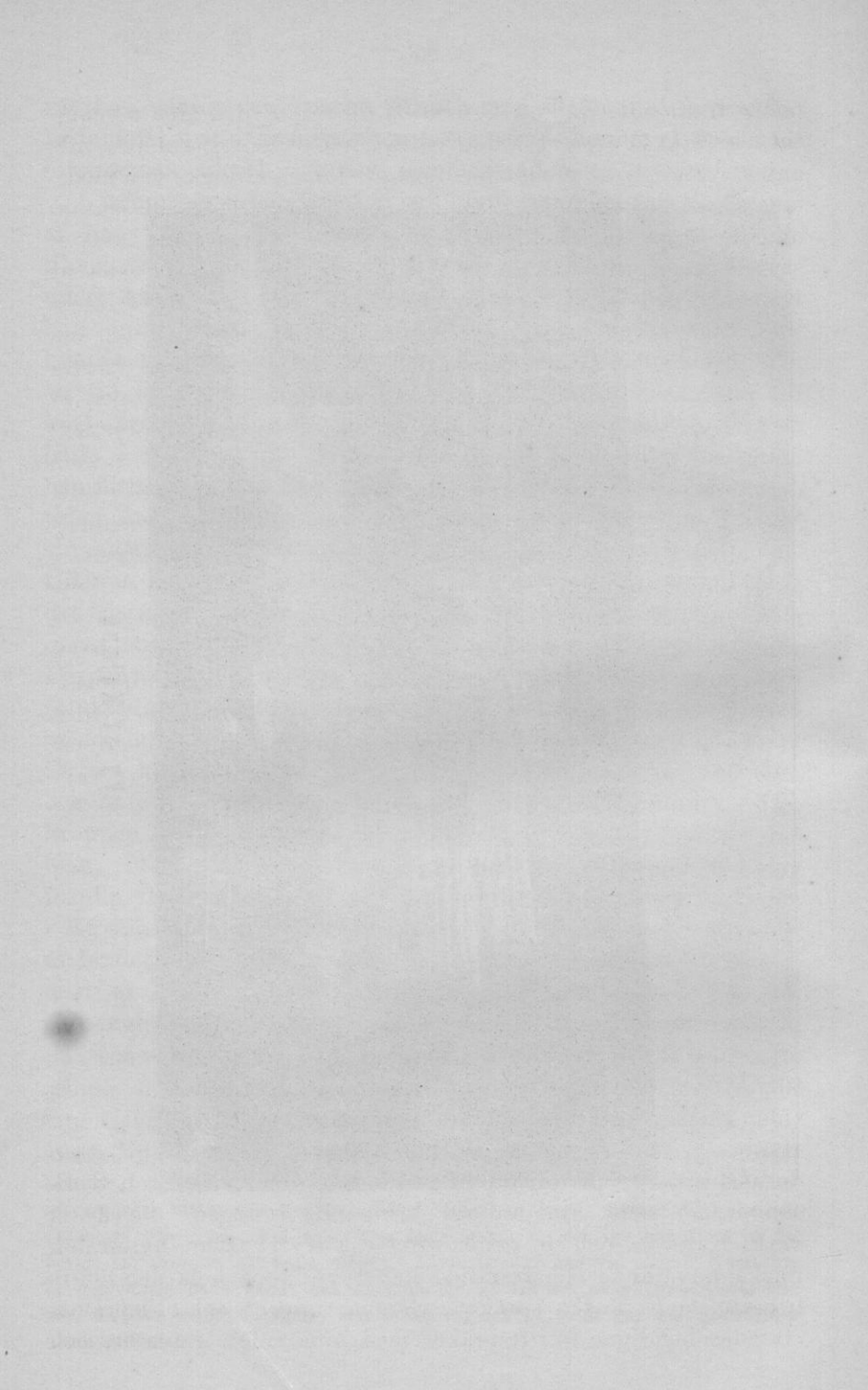
var han vänlig och kanske till och med alltför litet fordrande. Ledamotskapet i konsistorium intresserade honom ej, men han försummade likväl icke dess sammanträden.

Lönnrots arbetsförmåga och såväl mängden som omfånget af hans verk äro visserligen beundransvärda, men de kunna likväl förklaras, när man känner de vilkor och förhållanden, under hvilka det unnades honom att arbeta. Af naturen hade han en utomordentligt frisk kropp. Sjuksängen torde han knappast någonsin hafva intagit utom en gång för något mer än tio år sedan, då han bröt sitt ena ben*), och nu sednast kort före sin död. Denna friska kropp sökte han genom öfning hålla i godt stånd. Som yngling och medelålders man tog han flitigt sjöbad; vintertiden löpte han ofta på skidor, sommartiden åter gjorde han fotvandringar och rodde gerna. Efter sin hitflyttning idkade han gymnastiken flitigt och uppnådde i denna kroppsöfning en sådan färdighet, att han ännu under det sista året af sin professorstid kunde klättra uppför stängerna ända upp till det höga hvälfda taket i vår gymnastiksal. Derjemte var han måttlig i mat och dryck, ehuru han ingalunda föraktade ett godt mål och ett godt glas. Det enda njutningsmedel han älskade i högre grad var kaffet, hvaraf han kunde förtära hvilken tid på dagen och i hur stor mängd som helst, och ingenstädes bjöds ett bättre kaffe än i hans hem. Till kroppen var han således på det bästa utrustad till en arbetets man. Men också arten af hans tjänstebefattningar var förmanlig för litterärt arbete. Vid tiden för hans läkarverksamhet i Kajana lefde och dogo människorna, åtminstone i den delen af landet, för det mesta utan läkarhjälp. Och han uppmuntrade dem ej heller att söka sådan hos honom, om han ock vid anmodan alltid var färdig att besöka sjuke. Endast resorna på tjänstens vägnar togo tid, i synnerhet i en så på vägar

*) Detta inträffade den 22 april 1870 på Nokkola gästgifvargård i Bertula kapell, när han steg ur släden. Ortens klockare spjelade benet så godt han kunde, och Lönnrot måste nu i hela tre veckors tid ligga kvar på gästgifvargården utan alla bekvämligheter, tills han kunde flyttas till Loimijoki prestgård, dit han också egentligen hade ämnat sig och der han ännu en tid bortåt var tvungen att hålla sängen. Derunder var han vid så godt lynne som om ingenting hade händt och använde sin tid till att, sängliggande som han var, författa psalmer. Ehuru han redan var sextioåtta år gammal, återställes benet fullkomligt.

Vy af Kajana.

fattig trakt som Kajana distrikt då för tiden var. Men mycken tid blef likväl öfrig för det arbete, han föredrog framför allt annat. Härtill kom mången kortare tjänstledighet, som medicinalstyrelsens chef ej tröttnade att bevilja honom, och dessutom den femåriga tjänstledigheten åren 1844—1848, medels hvilken styrelsen på ett så kännbart sätt befordrade utgifvandet af Kalevala och äfven andra skrifter af Lönnrot. Hans långa lifstid bör äfven tagas med i räkningen, när det är fråga om mängden af det arbete, han utfört, ty den gjorde hans arbetstid nästan dubbelt så lång som en skriftställares vanligen är det. Men han hade äfven sjelf en stor förtjenst om myckenheten af hvad han hunnit med. Sjelf uppgaf han orsaken dertill vara den, att han ej inlät sig på dagens frågor och att han ej åtog sig några utom hans egentliga verksamhetsfält stående värf och bestyr. Också tog han tiden mycket väl i akt. Under resorna i sitt distrikt hade han alltid något arbete med sig. När han då på en gästgifvargård var tvungen att vänta på häst eller när roddare under färder till sjös ej voro till hands eller om ett oväder orsakade ett afbrott, öppnade han sin rensel och satte sig att skrifva. Sålunda blef tiden honom ej lång, arbetet skred och en smula framåt, och maximen *nulla dies sine linea*, hvilken han sökte efterkomma, förverkligades sålunda. Ett sådant resarbete är t. ex. förordet till 3:e delen af Kanteletar, som är dagtecknad „Under en resa i Sotkamo socken“ den och den dagen.

Lönnrots förtjenster om det finska språkets utbildning hafva ofta nog blifvit missförstådda eller, med andra ord, man har tillskrifvit honom oberättigade förtjenster, medan å andra sidan andra verkliga sådana ej uppskattats tillräckligt högt. Hans största förtjenst är att hafva skapat Kalevala. Platsen dernäst intager de öfriga folkdikternas (de lyriska och trollsångernas) samt ordspråkens bringande i dagen. På dessa verk, Kalevala och de gamla sångerna öfverhufvud, hvilat den finska nuvarande och framtida konstpoesin, ja hela den högre litteraturen på finska språket. Genom runorna och ordspråken riktades nemligen skriftspråket med hundradetals nya ord och

talesätt, hvilka ganska ofta äro lyckliga uttryck för en hyfsning och för känslor, högre och ädlare än hvad man kunnat ana att skulle kunna uttryckas på detta språk. Sådana ord och uttrycksätt, för den äldre literaturen obekanta, äro nu i hvarje bildad finnes mun och penna, lika godt i hvilken trakt af landet han är född. Genom runorna och ordspråken riktades skriftspråket äfven med dittills okända böjningsformer, hvilka hafva blifvit oss så outhärliga, att vi skulle anse deras försvinnande, om ett sådant vore möjligt, för den största nationalförlust. Dessa de s. k. ostfinska språkformernas upptagande till allmänt bruk påskyndade den omständigheten, att Lönnrot i språkvetenskapliga afhandlingar ordnade och grammatikaliskt förklarade språkets böjningsformer, bland andra äfven dessa ovanliga former (i tidskriften „Suomi“, på svenska språket). I hög grad befordrade han äfven finskans användning i vetenskapliga framställningar genom de termer, i hvilkas bildande han, i synnerhet på äldre dagar, var mästare*). Allt detta är med afseende på vårt språks utbildning Lönnrots förtjänst. Men den finska prosans „fader“ skulle jag likväl ei vilja kalla honom. Ty uti språkets användning såsom en omklädnad för tankar och känslor, vare sig i prosa eller poesi, har ej Lönnrot — utom i psalmdiktningen, hvarom mera längre fram — efterlemnadt alster, som kunna sägas vara mönstergilla. Detta kunde ej ske redan af det enkla skälet, att han för poetisk produktion (utom psalmdiktning) ej egde tillräckliga anlag, och att han af prosa i original producerade alltför litet, åtminstone alltför litet af sådant, hvori framställningens lyftning, ursprunglighet och tjuskraft i någon högre grad hade kommit i fråga. Emellertid bör såsom en af Lönnrots förtjenster om prosan ännu anföras, att han modigt grep sig an med att frigöra skriftspråket från den sveticerande satsbygggnaden, ett arbete som dock v. Becker redan påbegynt och hvilket äfven Gottlund i sjelfva verket åsyftade, då han skref eller rättare ville skriva språket sådant det talas i Savolaks. Härvid var Lönnrot emellertid nära deran att råka, såsom det heter, ur askan i elden. Det finska språkets talrika participial- och infinitiv-former förledde honom nemligen att efterbilda de

*) I början gick han alltför fritt till väga vid termers bildande. Sålunda tillkomna äro t. ex. *tiedoitsema* filosofi, *tähtilöimä* astronomi, *maidelma* geografi o. a.

gamla klassiska språkens (i synnerhet grekiskans) satsbyggnad. Detta framträder redan i företalet till Kalevala, men är ännu mera i ögonen fallande i den öfversättning af Beckers Verldshistoria, 1:sta delen, hvilken han under titeln „Muistelmia ihmisen elosta kaikkina aikoina“ utgaf såsom bihang till „Mehiläinen“. Senare, redan i företalet till Kanteletar, blir hans skrifsätt naturligare och förvandlas ännu senare till den anspråkslösa och enkla, om ock en smula styfva prosa, som han skref på sina äldre dagar; men i stilens rikedom och skönhet har han längesedan blifvid öfverträffad af mer än en bland de yngre författarne. Äfven en annan egenhet än denna efterbildning af grekiskan tyngde i början på Lönnrots prosa, men försvann i hans senare arbeten. Det var, ej en lutning åt karelska dialekten, såsom man förmenat, ty någonting alltför mycket karelskt har aldrig ingått i hans skrifsätt, men väl någonting österbottniskt eller fastmer uleåborgskt, som röjdes dels deri att han lemnade förmildringen af *t* till *d* obetecknad (i företalet till Kalevala), dels deri att han alltför mycket uteslöt *i* uti in- och utljudet, t. ex. i *sillon*, *julkasta*, *tilasuuden*, *jommosetki*, *pysy* (pysi), *tapahtu* (tapahtui). I slutet af „Muistelmia“ anträffas äfven det för den uleåborgska dialekten egendomliga, att inessivändelsen har enkelt *s*, t. ex. *oikiasa pääsä*; men denna boks slutkapitel äro ej heller öfversatta af Lönnrot.

Ehuru han sålunda ej var någon synnerligt glänsande prosaist, har han likväl, såsom af det ofvansagda framgår, medelbart i icke ringa grad bidragit till att lyfta den finska prosan till den ståndpunkt, på hvilken hon nu befinner sig. Det samma gäller om hans tillgörande för den moderna poesin, ehuruval äfven på detta område mera med afseende på formen än innehållet. Den finska konstpoesin före Lönnrot rörde sig antingen i den gamla runans eller i den bristfälliga nyare form, hvilken förekommer i psalmboken. Det mest lyckade arbete af förra slaget är Salamni kända „Ilolaulu Jesuksesta“ („Glädjesång om Jesus“); i östra och norra Finland var diktandet i den gamla runosångens versmått under detta århundrades första årtionden ännu i temlig blomstring bland allmogen. Paavo Korhonen i Rautalampi socken († 1840) var en af de främste bland bondpoeterne. Konstpoesin i psalmbokens manér blomstrade deremot för det mesta i vestra Finland och uppen-

barade sig i tryck som s. k. godtköpsvisor, hvilka till formen mestadels voro lika dåliga som deras mönster. I den moderna formen lyckades endast någon enda framalstra någonting bättre, såsom t. ex. Jakob Judén († 1855) och Abraham Poppus († 1866). Men i allmänhet rådde brist på form i det lilla, som diktades. För att i någon mån upphjelpa denna brist meddelade Lönnrot i tidskriften „Suomi“ för år 1845 i finsk öfversättning femton dikter, för det mesta af Runeberg och företrädesvis sådana, som med musik af Ehrström vid den tiden så gerna sjöngos i våra bildade hem. Dessa öfversättningar åtföljdes af en prosodisk ordförteckning och af en förklaring öfver deras versmått, hvilken är det första försöket till en metrik på finska språket. Från poesin i godtköpsvisorna skilja sig dessa öfversättningar skarpt deri, att orden ej äro stympade, att rimmen äro någorlunda goda och att versmåttet grundar sig på kvantiteten. Sistnämnda omständighet var i synnerhet ny och ovanlig. Att Lönnrot skulle grunda versmåttet på kvantiteten var emellertid helt naturligt, ty såväl i runorna som i de klassiska språkens poesi utgjorde ju kvantiteten grunden för versmåttet. Med ännu större stränghet än i dessa versförsök hade Lönnrot redan tidigare tillämpat kvantiteten i de hexametriska stycken ur Homerus, han i finsk öfversättning meddelat uti „Muistelmia“. I dem förefans väl till kvantitetens tillämpande kanske större skäl, då denna redan tillhörde originalets versform. Men i ett sångstycke! „När i ett sådant accenten åsidosättes“, sade kvantitetens motståndare, „få orden ett alldeles onaturligt uttal och blifva obegripliga.“ „Men så är det ju äfven i den gamla runan“, sade Lönnrots anhängare, som voro många; „accentens åsidosättande är ej ett fel, utan tvärtom en oundviklig fordran, och dessa runors såväl sångare som åhörare har det beredt en stor njutning.“ Detta var obestriddigt, men likaså obestriddigt var äfven, att alla moderna folks versmått är baserat på accenten, ej på kvantiteten, och att äfven det finska örat tycktes, åtminstone i dikter af modern form, begynna fordra accentens, om också icke uteslutande herravälde, så åtminstone fridlysning. Försvaret för kvantiteten tystnade småningom, och accentens åsidosättande försvann från diktningen. I den diktart, Lönnrot ifrigast och på sin ålderdom uteslutande idkade, nemligen i psalmerna, åsidosätter ej heller han accenten, utom i versens början, hvilket

liksom genom en tyst öfverenskommelse skalderna emellan blifvit tillåtligt.

Till Lönnrots psalmdiktning bestod den yttre anledningen deruti, att styrelsen år 1863 nedsatte en ny komité för uppgörande af ett finskt psalmboksförslag och Lönnrot äfven kallades till medlem deraf. Snart blef han, ehuru redan öfver sextioårig, den verksammaste mannen i komitéen. Allt ifrån början afstod komitéen från alla tankar på att åstadkomma egna nya psalmer och ansåg såsom sitt högsta mål, att af de dyrbara psalmskatter, hvilka under frommare och trosvarmare tider än våra uppstått på den svenska, danska och tyska vitterhetens områden, kunna med framgång välja och dugligt öfversätta lämpliga psalmer. För ett sådant arbete var just Lönnrot rätt mannen. Han var religiöst from, besökte gerna gudstjensten, förrättade den äfven sjelf flere år å rad med domkapitlets begifvande i Sammatti-kapells då för tiden prestlösa kyrka, och kände grundligt bibel- och kyrkospråket. Härtill kom, att han mera än någon annan var mäktig äfven det finska poetiska språket. Intet under därför, att komitéens arbete till största delen vältrades på Lönnrots skuldror. Dess öfriga medlemmar togo nog äfven del i de förberedande arbetena. Men vid de gemensamma sammanträdena måste han ofta göra rättelser äfven i dessas pensa, något som de väl äfven någon gång voro i tillfälle att göra i Lönnrots psalmer. Komitéen varade inalles åtta år, och derunder endast tilltog Lönnrots alstringsifver, så att han vid sidan af komitéens andra förslag, hvilket han ej i alla delar gillade, år 1872 utgaf en egen samling med titeln „Suomalainen virsikirja väliaikaiseksi tarpeeksi“, som innehåller 413 eller lika många psalmer som den gamla psalmboken, hviken den var afsedd att ersätta. Men hans produktivitet på detta område var härmed ej ännu uttömd. Han korrigerade oafbrutet sina tidigare psalmer och samman-skref nya sådana. Ännu på sin dödsbädd var han sysselsatt dermed; de sista raderna, beklagligtvis tecknade med så dar-rande hand att de äro oläsliga, skref han ett par dagar före sin död. Året förut kom han i tillfälle att utgifva en ny upplaga af sin psalmbok af år 1872, med titel „Väliaikainen Suomalainen Virsikirja“, i hvilken han upptog 500 psalmer; denna prydliga upplaga försedde dess förläggare, bokhandlaren G. W. Edlund, äfven med noter. Till denna upplaga har

Lönnrot bifogat ett noggrant register öfver psalmernas utländska originalförfattare och i ett andra register angifver han öfversättarne af de skilda psalmerna. Enligt denna förteckning skulle af bokens 500 psalmer 136 vara Lönnrots verk. Ett par tiotal af dessa uppgifver han sig ha lånat från godtköpsvisorna eller „godtköpspsalmerna“, såsom han benämner godtköpsvisorna af andligt innehåll; vid ett halft tiotal har han stält frågetecken, hvilket skall utmärka att han ej erinrat sig deras källa eller original, och sex psalmer äro utan all anvisning utom hans initialer; de äro således Lönnrots egna original. Siffran 136 utgör emellertid ej de af honom bearbetade psalmernas riktiga antal. Dertill bör åtminstone läggas hälften af de i det närmaste sjutio psalmer, hvilka äro betecknade med *E*, professor v. Essens initial, ty flertalet af dem har uppstått genom samarbete af Lönnrot och von Essen hos den förre i Sammatti. Yttermera måste till det sålunda uppnådda antalet ännu läggas ett hundratal sådana psalmer, som han publicerat i tidningar och psalmhäften, men hvilka ej blifvid använda för psalmboken. Samtliga antalet af psalmer, flutna ur Lönnrots penna, utgör således närmare 300. Af hans originalpsalmer äro n:o 139 och 140 två vackra trettondagspsalmer, n:o 200 och 210 temligen torra evangeliepsalmer, n:o 376 en nöjaktig aftonpsalm och n:o 492, märkvärdigt nog, en landtdagspsalm.

Ehuru Lönnrot sålunda ej heller i denna gren af poesin framalstrat någonting mera betydande i original, är det finska folket honom likväl tackskyldigt för den flit och talang, hvarmed han iförde främmande psalmer den finska drägten. Från de tidigare psalmförsöken skilja sig hans psalmer derigenom, att i dem ingår detta *cantabile*, hvilket är så nödvändigt i hvarje lyrisk dikt, men i synnerhet i psalmerna, eller med andra ord, att de äro sångbara, välljudande och metriskt riktiga utan att likväl vara långtrådiga och utvattnade såsom „Uusia Virsiä“ (ett äldre psalmboksförslag). Från dessa skilja de sig äfven deri, att den profana folkpoesin på dem utöfvat en förmånlig verkan hvad språket och formen beräffar; från denna har i dem inkommit t. ex. allitterationen, hvars användning i sina psalmer Lönnrot alls icke skyr, der hon sjelfmant erbjuder sig. Den gamla psalmbokens stympade och illa tilltygade ord kunde ej annat än stöta äfven honom, hvars öra

vant sig vid den gamla runans fyllighet; honom kunde därför intet versmåttets trånga utrymme förmå att använda andra än tillåtna förkortningar. Reminiscenserna från runopoesin lät han ej förleda sig bort från det andeliga språkets område, och vid ordens bruk var han så aktsam, att han under skilda tider mångfaldiga gånger korrigerade svårare ställen, tills de fullkomligt motsvarade hans finkänslighets fordringar. Hvad innehållet i Lönnrots psalmer beträffar, öfverlemnar jag dem till andras bedömande, hvilka kunna göra det bättre än jag, och vill endast framhålla, att hans psalmer fingo sitt innehåll till största delen från sådana psalmer, som han anträffade i allmänt godkända utländska psalmböcker, och att Lönnrot ingalunda förderfvat originalen, när han iklädde dem finsk drägt. Såsom prof på hur skön en psalm kan låta på finska språket, intager jag här till slut förra hälften af psalmen n:o 168 („Om Kristi himmelsfärd“, originalet af Wallin), delvis från första och delvis från andra upplagan, af det skälet, att Lönnrot i den senare gjort förändringar, af hvilka åtskilliga äro förbättringar, andra åter enligt min tanke försämringar. I denna omställning hafva psalmens fyra första verser följande lydelse:

Jo, Jesus, Isäs kunniaan
Sä olet meiltä mennyt,
Ja tänne vähäks ajaks vaan
Mä olen jälkees jäänyt
Vaeltamahan vieraana
Viel' isän' maasta kaukana.

Se isänmaa on ylhäällä,
On taivahassa aina,
Ei siellä suru sydäntä,
Ei murhe mieltä paina,
Ja Herran kirkkaus ainiaan
Sen täyttää ihmevalollaan.

Ehk' eivät sinne silmäni
Nyt kannatakaan vielä,
Niin kuitenkin mun ääneni
Jo nytkin kuullaan siellä;
Ja usein, kuin mä huokaan vaan,
Jo vastauksen sieltä saan.

Myös usein uskon silmillä
Saan sinne tähtäellä.

Ja toiste toivon siivillä
Likemmä liidätellä;
Mut sitten taasen katoaa
Pois edestän' se riemun maa.

Men hvad vore det väl värdt med arbetet och verken, i fall ej bakom dem stode en dugande, en redbar man. Schiller yttrar någonstädes, att ej ens de mest lysande bedrifter hafva något värde, om ej han, som utfört dem, är en sedlig personlighet. Den nyare finska litteraturens grundläggare fick också i detta afseende så mycket på sin lott, att han äfven såsom menniska uppfylde de högsta fordringar och stod så nära fullkomligheten, som det är en dödlig möjligt. Äfven sina verk förutan hade Lönnrot varit en stor man. Han hörde till detta andens ridderskap, som förer det sant menckligas idealer i skölden. Denna adel uppspirar sällan i vapenprydda vaggor. Ädel börd är ej alltid liktydig med ädelt sinne. Naturen ser ej vid valet af sina gunstlingar till stånd och vilkor; hon insmyger mången gång sitt adelsbref, den sanna ädelhetens gåfvobref, äfven inom det barns lindor, som slumrar under den låga kojans sotiga ås. Denna adels förnämsta känneärke är kärleken, den rätta kärleken, af hvilken aposteln lemna en så hänförande och fullständig bild, inledd med dessa ord: „om jag talade med människors och änglars tungor, och hade icke kärleken, så vore jag en ljudande malm eller en klingande bjällra.“ Till kärleken ansluta sig ödmjukheten och förnöjsamheten. De få, hvilka besitta dessa egenskaper i så hög grad som Lönnrot gjorde det, höra till mencklighetens främste, lika godt om de ej utfört några storverk alls. De utgöra folkets salt. De hålla de andliga och sedliga idealernas fana uppe, medan det stora flertalet menniskor stöjar på fåfängans marknad i lifvet. Till desse utvalde hörde äfven Lönnrot.

Den fattigdom, i hvilken Lönnrot förlevat sina första studieår, tyckes ej hafva blifvid långvarig, sedan han år 1822 vardt välbestäld student. Redan följande året fick han en s. k. akademisk kondition i dåvarande kirurgi-professoren Törngrens

hus, som för honom blef ett andra hem och hvars medlemmar äfven framgent omfattade honom med så mycken vänskap, att han ännu som medelåldersman under sin tjänstledighet och ända till tiden för sitt giftermål (år 1849) alltid om vintrarne flera månader å rad vistades hos de äldre gamla på deras egendom Laukko i Vesilaks socken, der bland annat äfven företalet till andra upplagan af Kalevala är dateradt våren 1849. Huruvida Törngren särskildt hjälpt honom äfven med penningbidrag och under hvilken form, kan jag ej uppgifva, men alldeles dålig tyckes ej hans ekonomiska ställning hafva varit, när han lemnade konditionen, eftersom han just då på egen bekostnad företog sin första färd för runoinsamling och kort derefter med egna medel bekostade tryckningen af „Kantele“, 1:a häftet. Hvad som åtminstone är säkert, är att försakelserna ej hos honom qvarlemnade de elaka spår, hvilka rätt ofta på äldre dagar i form af nidskhet och girighet anträffas hos personer, som i barna- och ungdomsåren måst lefva i brist och fattigdom. Lönnrots ädla karaktär kunde ej besudlas af detta lyte. Tvärtom var han ända till sin lefnads slut gästvänlig, gifmild och hjälpsam, och många äro de, som han på ett eller annat sätt bistått med sina tillgångar. Derjemte tog han vård om sina föräldrar och lemnade ej heller utan hjälp dem af sina syskon och deras barn, som voro i behof deraf. Sina föräldrar tog han till sig i Kajana, när deras långt framskridna ålderdom ej mera tillät dem att sköta Paikkari torp, hvilket nu öfvergick i deras äldste sons händer. Några verst från Kajana hade Lönnrot af en händelse kommit att lägga sig till med ett mindre kronohemman, och hit förflyttade han de gamle. Polvila — detta var stället namn — är beläget vid stranden af det sjödrag, som medels Koivu- och Ämmäkoski tömmer sitt vatten i Uleåträsk. Kajana stad är belägen midt emellan dessa två forsar. Lönnrot bodde i staden, men besökte Polvila alla eftermiddagar, när blott vädret tillät det. Vintertiden tillryggalade han denna väg på skidor. Sommartiden vandrade han dit till fots och återvände på qvällen med båt till Koivukoski. Ett tjenstehjon rodde båten hem igen, eller ock färdades Lönnrot med den följande dagen sjelf upp mot strömmen. Att få träffa föräldrarne var ej den enda anledningen till dessa besök. De skänkte honom med det samma god kroppsrorelse; men hufvudskälet var det, att han

på eftermiddagen på Polvila hade ett arbete, ett annat åter på förmiddagen i staden. År 1847, när jag i sällskap med ett par studentkamrater besökte Kajana, hade Lönnrot till arbete i staden upptecknandet af material för ordboken; i den stilla ensligheten på Polvila var han deremot sysselsatt med att sammanställa andra upplagan af Kalevala. Här dog hans fader 1851 på hösten vid åttiosex års ålder; modern, som var åtta år yngre än sin man, åtföljde vid åttioett års ålder sin son och hans familj, då denne i januari 1854, utnämnd till professor, flyttade till Helsingfors; hon förlefde derefter ännu några år på Paikkari torp.

Men äfven sina syskon sökte Lönnrot efter förmåga bistå och hjälpa. Dessa voro sex: fyra bröder och två systrar; sjelf var han sina föräldrars fjerde barn i ordningen. Den äldste brodern, som trädt i sin faders fotspår såsom skräddare, var redan vid tiden för Elias' inträde i skolan sin egen och ej alldeles utan tillgångar samt bistod sin yngre broder vid hans första steg på lärdomens väg. Detta understöd återbetalde Lönnrot mångdubbelt till honom och efter hans död till hans familj. Han åtog sig nemligen äldste sonens och senare äfven en yngre sons uppfostran. Af dessa gossar höll den äldre på att afsluta gymnasium, när han plötsligt vådligen omkom; den yngres studier bekostade Lönnrot fullständigt tills han blef prest. En annan af hans bröder blef genom hans tillgörande vaccinator. Äfven om en sin syster tyckes han hafva tagit vård; han skrifver nämligen år 1849 till sin vän Rabbe i Helsingfors, att denne skulle bereda hans här sannolikt i tjänst stadda syster tillfälle att utbilda sig till barnmorska. Denna syster torde sedermera hafva flyttat till Petersburg, gift sig der och kommit sig till förmögenhet.

Godhjertenhet och välvilja voro de utmärkande dragen i Lönnrots karaktär, och de røjde sig i alla hans lefnadsförhållanden. Han kunde kanske för ett ögonblick blossa upp i vrede, men ej torde man någonsin hafva hört ett hårdt ord från hans mun. Hvarje strid var honom en fasa. Ej ens literär polemik tålde han för sin egen del. Någon gång sökte man inleda en sådan med honom, men när han blef svaret skyldig, tystnade äfven angriparen snart nog. Följden häraf blef, att väl knappast någon, den der så mycket rört sig på det literära området, i så hög grad som han fått vara fredad

för kritikastrar. Härtill förhjelpte honom kanske äfven hans synbara anspråkslöshet. För den framgång, hans arbeten rön- te, hembar han alla goda gåfvors gifvare sin tacksägelse och yfdes ej öfver dem ens i sitt eget inre. Hur föga han med sina arbeten åsyftade att vinna ett stort rykte, ses äfven deraf, att han ej på dem utsatte sitt namn. Endast under företalen anträffas i hans arbeten den enkla signaturen E. L. Lexikonet allena utgör härifrån ett undantag; på dess titelblad står hela namnet utsatt. Två gånger beredde han sig liksom i hemlighet, och antagligen till hälften på skämt, ett nöje af sina arbetens utgifningsdagar. Kanteletar är nämligen dagtecknad den 9 april och 2:a upplagan af Kalevala den 17 i samma månad, af hvilka den förra var hans födelse-, den senare hans namnsdag. Att hans landsmäns kärlek och utlandets bifall*) gladdde honom, kan väl ej vara klandervärdt. Men öfverdrifvet prisande och luxuriöst festande fruktade han och sökte undvika. Den festvecka, med hvilken vi för två år sedan (våren 1882) ju ej kunde underlåta att fira hans tillryggalagda åttio år, var för honom en verklig pinovecka.

Källan till Lönnrots godlynthet var ej endast den sällsynta jemvigten i hans sinne. Hans föräldrar hade varit fromt folk och efter sin enfaldiga uppfattning sökt uppfostra sina barn till gudsfruktan. Sin barnatro lär han ej någonsin hafva helt och hållet förlorat, och på sina äldre dagar återvann han den i alla fall mera klar. Hans fromhet bidrog verksamt till hans naturliga godlynthet. Ödmjukheten inför den Allsmäktiges domslut tillät honom lättare bära de svåra motgångar, utan hvilka ej heller honom unnades att genomgå lifvet.

*) I utlandet uppmärksammades hans förtjenster redan tidigt. År 1850 kallades han till korresponderande ledamot af vetenskapsakademien i Berlin, en heder, som ej torde hafva kommit någon annan finne till del. Samma utmärkelse bereddes honom 1859 af ungerska vetenskapsakademien och 1876 af vetenskapsakademien i Petersburg. Från Sverige erhöll han Nordstjerneorden 1865. Men en högst ovanlig utmärkelse bereddes honom från Preussen år 1872, när han kallades till medlem af *Pour-le-mérite*-orden. För att rätt kunna uppskatta dess betydelse bör man känna denna riddarordens inrättning. I densamma få ej samtidigt finnas flera än 55 medlemmar, 30 tyskar och 25 utlänningar, vetenskapsmän och konstnärer. Vid en riddares frånfalle bestämmer konungen, i hvilkendera sektionen en ny sådan skall utkoras. En hvar af medlemmarne insänder då till ordens kansler namnet på den man, han anser för den mest förtjente, och kanslern lemna omröstningsssedlarne till konungen, hvilken till riddare utnämner den, som fått de flesta rösterna.

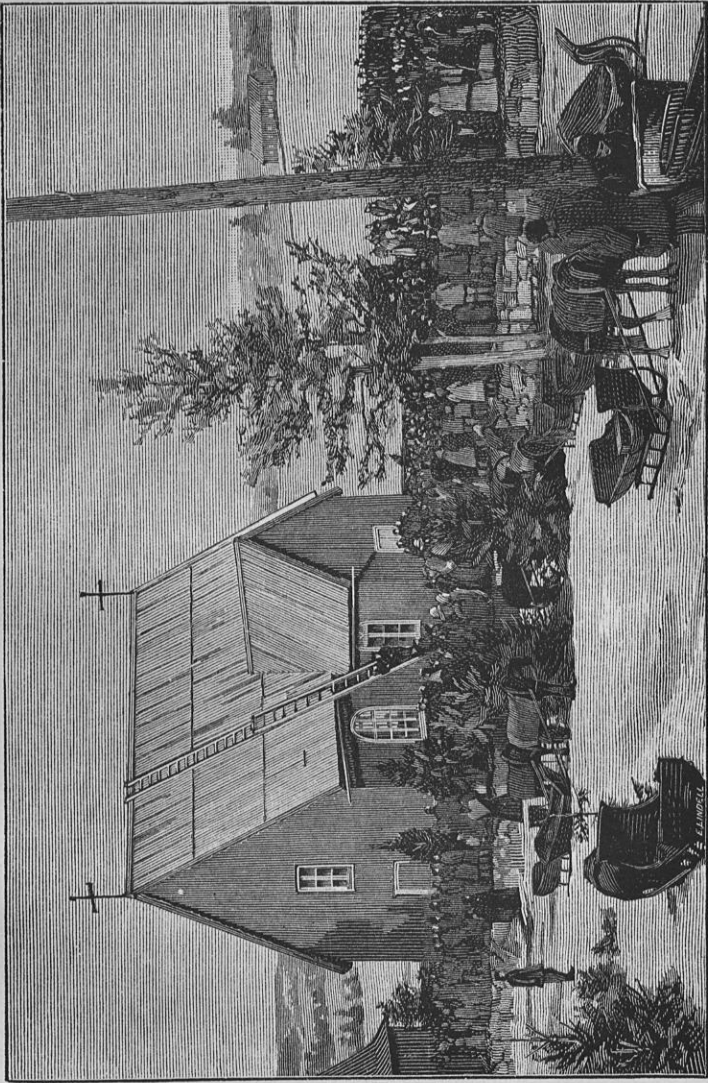
Den första händelsen af detta slag och den hemskaste var den, när hans ofvannämde äldre fosterson drunknade. Hemsk blef denna sorgliga tilldragelse derigenom, att Lönnrot sjelf satt vid styret, när båten under en färd nedför ström stötte på en undervattenssten och kantrade. Detta inträffade en midsommardagsmorgon, antagligen år 1839. Han hade då varit natten öfver på Polvila och begaf sig som vanligt med båt till staden, åtföljd af denne yngling och en tjenstefficka, hvilka skulle i kyrkan. Båda dessa unga drunknade, och endast med ansträngandet af alla sina krafter lyckades det Lönnrot sjelf att uppnå land, sedan han fåfängt sökt att rädda de andra. — Flera år senare träffade honom här i Helsingfors den olyckan, att en af hans makas nära släktingar, en student som med sina goda naturgåfvor och allvarliga studier om sig ingaf stora förhoppningar, af olycklig kärlek beröfvade sig lifvet. Tyngst att bära torde för honom likväl ha varit de härjningar, som i hans familj anställes af döden, hvilken bortryckte först hans maka *) och sedan, med kortare och längre mellantider, tre döttrar **). Långt tidigare hade döden borttagit hans förstfödde vid ett års ålder.

Hur han upptog sådana hårda slag synes bäst af ett bref, som han skref i april 1869 till en fader, hvilken då hade mist tre barn. „Äfven jag har“, yttrar han deri bland annat, „erfarit en sådan sorg, när mitt äldsta barn, min ende son dog, men hvarken eget eller andras tröstande var mig dervid till någon hjälp. Men hvad detta ej förmådde, det gjorde tiden, och nu förmår jag redan tacka Gud för det att han tog barnet till sig och befriade mig från all den sorg, jag kanske kunnat hafva af honom. Bäst vore det väl i sådana omständigheter, att genast kunna nöja sig med Guds allvisa styrelse, men när skola vi lära oss detta till fylles?“

Med allt detta var han för ingen del någon „Kopfhänger“, såsom tysken uttrycker sig. Tvärtom var han ständigt glad på sitt stilla vis, och humorn välde fram ur hans sinne som en aldrig försinande källa. Ett angenämare sällskap än hans anträffas väl sällan. Under sina många resor hade han kommit i beröring med personer af allehanda samhällsklasser och

*) Hon dog den 21 juli 1868.

***) De hette *Maria*, *Elina* och *Tekla*. Endast en dotter, den näst äldsta, *Ida* hade den gamle kvar till sin ålderdoms glädje och tröst.

Processions intåg i Sammatti kyrka.

nationer med olika bildning och trosbekännelse. Hans öga var skarpt i att uppfatta människors och sakers komiska sidor, och af detta slag, ehuru ej bitande, voro de historier, med hvilka han undfägnade vänner och bekante. Men han glömde ej heller att berätta om de äfventyr, han sjelf upplefvat under sina första runofärder, då man i följd af hans enkla utstyrsel tog honom för än ett än ett annat slags landsstrykare. Detta enkla yttre berodde såväl på en runosamlares sätt att resa, som till en del äfven på de inskränkta penningtillgångarna. Men också tyckes han hafva funnit ett nöje af det incognito, under hvilket han uppträdde, och de qvi-pro-qvo'n, som häraf voro en följd.

Sådan var vår käre lärofader.

Hans bortgång härifrån inträffade den 19 mars 1884. Hans helsa hade under vinterns lopp fortfarande försvagats, hvarför också döden sedan vardt lätt och stilla, såsom ett inslumrande. Den 3 april nedsänktes hans stoft i jorden på kyrkogården i Sammatti, på samma plats, der den hädangångne jordat sina kära, sin maka och tre döttrar. Begravningen var så högtidlig, att man väl aldrig förut i Finland sett dess like. Utom allmogen, som till stor mängd samlats från kapellet och kringliggande socknar, hade der infunnit sig deputationer och representanter från nästan alla landets städer och tillochmed från många landtkommuner. De lager- och blomsterkransar, de medfört, uppgingo till ett antal af i det närmaste hundra; tre af kransarne voro af silfver, nämligen från Kuopio stadsbor, savolaks-karelska studentafdelningen och finnar i Petersburg. I bekostandet af den senast nämnda kransen hade äfven barn af den syster till den aflidne, om hvilken här kort förut nämnts såsom flyttad till den ryska hufvudstaden, varit i tillfälle att deltaga. I liktåget från folkskolans hus till kyrkan (se den bifogade planschen) sågos i spetsen för deputationerna representanter för generalguvernören, senaten, universitetet, Åbo domkapitel, finska militären, studentkåren och dess skilda afdelningar, finska literatur-

sällskapet och finska vetenskaps societeten, samt för många andra sällskap. Denna högtidliga prakt jemte det stilla vackra landskapet, hvars redan tunna snötäcke den varma vårsolen alltmera aflyfte, ljudet af den lilla klockan från den torftiga kyrkans torn, sjelfva denna torftiga kyrka, som likväl nu var prydd med granar och guirlander, minnestalarnes allvarliga ord, allt sammanlagdt gjorde på de närvarande ett djupt intryck. Äfven det yttre af detta högtidliga uppträde tycktes tillkännagifva, att här jordades Finlands störste man, som vid sin födelse varit ett af dess fattigaste barn!

På G. W. Edlunds förlag

hafva utkommit:

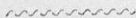
KALEVALA.

FRI ÖFVERSÄTTNING

AF

RAFAEL HERTZBERG.

Smf. 4.

KANTTELAKS,

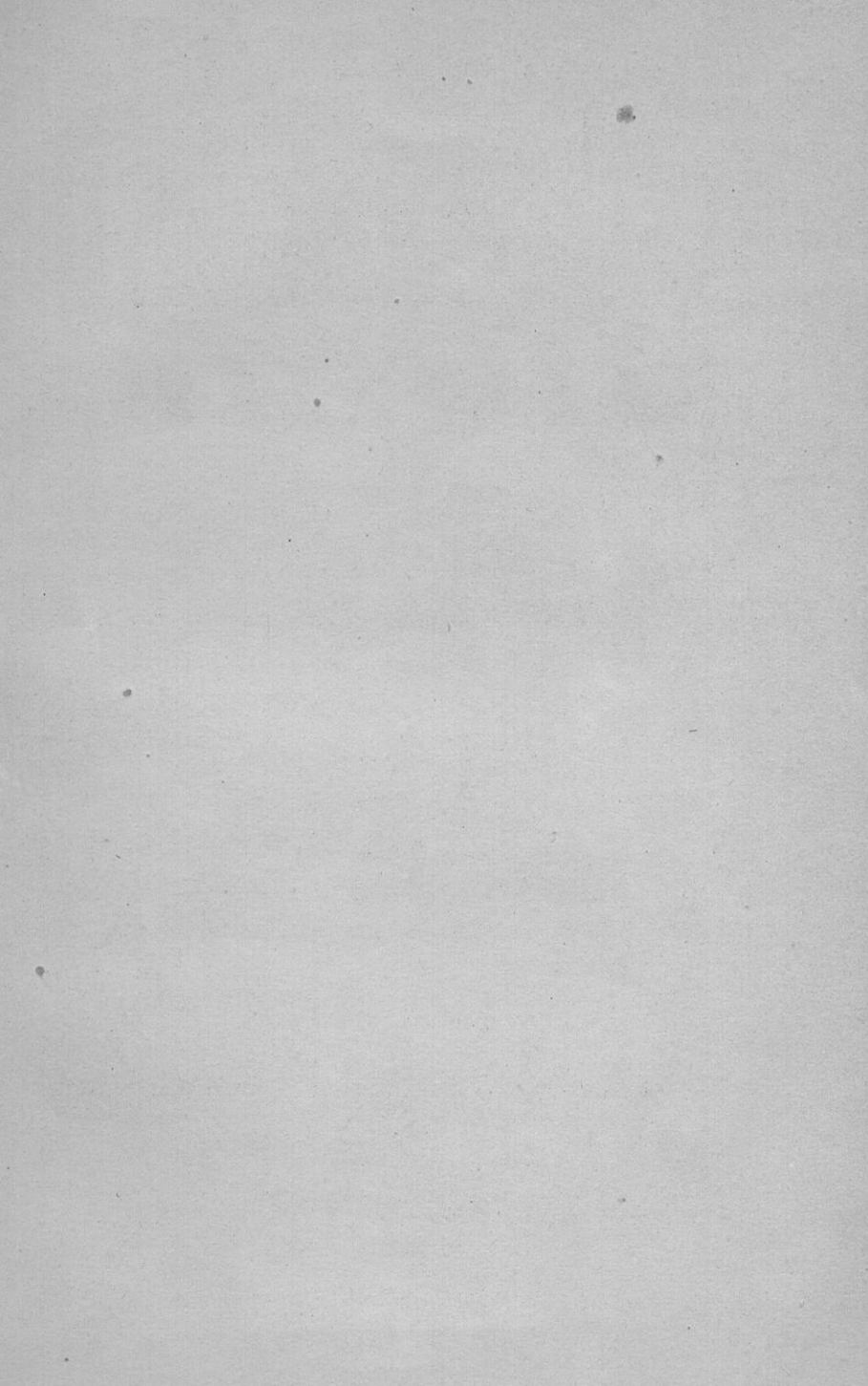
die Volkslyrik der Finnen.

In's Deutsche übertragen

von

Hermann Paul.

Smf. 5.

På **G. W. EDLUNDS** förlag hafva utkommit:

ELIAS LÖNNROTIN
VIIMEISET KORJAUKSET
VÄLIAIKAISEEN
SUOMALASEEN VIRSIKIRJAAN.

Hänen kuolemansa jälkeen painetut. 75 penniä.

ELIAS LÖNNROT,
VÄLIAIKAINEN SUOMALAINEN VIRSIKIRJA.

Uudestaan korjattu ja neliäänisillä nuoteilla varustettu laitos.

Nid. 3 Markkaa 50 penniä. Sid. 4 Markkaa.

AUG. AHLQVIST,
UUSI SUOMALAISEN VIRSIKIRJAN EHDOTUS

kielelliseltä ja runolliselta kannalta tarkastettuna.

1 Markka 50 penniä.

GUSTAF JOHANSSON,
MUISTUTUKSIA
SUOMALAISEN VIRSIKIRJAKOMITEAN
EHDOITUKSEEN.

2 Markkaa 50 penniä.

KORALBOK

för

EVANGELISK-LUTHERSKA FÖRSAMLINGARNE
I FINLAND

i uppdrag af Psalmbokskomitén sammanställd af **R. Lagi** och efter hans död afslutad och fulländad af **F. R. Faltin**. Andra, förbättrade, tillökta och harmoniskt förenklade upplagan. Inb. 8 Mark.

Pris: 1 Mark.